

838 88 96

F. A. OSSENDOWSKI

KRVAVÝ GENERÁL

PRELOŽIL

JANO HOLLÝ

T. 1424
29. IX. 43.

ĽUDIA, ZVIERATÁ, BOHOVIA
III. DIEĽ

VYDALA NOVÁ KNÍHTLAČIAREŇ

1238/
43

Copyright 1942 by Nová kníhtlačiareň, Turčiansky Sv. Martin.
Made in Slovakia.

59 4604

I.

DŽENGISCHÁNOVA CESTA.

Veľký bojovník, syn drsného a chmúrneho Mongolska, Džengischán – podľa jednej z legiend – vystúpil na štít Karasu-Togola a orlím zrakom pozrel na západ i na východ. Na západe videl more ľudskej krvi, nad ktorým sa vznášala červená hmľa a zastierala horizont. Džengis nevidel svoje poslanie na západe, ale bohovia mu rozkázali ísť ta a viesť vojenné hordy, složené zo všetkých mongolských kmeňov.

Na východe videl Džengis bohaté mestá, nádherné svätyne, šťastlivé zástupy ľudí, záhrady a polia, plné ovocia a obilia. Zaradovala sa duša veľkého Mongola.

– Tam na západe, – povedal, obracajúc sa k synom, – budem ohňom a mečom, hrozným a trestajúcim božstvom, ale na východ prídem ako milostivý, veľký budovateľ, ktorý prinesie šťastie a slávu národom i krajinám!

Takto hovorí legenda. Presvedčil som sa, že je v nej veľa pravdy.

Prešiel som veľkú časť západnej cesty Džengisovej a všade som nachádzal stopy krvavého vodcu v starých mohylách alebo v kurhanoch smelo sa dvíhajúcich. Išiel som i východnou cestou veľkého dobyvateľa, cestou, ktorá vedie do Číny.

Po vykročení z Uliasutaja zastavil som sa raz večer so svojimi priateľmi na noc v Džargalante. Starý nájomca „urtonu“, ktorý ma poznal už z mojej cesty

do Narabanči-Kure, prijal nás veľmi láskavo a pri večeri nás zabával besedovaním. Vyviedol ma z jurty a ukázal mi horu, zaliatu mesačným svitom, a rozprával, že Džengischán, prv ako sa stal vládcom celej strednej a východnej Ázie, vykonávajúc vôľu bohov, vypravil sa na východ. Tu ho nadchla chmúrna, ale malebná krajina a znamenité pašienky; i rozkázal na mieste založiť opevnené mesto. No nezdržal sa tam dlho a po krátkom čase odišiel ďalej. Mesto to spustlo, lebo Mongoli, ktorým je step domom a mesto hostincom a väzením, nechcú a nemôžu bývať v mestách. Niekoľko ráz bolo toto mesto svedkom bojov medzi Číňanmi a hordami Džengisových potomkov. Neskoršie sa naň zabudlo a teraz ostala z neho iba jediná bašta, ktorá sa mrví v rozváľaniny, a s ktorej sa kedysi sypalo ťažké kamenie na hlavy útočníkov. Zachovala sa ešte i čiastka hradieb s „bránou Kublaja“, Džengisovho vnuka.

Na zelenkavom nebi, ožiarenom svetlom mesiaca, črtaly sa tmavé, ostré zuby horského štítu a čierna silueta bašty s otvormi oblokov, ktorými bolo vidieť nebesá a strieborné obláčky, čo plávaly po ňom.

V Mongolovej jurte som sledoval veľmi zaujímavú scénu narodenia dieťaťa a prvé chvíle jeho pobytu v tomto slzavom a zarmútenom údolí.

Len čo sa dieťa narodilo, umyli ho prvý a... ostatný raz v živote v kyslom jačom (jak – tibetský druh rožného staťku) mlieku; potom ho odovzdali matke, ktorá, držiac dieťa na prsiach, vyniesla ho zo šiatra na step celkom nahé, hoci bol dosť silný a mrazivý vietor.

Do jurty sa vrátila až o hodinu, a tu na prahu jej ženy darovali kolísku – malé smrekové korýtko, naplnené do polovice suchým ovčím trusom.

Matka prestrela na trus tenkú kozľaciu kožu, po-

ložila na ňu nemlúvňa, zabalila ho i s kolískou do dvoch baraních koží a obviazala silnými remienkami. Otec potom zavesil kolísku na povalu jurty na dlhý povraz z konskej srsti a rezko do nej búšil.

Dieťa sa vznášalo a krúžilo vo vzduchu, plnom dymu; na takýto spôsob života bolo odkázané na dva roky. Mongolské matky obyčajne pri kojení nevyberajú dieťa, ale i s kolískou si ho privinujú na prsia a iba raz za dva týždne mu v kolíske vymenia ovčí trus, ktorý dobre vstrebáva všetky výkaly, ba čiastočne i dezinfikuje. Matka kojí dieťa do piatich rokov, obyčajne prsami alebo mliekom bieleho jaka; potom ho už otec učí jazdiť na koni. O krátky čas potom stane sa rovnoprávnym členom rodiny, čo znamená, že s chuťou je baranie mäso, pije osolený čaj, pasie ovce, stráži kone a fajčí z fajky (bez rozdielu pohlavia). Takému obyvateľovi chýba do piatich rokov života iba jediná výsada: nenosí šaty a obuv, a preto možno vždy vidieť okolo mongolských táborov húfy faganov, ktoré sa bavia a šatia v „Adamovom kostyme“.

Asi sto kilometrov od kláštora Dzain-Šabi, kde cesta odbočuje od hlavnej hradskej, rozlúčil som sa so svojimi priateľmi, ktorí šli rovno do Urgy, kde mali vyčkať môj príchod.

Keď som vychádzal s Mongolom, ktorý mi bol vodcom na ceste, na nevysokú horskú reťaz, pokrytú lesom, s ktorej vrcholca som ešte dlho videl obrysy svojich priateľov, idúcich stepou, sotva sa začínalo brieždiť.

Onedlho ma pohltily srázne úžľabiny.

Po istom čase zastavil mongolský sprievodca koňa na piesočnatom brehu akejsi malej riečky a povedal, že tam sa rodí „zlatý piesok“. Mongoli ta prichádzajú v lete so svojimi rodinami a dobývajú z piesku zlato.

Je to akiste veľmi primitívny spôsob „metalurgický“. Nahý Mongol s malým remenným vrecúškom na šiji ľahne si do piesku tvárou dolu, orlím perom rozhrába piesok a ustavične naň fúka. S času na čas sliní si prst a vyberá zlaté zrnká, ktoré zočil, a kladie ich do vrecúška. Keď takto pracuje celý deň, nashromažďuje zlata za pol až dva americké doláre. Niekedy nájde takto šťastlivý Mongol väčší kúsok prírodného zlata, čo mu potom zaisťuje živobytie aj na celý rok. Týmto remeslom sa zaoberá najchudobnejšia časť obyvateľstva, ožobráčená Číňanmi. Zlato sa vyskytuje na rozličných miestach Mongolska, na rieke Dzak, Bajdryk, v chanátoch Tušetu i Cecen, kde boly dve ruské podnikateľstvá, ale teraz, pravda, nepracujú.

Rozhodol som sa vykonať cestu do Dzainy pred západom slnka; prikázal som teda dozorcovi urtonov pochytať a osedlať skoro divé kone z čried. Asi štyridsať kilometrov od cieľa mojej cesty, keď som sadal na akéhosi bieleho divého žrebca, žrebec ma kopol silno do ľavej nohy, na to isté miesto, kde som bol ranený v boji na rieke Ma-Chu v Tibete.

Nedbal som na bolesť; len keď som prešiel niekoľko urtoňov, pocítil som, že nemôžem stáť na ľavej nohe. S veľkou námahou a bolesťou som sadal na koňa. Chcel som dôjsť do Dzain-Šabi. O tri hodiny, keď už zachádzajúce slnko šarlátom zalievalo štíty hôr a vrcholce ohromných smrekov, videl som prvé staviská osady, ležiace pred kláštrom a onedlho potom Dzain-Šabi, ktoré bolo od nás vzdialené asi na tri kilometre.

Sostúpili sme do doliny, ktorou pretekal neveľký potok. Tento potok oddeľoval kláštorné budovy od čínsko-ruskej osady. Prešli sme vrch, na temene ktorého boly uložené biele kamene tak, že dávaly slová

tibetskej modlitby. Na úpätí tohto vrchu ležalo množstvo ľudských kostí a črepov, ostatky to nebožtíkov, ktorých tu poukladali mnísi.

Napokon som videl celý kláštor ako na dlani. Obyčajný štvorec, ohradený plotom zo smrekových žrdiek; v strede štvorca, medzi nízkymi domami lámov a inými budovami, stála vysoká svätyňa s bielymi stenami a čiernou strechou. Táto svätyňa, vystavaná podľa tibetského slohu, mala biele steny s množstvom prostých oblokov v čiernych rámoch a skromný vchod bez nápadných čínskych stĺpových chodieb a lakovaných stĺpov; čierna strecha bola oddelená od bielych stien hrubými viazanícami akýchsi nikdy nehnijúcich prútov, dodávaných z Tibetu.

Pol kilometra na východ od kláštora stál nevelký biely domček, s nevelkou železnou strechou a s peknu murovanou ohradou. Telegrafné dróty spájaly tento domec s ruskou osadou.

– To je dom miestneho „boha“, hutuhtu Panditugegeni, – vysvetľoval mi Mongol. – Má rád Rusov, aj ich mravy.

Na severe, v istej vzdialenosti od kláštora, dvíhala sa na nevysokom, klobúkovitom kopci budova, ktorá svojou architektúrou pripomínala trojposchodové babilonské bašty, čiže „zuguraty“. Bašta mala biele steny a čiernu strechu. Na rohoch onej budovy stály vysoké červené stožiare, odznaky to svätého miesta. Bola to bývalá svätyňa, v ktorej boly uložené starožitné knihy a rukopisy lámajských obradov, plášte, čiapky i ozdoby mŕtvych hutuhtov a iných hodnostárov „žltej viery“.

Hneď za baštou sa vypínala vysoká, celkom svislá skala, s ohromnými obrazmi bohov, na nej vytesaných. V noci horely pred nimi lampky, ktoré zapa-

loval akýsi pustovník, čo sa zavše nevysvetliteľným spôsobom vyštveral na onú nedostupnú stenu.

Vošiel som do miestností mne známej ruskej firmy, kde ma prijali ako priateľa. Keď som sa začudoval, že tu tak dobre poznajú moje meno, priezvisko i moju pôsobnosť v Mongolsku, odpovedal mi vedúci firmy, že hutuhtu Dželib Džamsrap z Narabanči podal už všetkým kláštorom zprávu o zachránení Narabanči-Kure a žiadal pre mňa všade pomoc a pohostinstvo. Všade rozhlasoval, že „veštenia a horoskopy označily poľského nojona za vtelené božstvo, za priateľa dobrých duchov“.

Počestný hutuhtu mi preukázal svojím cirkulárom veľkú službu, a kto vie, možno že ma zachránil pred smrťou, ku ktorej som bol o niekoľko dní neskoršie tak blízko.

Pohostinstvo firmy mi bolo veľmi vítané, lebo moja rana sa mi otvorila; keď som sa vyzul, vylial som z čižmy veľa krvi. Musel som liečiť ranu a trochu si odpočinúť. Miestny ranhojič ma veľmi dobre ošetroval. Na tretí deň som už mohol trochu chodiť a na piaty deň som sa už cítil celkom dobre.

Plukovníka Kazagrandiho som už nenašiel v Dzaine, no nechal mi tam bričku, na ktorej mal som sa doviezť do kláštora Van-Kure, ležiaceho 350 kilometrov na sever. Bola to nepríjemná okolnosť, ale rozhodol som sa ísť, lebo som vedel, že sa plukovník chce so mnou stretnúť vo veľmi dôležitých veciach.

V Dzaine mi ukázali zbúraný čínsky „dugun“ (kupecký dom), v ktorom sa bránili Číňania proti Mongolom a ruským dôstojníkom, i cintorín, na ktorom boli pochovaní Číňanmi zabití: veliteľ-Poliak, kapitán Barski a niekoľko kolonistov.

Raz ma navštívil miestny „boh“ gegeni, Pandita hutuhtu.

Čudnejšieho „boha“ som si nevedel predstaviť.

Bol to mládenec dvadsať- až dvadsaťdvaročný, stredného vzrastu, slabý a chudý, rýchlych nervóznych pohybov a výraznej tvári, z ktorej žiarily, ako ostatne u všetkých mongolských „živých bohov“, ohromné oči, vždy vytreštené a plné hrôzy. „Boh“ mal na sebe svetlozafírové ruské šaty, dokonale ušité, so žltými epoletami, na ktorých boli odznaky Panditu (vysoký stupeň duchovný v budhistickej hierarchii) a čiernu svastyku (znamenie tajomného pôvodu, utvorené z dvoch skrížených litier „Z“, hákový kríž). Zafírové nohavice so žltými lampasmi mal zastoknuté za sáry vysokých dôstojníckych čižiem. Na hlave mal Pandita strašne veľkú bielu „papáču“ z baranej kože so žltým dienkom, za pásom revolver, na boku šabľu.

Nevedel som, čo si mám myslieť o „bohu“ takto vyzostrojenom, ale gegeni, keď si bol pohodlne sadol a prijal od hospodára šáločku čaju, začal rozprávať, miešajúc do reči mongolské a ruské slová:

– Neďaleko môjho kure sú zrúcaniny Erdeni-Dzu, založeného veľkým chánom Džalair-Huntaidžim. V okolí onoho kláštora bol kedysi starožitný hrad Džengisov a Kublajov – Karakorum. Sem prichádzali veľkí cháni, vládcovia Číny, Indie, Perzie, Afganistanu i Ruska odpočinúť si po namáhavej vláde nad svojimi poddanými. Teraz už nezostalo nič z onej „záhrady šťastných dní“, iba rozváľaniny a hroby. Ale bohumilí mnísi nachádzajú v podzemných úkrytoch staré knihy, staršie ako samo Erdeni-Dzu. V tých knihách našiel môj maramba Džam-Batur-Sur predpoveď o dvadsaťročnom hutuhtovi, s titulom Panditu, ktorý sa vraj zrodí zo srdca krajiny Džengisovej a ktorý príde na svet so znamením Panditov na prsiach. Hutuhtu Panditu bude vraj ctíť celý národ vo dňoch veľkej vojny a zmätkov, a keď pôjde do boja proti

zlým sluhom „červeného démona“, zvířazí nad nimi a upevní poriadok na zemi. A v onen deň oslávi triumfy vo veľkom bielom meste s tisícami svätých a zvonov. To je proroctvo o mne! Ja som Pandita hutuhtu! Mám všetky znaky a preto zvířazím nad boľševikmi, sluhami „červeného démona“ a oddýchnem si v Moskve po krvavých, lopotných a ťažkých žniavách. Preto som aj požiadal plukovníka Kazagrandiho, aby ma prijal do svojich vojsk a dal mi príležitosť splniť proroctvo starých kníh. Lámovia sa spierajú proti mojim zámerom, ale kto je tu boh? Ja, Pandita-hutuhtu, iba ja! Ja som ten, o ktorom hovoria knihy z Erdeni-Dzu...

Srdito dupol nohou, a osobná stráž, ktorá s ním prišla, gegeni a lámovia, sa mu hlboko poklonila.

Keď som bol na odchode, venoval mi chatyk. Ja som potom potriasol svojou kapsou a hľadal som v nej niečo na pamiatku pre bojovného „boha“.

Napokon som našiel niečo vhodného pre Panditu!

Bola to sklená rúrka s kryštálmi dosť vzácneho nerastu „osmiairidia“, ktoré som našiel v opustených baniach zlata v krajine urianchajskej.

– Je to najtvrdší a najtrvalejší kov, – povedal som a podal som mu rúrku. – Nech je teda symbolom tvojej sily, Pandita!

Gegeni sa srdečne poďakoval a pozval ma k sebe. Navštívil som ho po niekoľkých dňoch.

V dome gegeniho bolo všetko zariadené po európsky: elektrické svetlo a kúrenie, zvončeky a telefón, lebo mal dynamo, dovezené pred niekoľkými rokmi. Byt bol telefonicky spojený s domom Panditovho priateľa, Rusa, ktorý zrejme chtiac z neho korigovať, naučil ho piť vodku a hrať v karty. Gegeni ma častoval vínom a cukrovím a soznámil ma s dvoma veľmi zaujímavými ľuďmi.

Jeden z nich bol už starší Tibefan, lekár, tváre skoro hnedej, zohavenej čiernymi sypanicami, so šikmými očami a silným mohutným nosom. Lekár sa usiloval nepozerať mi do očí, ale chvíľami hádzal po mne bystré a skúmavé pohľady, ktorými ako by ma bol ohmatával.

Bol to špeciálny lekár, „vysvätený“ v Tibete.

Jeho úlohou bolo liečiť chorých gegeni, ako i – otravovať ich, keď robili takú politiku, ktorá sa neshodovala s náhľadmi „Živého Budhu“ z Urgy, alebo Dalaj-Lámu z Lhassy.

Som presvedčený, že v tieto chvíle úbohý gegeni Pandita našiel už posledný zemský útulok v nejakom bielom „obo“ na temene osamelého vrchu. Navždy ho vyliečily tajomné byliny jeho dvorného lekára, lebo Panditova bojovnosť sa nepáčila lámom, ktorí sa ustavične modlili za vyliečenie svojho „živého boha“ z „choroby červeného ducha krviprelatia“.

Pandita sa dosť často opíjal a kartoval.

Raz na istej návšteve u ruského kolonistu, oblečený do veľmi elegantných európskych šiat, sa strašne opil. Beseda trvala neskoro do noci, ale nad ránom pribehli lámovia, hľadajúci svojho „boha“, ktorého mali práve priniesť do svätyne a posadiť ho na trón pred bohabojným zástupom modliacich sa. Ne našli ho hneď; po dlhom hľadaní našli ho za zeleným stolíkom.

Nebolo veľa času a Pandita bez akýchkoľvek okolkov prehodil si cez svoj európsky žaket a cez elegantné nohavice dlhý, široký, jasnočervený plášť gegeni, na hlavu si natiahol svätú čiapku vtelených bohov a ohromeným lámom prikázal, aby ho posadili do obradnej leňošky a zanesli do svätyne.

Taký spôsob života mladého „boha“ lámov strašne udivoval, a preto mohol tibetský lekár-trávič každú

chvíľu urobíť ostatnú operáciu na ľahkomyselnom gegeni a uľahčíť mu rýchly odchod do nirvány.

Okrem tibetského lekára poznal som v Panditovom dome trinásťročného chlapca.

Detinské roky, červené šaty, hlava s krátkymi vlasmi vyvolávaly vo mne domnienku, že vidím pred sebou mladého klerika „bandi“, miništrujúceho „bohu“. Ale o chvíľu som sa dozvedel, že onen chlapec bol prvý „chubilgan“, tiež vtelené božstvo, veľtec a Panditov nástupca na svätom tróne boha Dzain-Šabi.

Teraz asi on figuruje v úlohe „boha“ pri nábožen-ských obradoch v kláštore, kde gegeni Pandita tak neopatrne strašil a ohrožoval mocnú kastu lámov a ubližoval jej.

Chubilgan bol chlapec veľmi skazený, lebo pil pálenku, vášnivo hral v karty a z vážnych „kanpo“ i z „gelongov“ v červených a žltých hábach ustavične vystrájal komické, urážlivé žarty.

Toho istého dňa som poznal druhého chubilgana, ktorý naozaj spravoval duchovný život, politiku i majetok Dzain-Šabi a koristil z práv samostatného kniežatstva, ktoré nepodliehalo miestnemu chánovi Sain-Noin, ale iba „Živému Budhovi“ v Urge.

Druhý chubilgan, Gudži-Láma-Battur-Sur, ešte ani tridsaťpäťročný, bol človek seriózny, učený a vychovaný. Vedel po rusky, a hoci nehovoril týmto jazykom plynne, jednako čítal veľmi veľa, najmä z odvetvia zemepisu a dejepisu. V neobyčajné nadšenie ho privádzal tvoriteľský génus a iniciatíva Američanov.

Preto mi povedal:

– Keď budete v Amerike, požiadajte ten veľký národ, aby vyslal svojich najlepších ľudí do Mon-

golska vyviešť našu krajinu z tmy. Číňania a Rusi nás chcú zničiť, Američania nás môžu ešte zachrániť.

S Batturom-Surom sme sa spriatelili na pôde vedy.

Pohovoril som mu veľa o geologii Mongolska a o možnom hospodárskom rozvoji, keď sa budú všetci uchádzať o koncesie v tejto bohatej krajine; neskoršie som mu ukázal niekoľko chemických pokusov, pričom som si pomáhal liekmi zo svojej lekárničky.

Keď videl, ako sa slúčením bezfarebných tekutín tvoria tekutiny farebné, ako vzniká v tekutine oheň, keď pozoroval výbuchy naoko nevinných práškov, mihaly sa v chubilganových veľkých, vážnych a bystrých očiach vášnivé plamene.

Nevdojak som si pomyslel, že Battur-Sur iste sníva o tom, ako by sa dala využiť táto efektná veda na náboženské ciele a rozmnožiť počet zázrakov, ktorými lámovia udržujú vládu nad tichým, bohabojným ľudom mongolským, ktorý pre nich pracuje.

Keď som bol už celkom zdravý, Pandita mi navrhol, aby som vykonal s ním cestu do Erdeni-Dzu. Ochoťne som prijal tento návrh, pre mňa veľmi príjemný a zaujímavý. Ráno prišiel ľahký koč, na ktorom sme cestovali celých päť dní. Navštívili sme Erdeni-Dzu, Košo-Cajdam a Khara-Balgasun. Všade sme prichádzali na rozváľaniny miest, ktoré vybudovali Džingis a jeho potomci, cháni Mongolska a cisári (bogdo-cháni) Číny, Ugedeja a Kublaja v XIII. storočí. Teraz ostaly iba zbytky bášt a múrov, niekoľko pomníkov a kurhanov, a značný počet kníh a rukopisov s legendami a opismi historických a zázračných udalostí.

Keď nás mnísi sprevádzali, počul som toto vypravovanie:

– Tu, pod týmto kuhanom, pochovali mladšieho syna chána Ujuka. Syna veľkého vládcu podplatili Čí-

ňania a on kul sprisahanie proti svojmu otcovi, za čo ho otrávil sestra, ktorá bedlila nad slávou a mocou starnúceho cisára a chána. A tu je hrob Tinily, milovanej ženy bojovného chána Mangu. Krásna „hviezda čistého neba“ opustila nádherné hlavné mesto Číny a zamenila ho za tichý Khara-Balgasun, kde sa zaľúbila do odvážlivého pastiera Damčarena, ktorý na svojom slávnom koni „Torochu“ bežal s vetrom opreteký a holými rukami chytil divé kone a jakov. Zúfalý manžel prihrmel ako búrka do Balgasunu a zahrdúsil nevernú ženu, ale neskoršie ju pochoval s cisárskymi poctami a často prichádzal na tento osamotený hrad pomodliť sa na hrobe Tanily a zaplakať nad jej osudom a nad svojou pohrdnutou láskou.

– Čo sa stalo s Damčarenom? – opýtal som sa.

– Ako povesť hovorí, pridala sa k lúpežníckym Čaharom, stal sa ich vodcom a dlhé roky znepokojoval západné hranice čínskej ríše. Povesť nehovorí o tom, kde a ako skončil život... – odpovedal mi starý láma, Panditov tajomník, človek, ktorý nosil v pamäti a v srdci celú zásobu mongolských legiend.

Ten istý láma vyšiel so mnou vo chvíli, keď mal gegeni akúsi poradu s mníchmi Erdeni-Dzu, na step, a keď ma vypravoval na štít pustého vrchu, ukázal mi veľký biely kameň, osadený v zemi, na ktorom zanechal čas iba zbytky akýchsi znakov, vyrytých ľudskou rukou.

– Vás ako Poranda (porando – čínske pomenovanie Poliakov, skomolené anglické slovo Poland) – bude iste zaujímať moje vypravovanie. Pod týmto kameňom ležia pozostatky jedinej ženy surového chána Gundžura, ktorý po celý svoj život nepoznal ženu, žil ako mních a rytier. Pod jeho šľapajami vystrekovala zo zeme krv, od jeho ohnivého zraku vzbíkalý požiare vo veľkých mestách, od jeho hrozného hlasu

vypadávala zbraň nepriateľom z rúk ako od „striel bohov“. Gundžur, ako jediný dedič Džengisovej pozostalosti, bojoval s Poliakmi a s Uhrami a ztamodtiaľ poslal sem, do Erdeni-Dzu, s množstvom zajatcov mladú a krásnu dievčinu z poľskej krajiny. Keď sa vrátil z výpravy, vzal si ju za ženu a ich láska bola ako step, nekonečná a prudká ako vietor. Nazvali ju „Eleer-Balasyr“, čo znamená „žena-prsteň“. Láska a milosť sa rozlievaly z chánovho paláca, zmeneného vo svätyňu šťastia. Ale „Eleer-Balasyr“ umrela o niekoľko rokov a zúfalý chán ju priniesol na rukách až sem, a splňajúc jej vôľu, pochoval ju a postavil na jej hrobe biely kameň z ďalekej krajiny Bytov, kde je vchod do kráľovstva „Veľkého neznámeho“. Po smrti chána Gundžura pochoval syn otca vedľa hrobu Eleer-Balasyr, ale o niekoľko rokov vykopali čínski povstalci kosti hrozného vládca a rozhádzali ich po stepi...

Dlho som stál pred bielym náhrobkom ženy Gundžura.

Dojemné a smutné myšlienky mi vírily hlavou.

Ako sa volala zajatá Poľka, ktorá zmizla zo zeme otcov bez stopy na to, aby sa stala ženou vládca Ázie, „Eleer-Balasyr“, žriedlom lásky, milosti a šťastia, slnkom a blahom drsného života mnícha rytiera, ktorý bol pre Europu „Božím mečom“?

Nebola jej zásluha, že sa zachránili a že sa vrátili do vlasti tí poľskí zajatci, ktorí prichádzali občas až z „krajiny pesinskej“ (z Číny) a so svahov Pamíra?

Aká krásna bola a akou silou čarovnej lásky asi vládla!

Aká múdra asi bola, keď skrotila bojovníka, ktorý plameňom svojich očí vedel zapáliť požiar v nepriateľských mestách!

Odpočívaj na vrcholci hory, krásna „Láska chá-

nova", múdra dievčina, zajatá v poľskej krajine, a svieť ako vzor lásky a šťastia ľuďom, ktorí už zabudli legendy, čo ospevujú Eleer-Balasyr – „ženy-prstene“, oplývajúce dojemným čarom...

Keď sme sostúpili dolu a priblížili sa k starým rozválninám, láma mi hovoril, že mnisi stále ryjú v zrúcaninách a hrebú v piesku Gobi, ktorý zasypáva vždy viac a viac Karakorum a Erdeni-Dzu; neraz nachádzajú svitky pergamenov, tabuľky a tehly s nápismi, hromady očernelých kníh, ukrytých v podzemných pivniciach starého a kedysi mocného hradu.

Nedávno objavili sklad starodávnych čínskych pušiek a iných zbraní, dva staré prstene a akési úlomky ružového achátu, farby ženskej pleti, ktorý uzavieral v sebe tajomné skamenené kríky machu.

Kládol som si otázku, prečo túžili mocní vládcovia polovice sveta po onej samote, kde nikto neospevoval ich vojennú a dobyvateľskú slávu, a kde strašná púšť Gobi stierala všetky stopy ľudského úsilia, i keď jeho meno hrôzou naplňalo srdcia národov.

Ved' vari len nie pre tie smutné údolia a hory s pominateľnými lesmi briez a smrekov, nie pre piesok Gobi, pre vyschýnajúce jazerá a biele skaly?

Videlo sa mi, že som našiel odpoveď...

Mocní cháni, keďže sa pamätali na Džengis-Chánove videnia, hľadali tu pre seba nové zjavenia a zázračné predpovede, tu, kde sa im vzdávala božská úcta a kde ich zahŕňali otrockou pokorou, alebo naopak zradou a nenávisťou.

Kde mali hľadať stretnutie s bohmi, s dobrými a zlými duchmi? Iste iba tam, kde bohovia a duchovia prebývajú, a ich sídlom je od vekov celé okolie Erdeni a Dzainu.

– Na tento vrchol vystúpi iba ten, kto sa narodil z potomkov Džengisových, – povedal mi raz Pandita,

ukazujúc rukou vrch, zarastený bujnou trávou a hustým krovím. Už v polovici vrchu človek stráca dych, a odvážlivec, ktorý sa osmelí ísť ďalej, umiera. Pred niekoľkými rokmi obkolesili Mongoli svorku vlkov, ale vlci sa prekĺzli a utiekli na svah toho vrchu, no, všetci zahynuli, nedobehli na štít. Tam na tom vrchu ležia kosti orlov, supov, argalov a antilop-kabarg, ľahkých ako závan vetra. Sídli tam zlý démon, ktorý číta v knihe ľudských osudov.

– Mám už odpoveď! – zvolal som v duchu.

Na západnom Kaukaze, medzi Suchum-Kale a Tuapse, videl som vrch, kde hynuli vlci, orly i srny a i človek by bol celkom určite zahynul, keby nebol sedel na koni. Na úbočiach vrchu vyvierajú zo zeme suché uhľovodíkové žriedla, ktoré zabíjajú živé tvory. Uhľovodík sa drží vysokou vrstvou nad zemou, ale jazdec má na šťastie hlavu nad týmto ovzduším, ktoré skrýva v sebe smrť.

Tu, na tomto vrchu, v sídle zlého démona, máme iste ten istý úkaz.

Ale pochopil som dobre posvätný strach Mongolov a hrozné čaro onoho miesta pre bohatierskych potomkov Džengis-Chánových.

Ich hlavy sú vždy nad otravnou vrstvou plynu a na svojich veľkých, krásnych koňoch môžu ľahko prísť na vrcholec tajomného a hrozného vrchu.

I geologicky sa dá potvrdiť táto domnienka. Do Erdeni zasahuje juhozápadný výbežok oblasti, oplývajúcej uhlím. A práve uhlie je žriedlo plynu: kyslíčnika uhoľnatého a metanu.

Zlý démon dokonale využil toto prípadné chemické laboratórium, podporujúc politické plány slávnych Džengisovcov.

Niekoľko kilometrov na západ od Karakorumu, na území, ktoré patrí kniežatstvu Dobčin-Džamco, leží

malé jazierko, ktoré často horí červeným, dymiacim plameňom, strašiac Mongolov a čriedy koní.

Jazero je, pravda, opradené legendou.

Kedysi spadol ta s neba horiaci kameň a hlboko sa zaryl do prs stepi. S času na čas vytláčajú obyvatelia podzemia onen horiaci kameň na zemský povrch a ten potom zapaľuje jazernú vodu a znova sa ponorí do zeme.

Nebol som pri onom jazere, ale ktosi z ruských kolonistov mi rozprával, že na jeho povrchu pláva vrstva nafty, ktorá sa zapaľuje od ohňov pastierov alebo bleskov.

Nech je, ako chce, ťažko pochopiť pohnútky, ktoré priviedly do onoho kraja veľkých vládcov mongolských, ktorí plnili na Východe svoje historické poslanie a zanechali po sebe hrady, teraz zaničajúce, kde bývali s vojskom, obklopení náboženským kultom a zbožňovaní svojím národom.

Divný dojem zanechávajú rozváľaniny Karakorumu, kde kedysi žil a snoval svoje plány oslňujúci a múdry Kublaj-Chán, ktorý zalial Západ krvou a Východ žiariacou slávou.

Bojovný gegeni Pandita dlho sa modlil na rozváľaninách, v ktorých blúdily tône dávno zvečnených vládcov sveta, a jeho duša sa spínala k veľkým činom a k sláve Džengisa a Tamerlana Chromého.

Na zpiatočnej ceste, neďaleko Dzain-Šabi, nás pozvali do tábora bohatého Mongola, ktorý už bol postavil kniežecie jurty zafírovej farby, vyzdobené kobercami a hodvábnymi tkaninami.

Gegeni prijal pozvanie.

O krátku chvíľu sedeli sme veľmi pohodlne na mäkkých vankúšoch, a Pandita žehnal Mongolom, pričom im kládol na hlavu ruku a prijímal od nich tradičné „chatyky“.

Po tomto obrade nám podali na ohromnej mise celého vareného barana, čo sa predkladá iba najväčším hosťom.

Gegeni odkrojil svojím nožom zadné nohy; jednu vzal pre seba, druhú podal mne. Potom odkrojil kus mäsa a daroval ho najmladšiemu dieťaťu v jurte.

To bol znak, že sa jedenie začína.

O chvíľku na drobné kúsky rozkrájaný baran zmizol. Čoskoro začalo sa ozývať v tichu mľaskanie úst, hlasné žviakanie, škrípanie zubov, pukanie hryzených kostí a vycuciavanie špiku.

Keď gegeni dojedol svoju porciu, gazda vytiahol z ohniska kúsok varenej kože s vlnou a podal ju „bohovi“, držiac čudný dar oboma rukami.

Pandita vyňal znova nôž, soškrabal uhlie, popol a vlnu, potom začal krájať tenké pláсты tuku a s chuťou ich jedol.

Je to najvyberanejšia a naozaj veľmi dobrá mongolská lahôdka, takzvané „sulty“, t. j. hrbolec, čo ostro vystupuje na baraních prsiach, hneď pod šijou, ktorý býva hrubo prerastený tukom. Tento hrbolec usekávajú i s kožou a s vlnou a pečú ho v horúcom popole na ohnisku.

„Sulty“ predkladá gazda najväčšiemu hosťovi, ktorý sa nesmie s nikým deliť o túto lahôdku, ináč by urazil hostiteľa a zneuctil starú obyčaj.

Po obede nás Mongol zavolať na prechádzku, započovať si na „argali“, čiže skalné barany, ktorých sa veľký kúdeľ pásol na kamenitej planine, niekoľko kilometrov od júrt. Priviedli nám utešené kone, s bohato vyzdobenými sedlami a uzdami, pričom kôň „boha“ gegeni mal remenie lemované červenou a žltou látkou; bol to odznak kniežacej hodnosti a vyššieho lámajského hodnostára.

Zástup mongolských jazdcov bežal za nami.

Keď sme sosadli s koní, postavili nás za skalné balvany, vo vzdialenosti tristo krokov jedného od druhého. Mongoli sa rozdelili na dve čiastky, obkľúčili horu, vystupovali čoraz vyššie a o chvíľku nám zmizli zpred očí.

Stál som bez pohnutia za balvanom. Čakal som dosť dlho, keď sa naraz ďaleko medzi kamením a balvanmi čosi mihlo a zmizlo ako zjavenie.

O chvíľu som videl, ako beží ohromnými skokmi nádherný „argali“, za ktorým sa valilo, skoro plaziac sa po zemi, celé stádo, dvadsať až päťdesiat kusov.

Zakľal som od zlosti, lebo som bol presvedčený, že stádo ušlo Mongolom, ktorí neboli nablízku, aby zmenili utekajúce „argali“. Ale zmýlil som sa. Zpoza skaly sa znezrady zjavil jazdec a niekoľko ráz zamával rukami. Kídle, ktorý sa obrátil na mieste, zmenil smer a valil sa ku mne; len starý baran sa nezľakol a ušiel tesne okolo neozbrojeného Mongola.

Vystrelil som a dva barany padly smrteľne zranené. Pandita zastrelil jedného argali a nečakane pribehnuvšiu pižmovú antilopu (*Gazella mosca Cabarga*).

Rohy jedného z argali, mnou zastrelených, vážily vyše 30 funtov, hoci to bol ešte mladý exemplár.

Všade v týchto miestach sa vyskytujú väčšie alebo menšie kídle argali, ktoré sa vonkoncom neboja ľudí, lebo nikdy nepočujú výstrely a nepoznajú naháňacky.

Na druhý deň ráno, keď sme sa vrátili s Panditom z vychádzky do Dzain-Šabi, pohol som sa na pohodlnej bričke so starým kolonistom, ktorý šiel so mnou ako tlmočník, do Van-Kure.

Na oje bričky priviazali sme remeňmi priečnu žrd'

Mongoli zdvihli oje i so žrd'ou a pod žrd' vošli štyria jazdci-ulačeni, ktorí si ju položili na kolená a

hneď vybehli cvalom. Nazadku za bričkou išli ešte štyria ulačeni na vystriedanie prvých, so sebou viedli zásobné kone.

Prv, ako som opustil kláštor, išiel som sa rozlúčiť s gegenim, ktorý mi daroval veľký chatyk a zasypal ma vďakami za lieky, ktoré som mu dal.

– Aký ohromný liek! – volal v nadšení. – Cítil som sa po ceste unavený a utrmácaný, ale keď som potom užil tvoj liek, zaraz som vyzdravel. Ďakujem, ďakujem!

Chudák „boh“ zjedol „osmium-iridium“, ktoré mu, pravda, nemohlo uškodiť, ale keďže sa mu po užití onoho prostriedku uľahčilo (ako sa nazdával), upozorňujem teda lekárov na tento podivný objav; no podotýkam ešte, že neviem, či Pandita prehltol len obsah rúrky, a či i sklenú rúrku.

II.

ZVESTOVATEĽ SMRTI.

Keď sme prešli niečo vyše 10 kilometrov, videli sme z hory dlhý rad jazdcov, prechádzajúci močaristou dolinou. Bol to akýsi väčší oddiel, asi 300 ľudí. Za pol hodiny prišla moja brička k prvým jazdcom oddielu na brehu močaristého a hlbokého potoka.

Oddiel, složený z Mongolov, Burjatov a Tibeťanov, ozbrojený bol ruskými puškami. Na čele išli dvaja jazdci. Jeden z nich, v čiernej kaukazskej „burke“, v ohromnej baranici a s červeným „bašlykom“, povievajúcim na pleciach ako krídla dravého vtáka, zabočil ku mne, zastal mi do cesty a dutým hlasom vychrlil na mňa hromadu otázok:

– Kto? Odkiaľ? Kde?

I ja som odpovedal lakonicky.

Jazdec podišiel ešte bližšie a povedal:

– Náš oddiel ide na západ, kde ho vyslal barón Ungern von Sternberg pod vedením rotmajstra Vandalova a ja idem s ním ako vojenský sudca. Som kapitán Bezrodnov.

Pri týchto slovách sa zrazu hlasno rozosmial. Jeho bezočivá, zverská tvár sa mi videla divne protivná. Naklonil som sa, povedal som svoje meno a kázal som ísť ďalej.

– Prepáčte! – zvolal kapitán znova a postavil sa do cesty ulačenom (ulačen – sprievodca, čo vedie kone a pomáha na cestách). – Nemôžem vás pustiť ďalej. Musím s vami veľa hovoriť o dôležitej veci. Som nútený vrátiť vás do Dzain-Šabi.

Protestoval som, ukazoval som mu list plukovníka Kazagrandiho, ale dôstojník ma chladne prerušil.

– Písať listy je vec Kazagrandiho, ale prinútiť vás vrátiť sa do Dzainu je moja vec. Ráčte mi teraz odovzdať zbrane!

Nechcel som to urobiť, ani keby mi hrozilo nebezpečenstvo.

– Povedzte mi úprimne, – povedal som s nevoľou, – či je to oddiel, bojujúci proti boľševikom, alebo či je istejšia červená sberba?

– Uisťujem vás, – povedal druhý dôstojník, Burjat Vandalov, ktorý sa medzitým priblížil, – že je to oddiel z divízie baróna Ungerna. Už skoro tri roky bojujeme proti soviетom.

– Tým menej vám teda môžem vydať zbraň, – pokračoval som pokojne. – Previezol som ju boľševickými kordónmi, bojoval som ňou, a teraz sa mám dať odzbrojiť práve takými nepriateľmi boľševikov, ako som sám? Páni, nemôžem sa smieriť s takou myšlienkou!

Dôstojníci sa udivene pozreli na seba a prišli do pomykova.

Pochopil som, že môj protest nepomôže a využil som ich chvílkový zmätok a zahodil som náhle pušku i revolver do potoka.

Bezrodnov zlosťou až ozelenel.

– Uchoval som seba i vás pred hanbou, – povedal som.

Bezrodnov prudko obrátil koňa a odišiel. Celý oddiel išiel za ním, iba dvaja poslední jazdci zostali za mojou bričkou a prikázali ulačenom ísť za oddielom.

A tak som bol zatvorený!...

Jeden zo sprevádzajúcich ľudí bol Rus. Pamätám sa na toho truľa.

Volal sa Bogdanov a bol, ako povedal, študent petrohradskej polytechniky. Dozvedel som sa od neho, že oddiel ide do Uliasutaja, „zaviesť tam poriadok“ a že preto má Bezrodnov vo vrecku niekoľko rozsudkov smrti, už podpísaných „krvavým“ barónom.

Keď to Bogdanov hovoril, hlasno sa smial a nehanblivo mi pozeral do očí.

Tento rozhovor ma presvedčil, že rozsudok smrti bol vynesený i nado mnou, za to, že som uchránil Uliasutaj od divého pogromu a že som sa zúčastnil na konferencii čínsko-mongolskej, ktorá prekazila vojnu medzi Číňanmi a západnými Mongolmi.

– To je veľmi hlúpe! – pomyslel som si, vlečúc sa za oddielom. Preto som sa bil s červenými bandami, predieral sa Urianchajom a Mongolskom, preto som bezmála zahynul v Tibete, aby som teraz tu zahynul guľkou Mongola z oddielu Bezrodnova, kdesi pod Dzainom!? Pre túto zábavu nebolo treba chodiť tak ďaleko! V prvej lepšej „čeke“ na Sibíri som sa mohol dávno rozlúčiť so životom.

Vedel som, že sa Bezrodnovovi nepodarí ma zastreliť, veď som mal pri sebe značné množstvo cyan-

kali, neklamného prostriedku pri podobných príhodách.

Keď sme prešli veľmi zdĺhavým pochodom poslednú reťaz nevysokých kopcov pred Dzainom, zbadal som v údolí, kde stál kláštor, oddiel, ktorý už staval šiatry, odsedlával kone a putnal im nohy, aby ich pustil na pašu.

Ale Bezrodnov sa zastavil v dome jedného z kolonistov a hneď ma zavolať k sebe.

Kapitán ma prijal neobyčajne zdvorile, a keďže práve obedoval, nalial mi veľký kališteľ vodky.

Podakoval som sa, ale piť som nechcel.

– Hneváte sa? – usmieval sa kapitán.

– V pomere k násilenstvu, ktoré ste so mnou spáchali, je to povedané veľmi mierne. Som pobúrený a budem hľadať zadosťučinenie.

– To je vaše právo, – povedal vážne kapitán.

„Aha,“ pomyslel som si. „Ešte mi priznávajú nejaké práva, teda smrť nateraz mi je ešte nie súdená.“

Keď utišil hlad, Bezrodnov sa mi ospravedlnil, že jedol v mojej prítomnosti a zavolať ma do vedľajšej izby.

– Ráďte prepáčiť, že som vás musel zadržať a prinútiť vás navrátiť sa, – začal, – ale ráďte pochopiť, mám rozkaz baróna Ungerna „zlikvidovať“ Uliasutaj; chcel som teda počuť priebeh udalostí od činného účastníka, aby sa viac-menej vyhovel spravodlivosti.

Bez opisovania podrobností načrtol som približný obraz života a priebeh udalostí, ktoré rozbúrily nešťastné mesto.

Z Bezrodnovových poznámok som vyrozumel, komu v Uliasutaji hrozí nebezpečenstvo smrti, a zhrozil som sa nad množstvom podrobností, ktoré poznal kapitán, i nad dobrými informáciami, týkajúcimi sa

skupiny Poletikovej a plukovníkov Filipových, ktoré celkom potvrdily moje podozrenie proti nim.

Keď sme skončili rozhovor, Bezrodnov vstal, a podávajúc mi ruku, povedal:

– Veľmi sa mi páčila vaša hrdosť, keď ste nám odopreli vydať zbrane. Ráďte prijať túto pamiatku a ešte raz prepáčif, že som vás zdržal na vašej ceste.

To hovoriac, podával mi dokonalú pištoľu Mauzerovu so striebornou rukoväťou, a zdvorile sa usmievajúc, mi oznámil, že ma očakáva brička so sviežimi koňmi.

O niekoľko minút potom už som išiel z Dzainu, a vo vrecku som mal sprievodný list od kapitána, pre prípad, keby som sa stretol s jeho patrolami, ktoré mali rozkaz zadržať všetkých cestujúcich a odovzdať ich štábu oddielu.

III.

CESTA „URGOU“.

Išli sme znova známymi krajinami. Prekročili sme vrch, odkiaľ som videl Vandalovov oddiel, potok, do ktorého som hodil svoju zbraň, i rovinu, po ktorej som sa vliekol pod Bogdanovovou eskortou, trápený mnohými ťažkými a škaredými myšlienkami.

Na prvom urtone (stanica, na ktorej sa menia kone) čakalo ma nemilé prekvapenie. Nenašli sme na ňom nijaké kone, lebo Vandalovov oddiel ich odviedol. V jurte boli iba dozorca a jeho dvaja synovia. Keď som mu ukázal svoju „dzaru“ (úradnú mongolskú legitimáciu, ktorá poskytovala právo upotrebovať poštové kone), dozorca stal sa ochotnejším a oznámil mi, že dokument mi dáva právo ísť „urgou“ a že o chvíľu dostanem kone.

Vyšvihol sa na osedlaného jazdného býka, kývol

mojim dvom ulačenom, a keď si bol vzal dlhú žrdku so slučkou čiže „urgou“ na konci a niekoľko úzd, pustil sa do stepi klusom.

Brička išla za ním.

Zašli sme bokom od našej cesty a o hodinu sme uvideli veľkú čriedu koní.

Dozorca a ulačeni chytili „urgou“ veľmi obratne a chytro niekoľko koní a s jasaním ich priviedli k bričke.

Zrazu sa ukázali na všetkých stranách pastieri na koňoch, a keď uvideli, čo sa robí, pustili sa cvalom k nám. Ale keď im dozorca prečítal moju „dzaru“, pastieri pokojne osedlali pochytané zvieratá a vystriedali našich ulačenov, ktorí odišli pokojne domov, odvádzajúc svoje strhané kone.

Pri ceste „urgou“ sa necestuje obvyklou urtonskou cestou, ale od stáda k stádu, kde sa nachytávajú vždy nové kone a kde ulačenov nahrádzajú majitelia stád alebo ich robotníci.

Všetci Mongoli sa pritom usilujú čo najrýchlejšie zbaviť tejto povinnosti, letia ako blázni, aby čo najprv prišli k stádu iného majiteľa.

Cestujúci, ktorý má právo na „urgu“, môže si sám nachytať potrebné množstvo koní, a ak sa neukáže ich majiteľ alebo pastier, môže odísť a nechať kone pri najbližšej čriede. Mongoli neradi hľadajú svoje kone v cudzích čriedach, preto sa hneď zjavujú a konajú povinnosti ulačenov.

Cesta a urtonská step, ktorou som išiel, boly celkom nezaľudnené, lebo Mongoli týchto krajov, vystrašení šarvátkami a stálymi prehliadkami mongolských a ruských oddielov, strhli urtony a tábory a odišli do hôr, kde, nehľadiac na holú a pustú krajinu, vedľa sa schovať a zmiznúť bez stopy.

Vďaka týmto okolnostiam, prešiel som asi 350 ki-

lometrov nezaľudnenou časťou stredného Mongolska po území chanátov Sain-Noin a Tušetu.

To mi umožnilo urobiť množstvo pozorovaní miestnej, veľmi zaujímavej fauny.

Prichádzal som čoraz častejšie na ohromné stáda mongolských antilop (*Gazella gutturosa* a *Gazella subgutturosa*). Niektoré z týchto stád počítaly i päťtisíc kusov.

Na skalnatých úbočiach hôr neraz som videl skupiny hrdých a ostražitých argali (*Ovis ammon*) a veľké stáda pižmových antilop (*Gazella Cabarga*); v hájoch, ukrytých v hlbokých úžľabinách, zúrivo ryly pôdu sivé, bystré, divé svine (*Sus scrofa*), s hnedými pásmi na chrbtoch; na vysoko položených „alp-ských“ pašienkach hľadaly potravu krásne jelene „vapiti“, alebo sostupovaly nižšie a žiadostivo lízaly biele škvrny zvetralej soli, ktorými bola pokrytá zem. Niekoľko ráz sa na horizonte mihly ako príznak uháňajúce divé kone (*Equus primigenius Przewalski*) a divé osly (*Equus hemionus*).

Stretal som a bedlive som pozoroval i kolóniu hvizdákov.

Na priestranstve niekoľkých štvorcových kilometrov bolo vidieť tisíce malých kopčekov, pod ktorými sa skrývaly hlboké, široké brlohy. Boly to hniezda hvizdákov, najväčšieho druhu z rodu hľadavcov.

Medzi dierami prebiehaly a ustavične sa krútily žlté alebo hnedé zvieraťká, ktoré niekedy dosahovali i veľkosť stredného psa. Behaly, ťažko sa kolíšuc zboka nabok, pričom sa koža na ich tučných chrbtoch krčila a pohybovala, ako by im bola široká.

Hvizdáky sú dokonalí baníci a dobyvatelia rúd. V kopcoch, ktoré si kopia, našlo sa neraz zlato, cín,

meď i olovo, ktoré vyhrebávajú zo zeme, keď si budujú brlohy.

Hvizdák, keď sa blíži k svojmu brlohu, odrazu sa zastavuje, sadá si na zadné nohy a zmení sa v nehybný stĺpik, ktorý ľahko možno pokladať za kameň alebo za kus dreva, vyčnievajúceho zo zeme. Ak zočí jazdca, zvedavo za ním pozerá a ľahavo si pritom pohvizduje.

Poľovníci to využívajú vo svoj prospech.

Poznajúc zvedavosť zvierat, prikrádajú sa k dieram a kývajú žrdkou, ktorej na konci je pripevnená handrička. Celá pozornosť hvizdáka sústreďí sa na neznámy, zaujímajúci ho predmet, a len guľa, ktorá preletí úbohým zvieratkom, rozrieši dohady, ktoré sa roja v jeho okrúhlejšej hlavičke. Mongoli radi poľujú na hvizdaky a ročne ich zabíjajú na dva milióny. Tučné a chutné mäso hvizdakov jedia a kože predávajú Číňanom, ktorí ich vyvážajú do Číny, kde kožušina z týchto zvieratiek je veľmi hľadaná v najširších vrstvách spoločnosti, lebo je ľahká, teplá a lacná.

Ale hvizdák býva i nebezpečný ľuďstvu, lebo najčastejšia choroba tohto hlodavca je strašný mor, ktorý sa ľahko prenáša na ľudí.

Neobyčajne pútavú scénu som kedysi videl pri rieke Orchona na pozemkoch Beje-Sando.

Natrafil som tam na tisíce dier, a bolo treba veľkej pozornosti ulačenov, aby si kone nepolámaly nohy v dolíkoch, ktoré povyrývaly hvizdaky. Zrazu som videl veľkého orla, ktorý visel vysoko v povetrí a vyzeral korisť. Po chvíli spadol na zem ako kameň a usadil sa na kopčeku tesne za dierou, v ktorej sa pred chvíľou schoval hvizdák. Orol sedel nehybne ako socha z bronzu alebo z čierneho mramoru. Hvizdák po niekoľkých minútach vybehol z diery a zamieril do susedovho brloha, akiste s nejakými čerstvý-

mi a dôležitými novinami, týkajúcimi sa, hádam, mojej lomozivej a poskakujúcej bričky.

Orol zaraz soskočil s kopčeka, sadol si pred hvizdákov brloh a jedným krídlom zakryl vchod do neho.

Keď hvizdák počul zašušťanie, zastal, pozrel k svojmu brlohu a s prenikavým pišťaním začal útok, chtiac sa dostať do svojho domova, kde zanechal rodinu.

Začal sa boj.

Orol bojoval slobodným krídlom a zobákom, ale vchod do diery neotváral; hvizdák sa veľmi smelo vrhal na nepriateľa, ale čochvíľa podľahol, lebo orol ho niekoľko ráz zobol do hlavy. Len teraz stiahol orol krídlo a priblížil sa k ležiacemu protivníkovi. Dobil ho úderom mocného zobáka, potom namáhavo zdvihol korisť a odletel na bezpečné miesto chutne a výdatne sa naraňajkovať.

Ale ľudia mi hovorili, že sa niekedy podarí hvizdákovovi premôcť orla. Prehryzne mu, vraj, nohu strašnými zubákmi a takto ho donúti odletieť.

V miestach, kde niečo skoro nijakého rastlinstva, kde iba tu a tam vyrastá zo suchej zeme steblo slamy, stretol som aj iné hlodavce, ktoré po mongolsky nazývajú „imuranmi“.

Sú to veľmi živé zvieratká, bystré v behu, nie väčšie ako veveričky. Srsť majú farby sivého piesku, celkom prispôsobenú farbe prostredia. Stovky ich behajú po stepi a sbierajú zrnká rastlín, ktoré prináša vietor. Žijú si celkom pokojne, kým neobrátia ľudia pozornosť na ich kožky. Imurani majú za brlohy hlboké, okrúhle diery v tvrdej pôde. Toto zvieratko má oddaného priateľa, ktorým je veľký stepný škvránok (*Larca flava*), žltosivý, s hnedou hlávkou a s chrbtom farby tmavohrdzavej.

Len čo vtáčik uvidí bežiaceho imurana, hneď za ním letí, sadá mu na chrbát a začína vyspevovať,

alebo trepotáť krídelkami a chytať parazitov, ktorí trápia priateľa. Veselo sa koňmo prechádza, zaiste na veľkú radosť imuranovu, ktorý radostne krúti dlhým chvostíkom s tmavým štetcom na konci. Mongoli veľmi vhodne volajú imurana „tátošom veselého škovránka“.

Škovránok a imuran môžu byť príkladom takzvanej „obrannej symbiózy“. Imuran vyhadzuje z brloha červíky, húsenice a rozličné odpadky svojho gazdovstva, ktorými sa kŕmi škovránok v oných krajoch, kde je taká núdza o potravu. Vták zasa nahrádza svojmu priateľovi stráž; len čo zbadá krúžiaceho supa, zaraz dva razy krátko zapíska na poplach a zapadne niekam pod skalú, stratiac sa bez stopy v sivožltom povrchu stepi. Po tomto signále imuran už nevyjde zo svojho podzemného labyrintu a pokojne čaká na veselé árie škovránka, keď nepriateľ odletí.

Tak žijú v priateľskom susedstve na mongolských stepiach, plných hladu, a na púšti škovránok a jeho kôň – imuran (*Lagomys ladacensis*).

Na niekoľkých miestach Mongolska a najmä v údolí rieky Mureni a na hranici Bargy poznal som ešte jedného hlodavca.

Bol to čierny stepný potkan z rodu *Microtus*, tvarom tela, farbou, ba i tým, že nemá chvost, podobný obyčajnému krtkovi. Potkany žijú v kolóniách a sú znamenitými gazdami, lebo si na zimu shromažďujú ohromné zásoby potravín; časť svojich životných potrieb majú na povrchu zeme. Neďaleko okrúhleho otvoru, čo vedie do brloha, nanosí potkan stoh sena do výšky asi dvoch stôp. Svojimi vyčnievajúcimi prednými zubmi „kosí“ trávu, suší ju a skladá do pravidelného okrúhleho stohu, pod ktorým si ukrýva v jamke, vyhrabanej do zeme, zrnká o korenie, z ktorých žije.

V obave, že by zúrivé zimné víchrice mohly zboriť a zničiť jeho robotu, vynašiel si potkan spôsob, ako zamedziť zlo. Odhrýza tri tenké halúzky, prepichuje nimi svoj stoh a vyčnievajúce konce sväzuje stebkami mocnej trávy. Takýto stoh je istý pred zborením, lebo je taký pevný, že som ho niekedy nemohol rozhádzať kopnutím. Kone a ľavy veľmi rady vyhľadávajú tieto potkanie stohy, veď sú složené z najchutnejších a najvýživnejších druhov tráv.

V údolí Orchona, ktoré je zarastené vysokou, dobrou trávou, našiel som veľké krdle jarabíc-lastovičiek, čiže „salg“ (*Perdrix hirundo-Salga*), ktoré sú pre Mongolsko charakteristickou ornitologickou ukážkou. Bývajú i na stepiach i v púšťach. Tento druh jarabíc má svetlosivú „mimetickú“ farbu a dve dlhé perá v chvoste, čo robí týchto vtákov, ustavične džavotajúcich, pri lete veľmi podobnými s veľkými lastovičkami. Jarabičí samec má na sivom perí na chrbte a na krídlach čokoládovohnedé škvrny, nohy zasa má pokryté krátkym, ale hustým a tuhým perím.

Na ceste „urgou“ urobil som množstvo zaujímavých zoologických pozorovaní, z ktorých najcennejšie boli pozorovania divých koní a somárov, ktoré sú si navzájom veľmi podobné; sú rovnakej sivožltej farby, s hnedým alebo čiernym pásom na chrbte. Tieto druhy nie sú väčšie ako kuronské alebo finské kone, len nohy majú kratšie a silnejšie. Divý kôň (*Equus primigenius Przewalski*) má dlhší tmavý pás.

Divý somár (*Equus hemionus*) máva ešte vedľajšie pásy, ľahajúce sa na boky, kratšiu hrivu, chvost strednej dĺžky, väčšie uši a oveľa rýchlejší beh. Mongoli divé kone a osly nazývajú kulanmi; chytajú ich pre chutné mäso. Sú to divé zvieratá a skoro nikdy sa nepribližujú k stádam krotkých koní.

Mongoli ma viezli veľmi chytro a úctivo, neod-

chyľovali sa zbytočne od vytýčeného smeru. Ako odmenu dostávali strieborné čínske doláre, ktorých niečo som si zarobil v Uliasutaji lekciami z francúzskeho a anglického jazyka, ktoré som dával čínskym kupcom a ruským kolonistom.

No zvyk sedieť v sedle, na ktorom som už vykonal päťtisíc anglických míľ, sa zrejme ohlásil. Natriasanie a kolísanie v bričke ma celkom rozbilo.

Brička, poskakujúc s kameňa na kameň, cez kopčeky hvizdákov a cez priekopy uháňala, unášaná štyrmi divými koňmi, trešťala, škrípala, stenala, a ak sa nerozsypala na kúsky, to hádam iba preto, aby si zachovala povest' „pohodlných mongolských povozov“.

Všetky kíby, hlava, zuby, ba i oči ma začaly boľieť. Nariekal som a klial. Napokon dostal som silný záchvat ischiasu.

Do rána som nezažmúril oka, nemohol som ani ležať, ani sedieť. Celú noc som sa prechádzal medzi jurtami akéhosi táboriska, krivkal som na chorú nohu, bolestne som bedákal a zároveň i počúval mohutné, ale nie príliš hudobné chrápanie pastierov; časom som energicky bojoval proti celej svorke čiernych, zlých psov, ktorým tiekly slinky na dobrú večeru z mäsa neznámeho cudzinca, čo sa v noci potľkal po stepi.

Na druhý deň sme sa vydali na ďalšiu cestu, ale išli sme iba dopoludnia.

Cítil som sa veľmi zle; bolesť bola neznesiteľná. Zastavil som sa v akejsi jurte na kraji malého kláštora a rozhodol som sa liečiť sa. No, hoci som shľtol celú svoju zásobu aspirínu a chinínu, bolesť ani mak nepopúšťala, naopak, jednostaj sa zhoršovala.

Napokon sa ma spýtal hospodár jurty, či by som

sa nechcel poradiť so znamenitým lekárom-lámom. Poradil by som sa čo aj s čertom, len keby mi trochu uľahčil.

Krátko nato vysoký, chudý a veľmi vážny láma skúmal môj tep, skrížil mi obe ruky a počúval bitie srdca, preklepal celé telo a povedal:

– Si zdravý ako divý „jak“, ale rozbila ťa cesta v sedle a ostatné dovŕšila brička. Dám ti dva prášky. Jeden vypí v horúcej vode, druhý – v studenej. V noci budeš trpieť, ale ráno vysadneš na koňa. Všetko prejde... Om! Om!

Keď dostal honorár, priniesol mi prášky a sám mi ich pripravil. Boly horké ako blen a ako by masné. Po chvíli som pocítil prudké bitie srdca, potom prílev krvi do hlavy a strašnú, vzťahajúcu sa bolesť v nohe a v krížoch, čo ma prinútilo vstať a vyjsť z jurty; začal som behať, aby som aspoň chvíľku zabudol na bolesť.

– To je dobré! – radoval sa môj lekár-láma, dopíjajúc desiatu šáločku čaju. – Lieky pôsobia!

V duchu som na neho volal všetky európske a mongolské pohromy; behal som, sadal som si, ale po chvíli som zasa vyskočil a začal som sa zasa prechádzať alebo skôr behať, chytajúc sa raz za nohu, raz za chrbát. Tak prešla noc. Pri prvých zábleskoch úsvitu bolesť sa zmenšovala; keď láma odhrnul plachtu na vrcholci jurty, vpúšťajúc ružové lúče slnka, ktoré vstávalo za horami, odriekal krátku rannú modlitbu a obrátil sa ku mne s pozdravením, bol som už zdravý!

Keď som sa s chuťou naraňajkoval, dal som si osedlať koňa a išiel som popri bričke, na ktorej si hovel môj sprievodca, starý kolonista.

Práve keď boly sedlané kone, prišiel znevrady k jurte plukovník Filipov. Oznamil mi, že kapitán Bezrodnov zadržal celú ich skupinu v Dzain-Šabi a iba

jemu jedinému dovolil odísť do Van-Kure, aby sa tam stretol s barónom Ungernom, ktorého tam práve očakávali.

Tak hovoril plukovník Filipov, a v tom istom čase zahubili Bezrodnovovi Mongoli a Tibefania v chmúrnej dzainskej úžľabine celú jeho skupinu. Toto vtedy Filipov nevedel, ba nevedel ani to, že pred ním už prebehol do Vanu posol s kapitánovým listom ku krvavému barónovi...

Filipov sa veľmi ponáhľal, i vypijúc napochytre šáločku čaju, vydal sa na ďalšiu cestu, lebo chcel ešte pred večerom prísť do Van-Kure, kde bol tábor plukovníka Kazagrandiho.

IV.

STARÝ VEŠTEC.

Keď sme opustili kláštor, išli sme urtonskou cestou. Kone boly vysilené ustavičnou jazdou, ktorú musely konať na rozkaz plukovníka Kazagrandiho a na rozkaz miestneho „chošunného“ kniežata Dajčin-Vana. Okrem toho išiel do Van-Kure Pandita-gegeni, ktorý sa ponáhľal v sprievode tridsiatich jazdcov na schôdzku s barónom Ungernom.

Boli sme nútení prenocovať v poslednom urtone, v ktorom bol dozorcom starý tučný pastier, okrem neho našli sme v jurte i jeho syna, mladého obra krásnej, smelej tvári.

Keď som sa v nadšení pozeral na taký krásny ľudský exemplár, starý sa začal usmievať a hrdo povedal:

– Tento mládenec voľačo dokáže v živote! Už teraz pochytil v horách na kniežací rozkaz holými rukami staré, zdivené jaky a privliekol ich do knieža-

cej jurty. Knieža mu dalo za to titul merina (úradníka, okresného náčelníka).

Mládenec na nás ani len nepozrel; sedel zadumaný a bafkal si z fajočky.

Po večeri vzal stavec baraniu lopatku, dôkladne ju očistil nožom, do čierna ju oškvaril na uhľí, striasol s nej popol a starostlivo ju pozeral pri svetle pahreby.

– Budem ti veštiť, – povedal, ale náhle sa zarazil a s hrôzou mi pozeral do očí.

– Čože si videl? – spýtal som sa ho s úsmevom.

– Mlč! – zašepkal Mongol. – Videl som strašnú vec...

Znova položil kosť na uhlie, potom ju prezeral so všetkých strán a šepkal pri tom modlitby a zaklínania.

Dôrazne a ustrašene šepkal predpoveď:

– Chmúrna smrť od vysokého človeka červených vlasov a tvári bielej ako mlieko bude stáť za tebou a dlho, dlho bude na teba číhať. Ale istý strašný, biely človek sa stane tvojím priateľom... Stratíš veľa známych, kým svitne štvrtý deň... lebo umrú dlhým nožom... Už vidím, ako ich telá trhajú psy.. Pamätaj na malý trojuholník na vrcholci veľkého... Varuj sa človeka s hlavou podoby sedla. Ten bude hľadať tvoju smrť... Cez kríž, znak smrti, vidím v kosti trhlinu. Smrť ňa môže minúť... Sober sily a odvahu!

Popíjali sme čaj a ešte dlho sme sedeli pri vešteckom výkone dozorcovom, ale starý Mongol pozeral na mňa s poverčivým strachom.

Spomenul som si na staré udalosti, keď som sedel vo väzení ako politický zločinec a pozeral som sa so strachom, práve takým neistým, do očí odsúdených na smrť, bojac sa stretnúť s ich pohľadom. Ale strias-

sol som chytré tieto spomienky a dojmy a zaspal som veľmi pokojne a tvrdo.

Do Van-Kure ostávalo nejakých 25 km. A tam sú už Europania, s ktorými sa možno po ľudsky poshovárať. Proti nebezpečenstvám som si už vypestoval rozhodnosť, dômysel a umenie presviedčať ľudí, a v krajnom prípade som mal mauzerku alebo... cyan-káli.

Keď som na druhý deň okolo 11-ej vyšiel z urtonu, videl som palác Dajčin-Vanov, potom budovy kláštora, svätyne čínskej architektúry a trocha na úbočí kupeckú kolóniu, kde bol ubytovaný Kazagrandiho štáb.

Nad vrátami povievala brigádna zástava plukovníkova. Vošiel som do dlhej, nízkej izby a ohlásil som sa službu konajúcemu dôstojníkovi; o krátku chvíľu ma obkolesili so všetkých strán posbiehaní dôstojníci, ktorí veľmi dobre poznali moje meno ešte z časov vlády admirála Kolčaka. Prišiel plukovník Kazagrandi, veľmi dobre vychovaný a vzdelaný človek, asi 40-ročný, známy vo vojenských kruhoch ako hrdinský obranca ostrova Moonu v rižskom záleve za vojny s Nemcami.

Privítal ma temer radostne a veľmi srdečne. Zaviedol ma do izby už pripravenej a poskytol mi príležitosť umyť sa v dobrom ruskom kúpeli.

Urobil som návštevu u miestneho starostu; tam mi prišiel do cesty práve plukovník Filipov, ktorý ma vítal veľmi hlasno a so zrejmovou radosťou.

Hneď po ňom vošiel vojenský dôstojník hrdzavých vlasov, výrazne bielej nehybnej tvári a široko roztvorených chladných belasých očí, ktoré sa vonkoncom nehodily k jeho detinským ústam. V dôstojníkových očiach bola akási zloba, nenávisť a ukrutnosť, že som ani nemohol pozerať na jeho peknú,

divnú tvár. Keď som si vybavil u starostu akúsi vec, dôstojník vyšiel, ani sa s nami nesoznámiac.

Dozvedel som sa, že to bol kapitán Veselovskij, pobočník generála Rezuchina, priateľa baróna Ungerna a vodcu samostatnej divízie, ktorá sa už bila na hraniciach pri Bajkale so sovietskymi vojskami. Rezuchin a Veselovskij prišli sem onoho rána, aby sa stretli s barónom.

Na obede som bol u Kazagrandiho, ktorý mi vysvetlil, prečo ma pozval na Vanu.

Vec bola takáto:

Pre vnútorné neshody medzi dôstojníkmi v Uliasutaji, ako i pre zhanobenie dôstojníckej cti lúpežníctvom a porušením smluvy mongolsko-čínskej dal barón postrieľať všetkých dôstojníkov i saita. Predtým však chcel Kazagrandi získať odo mňa informácie, aby zachránil nevinných. Bránil som teda, ako som mohol, plukovníka Michajlova a saita Čultun-Bejla, ale nechcel som charakterizovať činnosť skupiny Poletikovej a Filipovových, tobôž, že sám Filipov bol vo Vane a mohol dať najpresvedčivejšie vysvetlenie.

Teraz som sa dozvedel, že príčinou pozvaní Kazagrandiho bol najmä rozkaz baróna Ungerna, ktorý ma chcel konečne vidieť. Dozvedel som sa i to, že Geja vyviezli i s rodinou, t. j. so ženou, testinou a tromi deťmi, v deň môjho príchodu do Vanu, tiež na barónov rozkaz.

– Vyviezli ich do štábu generála Rezuchina, – povedal Kazagrandi, – ale nedôjdu...

– Prečo?

– Popravia ich cestou... Taký je barónov rozkaz.

– Musíme ich zachrániť – zvolal som. – Ved' i vy i ja vďačíme za mnohé Gejovi!

– Áno, áno, – odvetil plukovník. – Je mi to veľ-

mi trápne, ale neviem, čo mám robiť... Skúste prehovoriť s Rezuchinom.

Keď som sa dozvedel, kde býva generál Rezuchin, chystal som sa k nemu, ale vtom vošiel Filipov a veľmi starostlivo nám začal hovoriť o svojich pozorovaniach nad vojenskými cvičeniami Mongolov, ktoré sa odbavovali za kláštorom.

Za Filipovovho vypravovania dvere sa pomaly otvorily a vošiel dôstojník malej postavy, slabý, v starom mongolskom kožuchu a v kozáckej čiapke so strieškou. Pravú, zranenú ruku mal podviazanú. Kazagrandi privítal príchodzieho s veľkou úctou a s istými rozpakmi.

Bol to generál Rezuchin – „strážny pes“ krvavého baróna.

Nastalo soznamovanie.

Generál sa vypytoval veľmi obratne, no, zdvorilo a taktne na dva posledné roky nášho života, pričom milo a elegantne žartoval a robil vtipy.

Keď vyšiel, poponáhľal som sa za ním, aby som mohol s ním prehovoriť o Gejovi.

Rezuchin pokojne a vážne vypočul slová o mojich príhodách v Khathyle, kde hral takú význačnú úlohu Gej, a svojím tichým hlasom povedal:

– Gej bol agent bolševikov, robil zo seba „bieleho“, aby mohol lepšie vyzvedieť. Barón má čerstvo zachytené Gejove listy, ktoré nenechávajú ani tône pochybnosti o jeho zradnej činnosti.

Stíchol a po chvíľke dodal:

– Sme obklopení nepriateľmi! Ruský národ je do základu prehnitý a za cenu zlata je schopný každej zrady a ošklivosti. Tak je to i s Gejom... Ostatne nehodno naň spomínať, už ho popravili i s celou rodinou. Dnes ráno ich porúbali všetkých moji ľudia neďaleko kláštora...

S hrôzou som pozrel na tohto elegantného dôstojníka, s nežným hlasom a mäkkými pohybmi. V jeho zreniciach som spozoroval celú priepasť nenávisťi a rozhodnosti. Zaraz som pochopil i nezvyčajnú úctu Kazagrandiho i panický strach, ktorý sa ukazoval na tvárach dôstojníkov a vojakov, čo ho pozdravovali.

Splnila sa teda čiastočne predpoveď starého Mongola z urtonu, lebo neuplynuly štyri dni, a už sa rozlúčila so životom celá skupina mojich známych ľudí.

A teraz ešte, ako mi bolo predpovedané, mal som strašný pocit smrti, stojacej za mnou...

Odkiaľ má prísť?

Hoci nie som poverčivý, jednako som myslel na veštenie urtonského strážcu, ktorý čítal z baranej kosti, opálenej na ohni...

Ešte toho istého večera prišla zvesť, že o dva dni zavíta do štábu barón.

V šialenej náhlosti budoval inžinier Wojciechowicz, Poliak, most cez rieku Orchon pre oddiely, čo mali prísť z Urgy do Vanu, i pre prechod barónovho automobilu. Keď som prezeral onen most, spozoroval som, že kláštor Van-Kure má tvar trojuholníka a že leží na veľkom trojuholníkovom polostrove, utvorenom riekou Orchon a jej prítokom.

Znova som si spomenul na veštcove slová o dvoch trojuholníkoch.

Tak teda tu budem musieť zápasíť so smrťou?

Pravda, vedel som už, že tu niet o ňu núdze...

Na druhý deň prišiel do Van-Kure ohromný „Fiat“ baróna Ungerna von Sternberga, náčelníka samostatnej ázijskej divízie, čestného chána mongolského, hlavného veliteľa, čiže „džan-džuna“ armády „Živého Budhu“ a osloboditeľa Mongolska.

„SMRŤ BUDE STÁŤ ZA TEBOU...“

Strašlivý generál, „zbesilý krvavý barón“ vpadol do Vanu neočakávane, oklamal všetky stráže a vyhol sa vojacom. Zastavil sa v kniežacom paláci Dajčen-Vanovom, navštívil hutuhtu kláštora a náhle sa ukázal v štábe, odkiaľ poslal po Kazagrandiho.

Po krátkom rozhovore s plukovníkom sa odobral barón do jurty Rezuchinovej, kam pozval zároveň i plukovníka Filipova i mňa. O tom pozvaní som sa dozvedel od Kazagrandiho, ktorý sám prišiel ku mne. Chcel som ísť zaraz, ale plukovník ma zdržal dosť dlho a potom mi povedal:

– No, choďte s božou pomocou!

Divné a zarážajúce bolo toto rozlúčenie.

Preložil som si fľaštičku cyankali z kapsy za manšetu kožucha, pozrel som si Mauzerov revolver a vyšiel som z domu.

Keď som vošiel na nádvorie, kde stála barónova jurta, pristúpil ku mne kapitán Veselovskij. Na jeho oslňujúcej bielej tvári zlovestne svietily chladné oči, sršiace nenávisťou. Na opasku mal kozácku šablú a revolver bez pošvy. Vošiel do jurty a ohlásil ma.

– Ráďte vojsť! – povedal, keď sa vrátil.

Vo chvíli, keď som sa už mal dotknúť dverí jurty, spozoroval som práve pri prahu kaluž krvi, ktorá doteraz nevsiakla do zeme.

Čosi zlovestného bolo v tejto nevelkej červenej škvrne, hustej, ako by ešte živej krvi...

Zaklopal som na dvere.

– Prosím! – ozval sa vysoký tenorový hlas.

Vošiel som do polotmavej jurty. Dravým pohybom mi skočil v ústrety akýsi vysoký dôstojník, oblečený v hodvábnny krikľavý mongolský „chalát“ (plášť),

stisol mi ľetmo ruku a prv, ako som mohol pozrieť do jeho tvári, zasa klesol na nízku ložu a zachrípnutým hlasom povedal:

– Ráčte povedať, kto ste! Ale iba pravdu! Máme tu toľko provokatérov a špiónov...

Barón Ungern (lebo to bol práve onen „strašlivý“ generál!) uprel na mňa zrak.

Len teraz som si ho mohol pozrieť.

Malá hlava na širokých, kostnatých pleciach. Rozčuchrané, trochu hrdzavé vlasy. Tenké, dlhé červené fúzy. Vyziabla, vetrami a mrazmi očerňená chudá tvár, aké možno vidieť na veľmi starých obrazoch svätých. Ale všetko toto zaniklo, keď som sa pozrel na ohromné klenuté čelo, so strašnou jazvou, spôsobenou seknutím šable. Z hlbokých jamôk žiarily oceľové, veľké, okrúhle, jasné oči, ktoré ako divé zvieratá z hĺbky jaskyne, pozorne, bez jediného žmuknutia viečok, sledovali výraz mojej tvári. Ľavé oko bolo prekrvené, a tým bolo ešte strašnejšie ako pravé.

Toto som zbadal v krátkej chvíľočke, a poznal som, že mám pred sebou nebezpečného človeka, schopného uvádzať svoje vášne zaraz v skutok. Nebezpečenstvo bolo zreteľné, ale i urážka, mne urobená, bola ťažká.

– Sadnite si! – zasyčal barón, nespúšťajúc ma s očí a poľahujúc si fúzy.

– Generál, dovolili ste si ma potupiť, – začal som, cítiac, ako postupne vo mne bujnie zbesilý hnev. – Moje meno je dostatočne známe, aby ma uchránilo prívlastkov, ktoré ste mi povedali. Môžete sa na mne dopustiť násilenstva, akého sa vám páči, lebo na vašej strane je presila, ale nič ma neprinúti s vami hovoriť.

Barón náhlym, dravým pohybom spustil nohy s lôžka, a keď sa oprel o lakeť, začal pozerať na mňa

ešte pozornejšie. Prestal si drmať fúzy. Mal som dojem, že sa vrhne na mňa.

Bol som naoko pokojný a zachoval som si chladnú krv; takto som pozeral na postavu ležiaceho a po jurte. Len vtedy som spozoroval generála Rezuchina, sediaceho v tmavom kúte. Navzájom sme sa mlčky poklonili. Po chvíli som znova pozrel na baróna. Sedel so sklopenou hlavou na prsiach a so zavretými očami; akiste nad niečím premýšľal.

Chvíľami si mocne pretieral rukou čelo a čosi si šepkal.

Živo vstal a, pozerajúc kdesi ponad moju hlavu, povedal:

– Odíd'! Už netreba...

Chytró som sa obzrel.

Za mnou stál Veselovskij so šablou v ruke a upieral svoje chladné oči na baróna, ako na dúhu.

Kapitán spustil šablú a vyšiel z jurty.

„Smrť z rúk bieleho človeka s hrdzavými vlasmi stála za mnou“, pomyslel som si. Ale či odišla naozaj?

Barón ešte dlho premýšľal; potom mi podal ruku, začal chytró hovoriť, pričom si plietol slová a nedokončoval vety:

– Prepáčte... Musíte rozumieť... Toľko zradcov... Statočných ľudí už skoro ani niet... Nikomu nemožno dôverovať... Všetky mená sú falošné... vymyslené... Dokumenty lužú. Lužú i oči a jazyky... Všetko je spľuhavené, skazené boľševictvom... Pred vaším príchodom som dal sfať plukovníka Filipova... Dokazoval mi, že je zástupcom bielej organizácie dôstojníckej... Prehliadli ho a našli u neho v kazajke zašitú tajnú sovietsku abecedu... Keď Veselovskij zdvihol šablú, Filipov... Do čerta!... Tak sa zažrala do ľudí prekliata komunistická disciplína... Filipov tvárou v tvár smrti vykrikol: „Za čo ma zabíjate,

s údruh kapitán?!" Nemožno nikomu dôverovať!
Nikomu...

Prestal hovoriť. Mlčal som a zostal som na mieste.

– Z celého srdca vás prosím o prepáčenie, – začal znova barón. – Ťažko som vás urazil... Chápem... Chápem... Ale nie som iba človek, som – vodca... Na mojej hlave spočíva toľko existencií... toľko starostí... a smútku...

V jeho hlase bolo počuť úprimnosť a zúfalstvo.

Znova natiahol ku mne ruku a pocítil som nervózne stisnutie malej, silnej ruky.

Nastalo ticho. Prerušil som ho otázkou:

– Čo mi rozkážete, generál, teraz robíte, nemám ani falošných, ani správnych dokumentov? No, poznajú ma niektorí dôstojníci vašej divízie; okrem toho mám nádej, že nájdeme v Urge ľudí, čo mi dokážu, že nie som provokatér, ani...

– Dosť, dosť! – zvolal barón a prerušil ma. – Všetko sa skončilo, všetko vysvetlilo! Vnikol som do vašej duše a viem už všetko... všetko... Hutuhtu z Narančiči mi písal, že ste vtelený boh. Modlil sa vo vašej prítomnosti, mal videnie... Hovoril o „Veľkom Neznámom“... Všetko je pravda! Čím vám môžem poslúžiť?

Hovoril som mu o našich príhodách a o tom, že naša poľská skupina túži dosiahnuť Pacifik, aby sa konečne dostala do vlasti, a že teda prosím o pomoc v tejto veci.

– S najväčšou radosťou vám pomôžem, – zvolal barón. – Do Urgy vás doveziem svojím autom... Zajtra pôjdeme... V Urge si pohovoríme o ďalšom pláne... Do videnia, zajtra!

Keď som vychádzal z barónovej jurty, ešte raz som sa pozrel na kaluž krvi. Teraz som vedel, že to bola krv plukovníka Filipova. Jediná chvíľka ma de-

lila od toho, aby sa i moja krv pomaly vpíjala do silne udeptanej pôdy mongolského nádvorja.

Smrť z ruky bieleho človeka bola zrovna za mnou...

Ale doteraz žijem.

Doma som našiel plukovníka Kazagrandiho, ktorý sa veľmi nepokojne prechádzal po izbe.

– Chvalabohu! – zvolal, keď ma uvidel. Dojala ma táto plukovníkova radosť. Ale zároveň som si pomyslel, že mal vari upotrebiť radikálnejšie prostriedky, ako sú modlitby, na záchranu svojho hosťa od smrti.

Dojmy ubehnuvšieho dňa ma nervove veľmi vyčerpaly. Cítil som sa unavený a znechutený. Ba videlo sa mi, že som za týchto niekoľko hodín ostarel a že na mojich sluchách sa ukázalo viacej šedín a oči že mi hlbšie zapadly. Včas som si ľahol, ale zaspať som nemohol. Videl som, ako sa z tmy vynára pekná, bezstarostná tvár plukovníka Filipova. Zrazu sa stratila, topiac sa v krvavej, pariacej sa kaluži. Michaly sa mi chladné oči Veselovského a v ušiach mi znel syčavý hlas barónov..

Náhle sa otvorily dvere a na osvetlenom pozadí susednej izby ukázala sa vysoká postava Ungernova, za ktorým vošiel Kazagrandi. Barón chytrou podišiel k môjmu lôžku. Myslel som, že je to ďalší obraz môjho blúznenia, ale v tej istej chvíli barón prehovoril ku mne:

– Prišiel som vás požiadať o prepáčenie, – povedal, usmievajúc sa, – že vás zajtra nemôžem vziať do automobilu, lebo „Živý Boh“ mi prikázal privieŕť do Urgy knieža Damčarena. No, dal som rozkaz, aby vám zajtra ráno pripravili moju vlastnú bielu favu, znamenitú a rýchlu do cesty, a nechal som k vašim službám dvoch ordonančných kozákov. Najskoršie za osem dní prídete do Urgy.. Cesta bude veľmi poho-

dlná... Proviant a šiator sú už vydané... Prepáčte, že som vás zobudil!

Nestačil som sa mu ani poďakovať, lebo Ungern vo chvíľočke chytro, skoro behom, opustil moju izbu a dvere sa za ním tíško zavrely.

Spanie ma celkom prešlo.

Obliekol som sa a sadol som si k stolu; začal som fajčiť fajku za fajkou, usilujúc sa uspokojiť podráždené nervy.

Veru. Oveľa ľahšie bolo biť sa s „červenými“ na Sejbi a prechádzať cez zasnežené štíty Ulan-Tajgy a Tibetu, kde zabíjajú zlí duchovia a zlí ľudia odvážlivcov! Tam bolo všetko jasné a pochopiteľné, ale tu – akési zlé preludy, akési chmúrna a strašná víchrica! Vyciľoval som tragédiu, hrôzu v každom slove, v každom pohybe baróna Ungerna, za ktorým kráčaly ako by dve tóny: kapitán Veselovskij, mlčiaci, s tvárou bielou ako mlieko, a – smrť...

VI.

HRÔZA VOJNY.

Do úsvitu bolo ešte ďaleko, keď do mojej izby vbehol službu konajúci vojak a naľakaný zvolal:

– Prišli po vás vojaci od baróna.

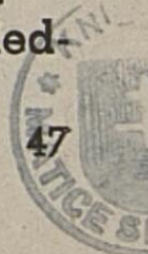
Hodil som na seba kožuch a vyšiel som. Pred chodbou stáli dvaja ozbrojení ľudia. Jeden z nich bol človek starší, s opuchnutou tvárou a zaviazaným okom, druhý mladý, slušný, starostlivo oblečený.

– Prišli sme po vás na generálov rozkaz.

Čušal som, lebo som ešte nevedel, čo to znamená a kozák pokračoval:

– Odchádzame do Urgy. Barón dal pripraviť pre vás svoju favu. Prišli sme po sedlo a po vaše veci.

O pol hodiny som potom prechádzal okolo posled-

ných budov Van-Kure, smerom k brehom Orchona. Okrem kozákov išli so mnou dvaja mongolskí vojaci a chromý, shovorčivý láma. Hneď za kláštorom som videl svorku psov hrýzť sa okolo ležiacej mŕtvolky.

Boly to vari ostatky Filipovove?

Kozáci a Mongoli mlčali. Najmä starší kozák na mňa nevlúdne pozeral. Nikto z nich sa nepúšťal so mnou do reči, a kozáci šli stále za mnou. Táto okolnosť sa mi vonkoncom nepáčila.

Barón Ungern, môžbyť, nechcel so mnou zúčtovať vo Vane, kde ma oddávna poznali skoro všetci dôstojníci, ale je možné, že tak chcel urobiť nepozorovane na mojej ceste do Urgy? Veď je to taká ľahká vec! Guľka do chrbta alebo do hlavy a – koniec! Psy a vlci dokončia ostatné. Preto som sa mal ustavične na pozore a svoj revolver mal som stále pripravený na výstrel. Nepozorovane som prinútil kozákov ísť vedľa seba alebo predo mnou.

Prešli sme most na Orchone, a tam som požiadal inžiniera Wojciechowicza, aby pozdravil odo mňa plukovníka Kazagrandiho. Tak som chcel zanechať po sebe nejakú stopu na prípad, keby sa stalo voľačo ťažšieho.

O štyri hodiny som počul zďaleka hučať auto a o krátku chvíľu prebehol vedľa nás barón Ungern s dvoma adjutantmi a s mongolským kniežaťom. Generál ma pozdravil veľmi láskavo a zvolal:

– Do videnia v Urge, profesor!

– Hm, – pomyslel som si, – teda dôjdem do Urgy?...

To ma veľmi uspokojilo na čas cesty do hlavného mesta „Živého Budhu“ a „krvavého, zbesilého baróna“.

Žil som už oddávna iba na krátke lehoty.

V Urge sa vytvoria nové okolnosti, tam premyslím

situáciu, tam bude môj obor agronom a dvaja udatní poľskí vojaci.

Po stretnutí sa s barónom kozáci hneď zmenili svoj pomer ku mne, usilujúc sa ma pobaviť rozhovorom a žartmi s chromým lámom. Pri každej príležitosti sa o závod usilovali v niečom mi pomôcť, alebo mi poslúžiť.

Hovorili mi o bojoch svojej divízie s boľševikmi v Zabajkalsku a o bojoch v Mongolsku s Číňanmi, o neobyčajnej, čarodejníckej odvážlivosti barónovej, ktorému sa guľky celkom zrejme vyhýbaly.

Starý kozák rozprával:

– Keď pred začatím útoku na čínske predmestie Urgy, Majmačen, boly už vojská v pozíciách a očakávaly znamenie, barón si spokojne sedel pri ohnisku na stepi. Dul taký mrazivý vietor, že krv chladla v žilách. Ale generál bol bez čiapky, fajčil cigarety a pozeral do ohňa. Zrejme o niečom hlboko premýšľal. Po nejakej chvíli vstal, zavolať si ma a rozkázal mi, aby som mu priviedol dva kone. Keď vyskočil na jedného, kývoľ mi. Išli sme... Bola tmavá noc. Išli sme po našsky, po kozácky, tak ako kedysi, keď sme sa kradli k Nemcom, ako vlci alebo tône... Podkova nezazvoní, strmeň nebrinkne... Uvidel som pred sebou svetielka. Hovorím: „Excelencia, to už je Majmačen!“ On odvrkol: „Viem.“ – Znova hovorím: „Excelencia je bez zbrane!“ Ale on ma švihol po chrbte „tašur“ (tašur – bambusová palica s krátkym remienkom na poháňanie koňa) a zasmial sa. „Cigániš! – povedal, – mám zbraň.“ Išli sme ešte dosť dlho hlbokou úžľabinou alebo po brehu rieky. Kdesi napravo od nás sme počuli hlasy čínskych vojakov. Ale išli sme ďalej, a o nejakú chvíľu našli sme sa v tyle čínskych pozícií. Čo chce podniknúť barón? –

myslel som si, pozerajúc na neho. Onedlho sme prišli k majmačenskej ohrade. Vošli sme do úzkej uličky. Barón si zapálil cigaretu a pokojne pokračoval v ceste. Prešli sme jednou i druhou ulicou. Konečne barón zastavil koňa pri akomsi plote, a keď sa zdvihol v strmeňoch, čosi dlho prezeral a čosi počítal. Keď skončil, obrátil koňa a zamrmal si: „Tie kanóny nestihnú vyviezť na pozície! Ak chytré dobyjeme mesto, prípadnú delá mne...“ Zrazu na zákrute ulice vyšla čínska stráž, dôstojník a dvaja vojaci. Strhol som pušku s pleca, ale barón mi rozkázal pokojným hlasom: „Nestrieľaj!! Shod' vojaka so sedla bičom!“ Urobil som, čo rozkázal. Barón tašuroom rozdrúzgol dôstojníkovi hlavu, ja som zabil druhého Číňana. Vrátili sme sa k svojim a barón dal hneď znak na útok. Nad ránom boli sme už v Majmačene i v Urge. Delá, ktoré stály na nádvorí za plotom, pripadly barónovi. Stalo sa, ako hovoril.

Pri takýchto vypravovaniach prešiel deň nepozorovane. Ťavy si dôstojne vykračovali a urobily denne až 80 km. V behu rýchla bola najmä moja fáva, ohromné, skoro celkom biele zviera, s krásnou hrivou a s vysokými, tvrdými hrbmi, ktorú daroval barónovi knieža vnútorného Mongolska, zároveň s dvoma čiernymi sobolými kožami, zavesenými pri uzde fávy.

Asi 120 km na východ od Orchona sme videli prvú mŕtvolu čínskeho vojaka. Ležal na ceste v teplom, sivom kožušinovom plášti, s čiernou tvárou, s očami vtákmi vyzobanými a so žltými vyškerenými zubmi. Na čele mal strašnú ranu, spôsobenú seknutím ťažkou tibetskou šablou. Obuv bola roztrhaná a z vatovaných nohavíc trčaly čierne nohy bez prstov.

O niečo ďalej ležalo v kamení niekoľko čínskych mŕtvol. Boli to gamini z oddielu, poslaného z Kiachty na pomoc čínskemu generálovi v Urge Čen-Y. Po

srážke s Ungernovými vojakmi sa rozpíchlí a obrátili na západ, ale tu ich dobehli a vybili Tibefania a barónovi Burjati.

Napredujúc ďalej, prešli sme Burgutský hrebeň, sostúpili sme na rovinu, ktorú pretínala rieka Tola, na brehu ktorej, trocha na východ, ležalo hlavné mesto mongolské, Urga.

Onedlho sme prišli na širokú hradskú, zasypanú kožuchmi, čiapkami, košľami, čižmami, kotlíkmi a iným vojenským majetkom, ktorý poodhadzovali utekajúci Číňania.

Niekoľko kilometrov ďalej, na močiari, videli sme na rozličných miestach množstvá nakopených ľudských mŕtvol, i konských a ľavých mrcín, polámaných vozov, železných piecok, kotlov, škatúl, nádob z benzínu, kožucho, čiapok, ba i roztrhaných čínskych vrečúšok na dohán a fajok. Na tomto mieste dostihli a ukoristili tábory čínskeho oddielu.

Strašný bol tento obraz smrti a zničenia vedľa života, čo kypel a po zime sa prebúdzal všade vôkol!

V každej mláke sa trepotaly divé kačky a šarlátoví „vtáci-lámovia“; vo vysokej tráve robily jaraby divné skoky; na jazerách plávaly ohromné krdle divých husí a labutí; na suchých miestach hľadaly potravu, bily sa a behaly dropy; s krikom poletovaly krdle jarabíc-sálg; na úbočí hôr vyhrievali sa na slnku vlci, blažení teplom a jarou.

Príroda má rada život! Nezniesie smrť a usiluje sa skryť jej stopy pod bielou pokrývkou snehu, alebo pod bujnou zeleňou a farebnými kvetmi.

Príroda nechce vedieť o tom, že tam kdesi okolo Čifu alebo v dedinke na Yan-Tse stará mamička márne obetuje bohom ryžu a sviece, modliac sa za život syna, ktorého návrat očakáva so dňa na deň, a nevie, že leží tu v údolí Toly, zabitý, očernelý, roztrhaný a

nikomu neznámy. Príroda vie, že tá mŕtvola o krátky čas zmizne bez stopy pod slnečnými lúčmi, pod dychom stepného vetra. Nádherná je táto úplná ľahostajnosť prírody k smrti a jej láska k životu vo všetkých jeho prejavoch!

Na štvrtý deň večer prišli sme na breh Toly. Dlhو sme hľadali brod, ale márne; napokon omrzený márnym hľadaním prinútil som svoju ohromnú ľavu vojsť do vody a chcel som sa pokúsiť preplávať rieku. Na šťastie som prišiel na plytčinu a onedlho sme už boli na druhom brehu, kde sme postavili stan a strávili noc. Na úsvite sme sa pohli na ďalšiu cestu.

Dvadsaťpäť kilometrov za Tolou sa začína bojište tretej veľkej bitky za nezávislosť Mongolska. Tu práve premohla rusko-mongolská armáda, vedená Nemcom barónom Ungernom von Sternbergom, 15 tisíc čínskeho vojska, 4 tisíc ľudí zajala a ostatok pobila. Ohromné priestranstvo stepi bolo pokryté mŕtvolami, hoci od bitky už minuly asi 2 mesiace. Tu a tam byly celé hory mŕtvol. Všade bolo vidieť polámané vozy, rozbité pušky, veci pozahadzované v panickom úteku.

Mongoli preniesli odtiaľto svoje táboriská na iné miesta, preto bola krajina bez ľudu; miesto nich vo všetkých úžľabinách medzi kamením sa ukrývali vlci, títo sprievodcovia vojakov; s nimi zasa bojovaly tvrdé boje ohromné svorky zdivených psov. Naše ľavy, poľakané, obracaly hlavy, hrozne fŕkaly a túlily sa k sebe.

Pol tretej hodiny sme išli týmto poľom smrti. Všade ležaly mŕtvoly... mŕtvoly... stá, tisíce mŕtvol, ohavne roztrhaných od šije po bedrá, s usekanými hlavami a rukami.

– To je kosenie Tibeťanov! – volal mladý kozák.

– Ach, tí vedia narábať šablou!

Prešli sme povedľa koňa, ktorý ležal so šijou uľa-

tou pri samých prsiach. Strašne rozsekané tváre, rozdrúzgané lebky, rozhádzané, od tela poodtínané ruky tvorily hroznú obeť, prinesenú tmavému bohu vojny divými, bojovnými vojskami baróna Ungerna.

Napokon sme mali za sebou toto zlovestné bojište. Priblížili sme sa k plytkému bystrému potoku. Mongoli soskočili s tiav, strhli si čiapky a pili vodu z tohto „svätého“ žriedla, ktoré tieklo nádvorím paláca „Živého Budhu“.

Nedlho potom sme videli vysokú horu, porastenú hustým, temer čiernym lesom. V húšfave sa belely múry kaplniek a malých mongolských budov.

– To je svätý kopec Bogdo-Ul! – zvolal láma. – Tam sídlia bohovia, čo ochraňujú „Živého Budhu“.

Bogdo-Ul je ako by článok spájajúci tri horské hrebene, ktoré sa tam stretajú: Džegil od východu, Gangyn od juhu a Guntu od severu. Hora je majetok Bogdo-hutuhtu, čiže „Živého Budhu“, čo vládne v Urge. Lesy sú plné najrozmanitejšej zveri a vtákov, ktoré tu žijú celkom bezpečne, lebo poľovanie je tam zakázané pod trestom smrti, práve tak, ako i prechod cez horu. Iba jediný človek prekročil tento zákaz. Bol to barón Ungern, ktorý so stotinou kozákov prešiel Bogdo-Ul, vkradol sa do paláca „Živého Budhu“ a uniesol ho pred očami čínskych strážcov, ktorí strážili najvyššieho mongolského hodnostára, väzneného na rozkaz Pekinga.

VII.

V MESTE ŽIVÝCH BOHOV.

Keď sme sa priblížili k lesu, videli sme palác „boha“, vynárajúci sa zpoza stromov.

Pri päte Bogdo-Ulu, za žltým murovaným záborom sa vypínala malebná budova v tibetskom slohu, kto-

rej strecha z tmavozelených emajlovaných doštičiek žiarila na slnku. Naokolo sa ťahal hustý park a bolo vidieť fantastické strechy palácových svätýň a menších budov. Ďalej bolo vidieť drevený most cez Tolu, ktorým prechádzali do mesta mnísi, do Ta-Kure, čiže Urgy, uctievanej na celom ázijskom východe.

Tam sídli okrem „Živého Budhu“ celé množstvo podradných divotvorcov, prorokov, čarodejníkov a zázračných lekárov. Všetci sú božského pôvodu a uctieujú ich ako „živých bohov“.

Po ľavej strane na dosť vysokej stene stojí kláštor. Je to najbohatší a najľudnatejší kláštor po tibetskej Lhasse. Nad morom stiech, čo pokrývajú budovy najrozmanitejšieho druhu, vypína sa ohromná, tmavošarlátová veža – „svätyňa hradu lámov“, kde stojí ohromne veľká pozlátená socha Budhu, spočívajúceho v kvete lotosa. Okrem tejto svätyne sú po území rozosiate desiatky menších svätýň a kaplniek „obo“, oltárov, veží na astrologické veštenie. A ďalej sivá, bezfarebná, zhustená masa domov, jurt a barakov, kde sa mrví šesťdesiat tisíc mníchov-lámov, rozličnej hodnosti a veku, budovy škôl, archívov, knižníc, búrz pre bandi (klerikov) a hostinských domov pre väzených lámastov z Tibetu alebo z krajiny Burjatov.

Poniže kláštora, na piesočnatej rovine, je takzvané cudzinecké predmestie, v ktorom bývajú ruskí a čínski kupci; na onom predmestí sú všetky krámy, kancelárie, ba i pestrý, živý východný bazár. Vo vzdialenosti jedného kilometra vidieť sivožltý štvoruholník z udeptanej hliny, ktorý tvorí čínsku štvrť Maj-ma-Čenga; a ešte ďalej sa ťahá nekonečne dlhá ulica medzi dvoma radmi ruských domov; tam je i ruský kostol, nemocnica, väzenie a masívna, ťažkopádna,

tmavočervená štvorposchodová budova ruského konzulátu, ktorý teraz nefunguje.

Hneď pri vchode do mesta mníchov, pri vchode do malej úžľabiny, videl som niekoľko mongolských vojakov, ktorí snášali ľudské mŕtvoly do akejsi jamy.

– Čo to robia? – spýtal som sa kozákov, ale tí čušali a len akosi tajomne sa usmievali.

Odrazu sa vzpriamili ako struny a priložili ruky k striedkam čiapok. Z úžľabiny vyšiel na krásnom koníku akýsi vojak.

Na hlave mal zelenú čiapku s dôstojníckou kokardou a na pleciach plukovnícke epolety. Pobadal som, že keď prechádzal okolo nás, premeral si nás všetkých ostrým pohľadom. Pamätám sa na jeho sivé, skoro bezfarebné oči, ukryté pod hustým, prešediveným obočím.

Keď prechádzal okolo nás, sňal si čiapku a vreckovkou si začal utierať spotené čelo. Hneď ma zaujal divný tvar lebky tohto človeka; bola to lebka podlhovastá, ktorej predná i zadná časť boly ako by vyklenuté, a temeno hlavy bolo rozdelené zreteľným púťcom, idúcim priekom. Pripomínala mi podušku, prepásanú remienkom. Bol to bezpochybné „človek s hlavou podobnou sedlu“, pred ktorým ma varoval starý veštec v okolí Vanu.

– Kto je to? – spýtal som sa kozákov.

– Plukovník Sipajlov, veliteľ Urgy... – zašepkali, pozerajúc za dôstojníkom, ktorý sa chytrou vzdialoval.

Počul som o ňom veľa vo Vane a Dzaine od kapitána Bezrodnova. Bola to najstrašlivejšia osobnosť na krvavom pozadí mongolskej epopeje z r. 1921. Sipajlov, vzdelaním technik, vstúpil pred niekoľkými rokmi do služby cárskej žandarmerie a veľmi chytrou postupoval. Ustavične zdenervovaný, podráždený, stále mučený vnútornými nervovými bolesťami, hovoril chytrou, dusiacou sa a prskájúcou sliny, pri reči škúľil a po celej jeho

tvári prechádzalo krčovité šklbanie. Bol to človek duševne chorý, a barón sa niekoľko ráz pokúšal zbaviť sa toho človeka, ktorý sa stal zlým duchom budhistu Ungerna. Sipajlov bol človek zvrhlý, pre ktorého bolo najväčšou rozkošou vykonávať rozsudky smrti, ku ktorým sám dával podnet a ktoré vyvolával veľmi starostlivo a spôsobe. Pri popravách odsúdených sa radoval, trel si ruky, vyspevoval si operetné pesničky a vymýšľal pre svoje obete neobyčajné muky.

O veliteľovi Urgy sa šepkalo všade s nevýslovným strachom, nenávisťou a ošklivosťou. Celá chmúrna povesť o bezohľadnej, strašnej ukrutnosti barónovej bola dielo rúk a duševnej choroby plukovníka Sipajlova. Bol to srditý, krvilačný pes, ktorý ustavične hľadal svieže obete.

Barón Ungern sa vo svojich neskorších rozhovoroch so mnou v Uрге neraz zmieňoval o hnuse, o skoro fyzickej nenávisti k Sipajlovovi a o tom, ako rád by sa ho zbavil. Ale sa mu to nedarilo. Tento nadmieru odvážlivý človek sa napodiv bál Sipajlova; nebol to obyčajný pocit strachu, ale akási mystická hrôza, ktorá sa nedala označiť. Lebo Sipajlov rozumel dokonale barónovu psychiku, poznal jeho poverčivosť, jeho mystickú náladu mysle, absolútnu ideovosť a vedel z toho ťažiť.

Za barónovho pobytu v Zabajkalsku našiel plukovník akéhosi burjatského „šamana“ – veštca, ktorý predpovedal, že náhle sa barón rozíde so Sipajlovom, zahynie strašnou smrťou. Budhista Ungern v to svätosväte veril, a od tej chvíle znášal Sipajlovovu prítomnosť, ktorý zúrilo vždy viacej a viacej, prelievajúc krv potokmi a vraždiac okolo seba nevinných i vinných. Sipajlovovu rodinu zavraždili bolševici, on sám vytrpel strašlivé muky v bolševickom väzení, odkiaľ sa mu konečne podarilo utiecť. Ten zúrivý, krvilačný,

nenávisťou dýchajúci, duševne chorý človek sa strašlivo pomstil...

Zastavil som sa vo filiálke toho istého kupeckého domu, v ktorom som býval v Dzaine... Riaditeľova rodina ma prijala veľmi srdečne. Moji priatelia, agronom a poľskí vojaci, zaraz prišli ku mne a rozprávali mi o krvavých dňoch v Urge, o tisícich nebezpečenstvách, o úskokoch, intrigách a zločinoch, popáchaných v tejto stolici „Živého Budhu“.

Po raňajkách sme vyšli do mesta.

Všetkými ulicami, uličkami i námestiami sa hrnuly malebné zástupy ľudí. Hurhaj na uliciach ma ohlušoval. Ľudia kričali, vadili sa pri predaji alebo pri nakupovaní, prezerali si pestré čínske tkaniny, modlitbičky, barany, náramnice, kože, kone, obuv, masívne strieborné ozdoby do vlasov mongolských žien, slovom všetko, čo len bolo zaujímavé na ulici.

Povedľa ohmatávali mäsiari barany, privedené na predaj, a vybrané a kúpené zvieratá označovali na chrbtoch červenou farbou. Mongolské parádnice so svojimi ohromnými účesmi, ktoré dávaly hlave tvar mory, v ťažkých strieborných čiapkách sa predieraly zástupom, žasnúc nad hromadami farebných tkanín, stužiek a dlhých šnúr, umelých čínskych koráلكov; vážni, tuční Mongoli si veľmi dôkladne prezerali nevelké stádo znamenitých žrebčov a pokojne sa jednali s Dzachačinom, majiteľom statku, chudý, ako uhoľ ohorený Tibeľan, ktorý prišiel ako pútnik do sídla „Živého Budhu“, alebo, hádam, s nejakými tajnými rozkazmi od „boha“ ešte vyššieho – z lamajskej Mekky – Lhassy, sadol si na zem a tak vyberal Budhove sošky, vyrezané z čierneho alebo žltého achátu a predstavujúce Budhu v kvete lotosa z veľkej svätynie v Urge. Na inom mieste zasa veľký zástup Mongolov a Burjatov obklopil kupca, predávajúceho pre-

krásne tabatierky zo skla, kryštalu, porcelánu, amethystu, chryzoprazu, achátu a nefritu. Boly to podivné, drahocenné výrobky trpezlivých čínskych rezbárov. Za tabatierku zo zelenkavomliečneho nefritu, pretkaného siefkou hnedých žiliek, pýtal Číňan 10 mladých býkov, ukazujúc so zápalom a umeleckým nadšením reliéf, predstavujúci majstrovsky vyrezaného šarkana, ktorý objal závitmi svojho chvosta skupinu kúpajúcich sa dievčat.

Všade bolo možno vidieť Burjatov v červených hodvábných plášťoch a maličkých červených čiapočkách na veľkých okrúhlych hlavách, Tatárov v čiernych baraních kožuchoch a červených „fubetejkách“.

Ale jadro tvorili lámovia.

Potíkali sa všade v celých zástupoch, odení karminovými alebo žltými plášťami, malebne prehodenými cez jedno plece, v rozličných čiapkách, pripomínajúcich huby, frygickú čiapku, alebo i grécky šišak s vysokým hrebeňom. Lámovia chodili vážne, shovárali sa skoro šeptom, preberali ruženec a veštili tým, čo túžili po prorocťve.

Ale to nebol cieľ ich celodenných prechádzok. Lámovia vyhľadávali bohatých klientov, čo prišli do Urgy z ďalekých „chošunov“, ba i zpoza hraníc Halhy, po prorocťvo, veštenia a lieky, chýrne v tom meste, ktoré malo 60.000 lámov a 30.000 Budhových sôch. Okrem toho do hlavného mesta „Živého Budhu“ prišli teraz i kniežatá čínskeho vnútorného Mongolska, ktorých pozorujúci ich lámovia zaraz oboťkali neviditeľnou sieťou vyzvedačov a dozoru.

Nad domami v kupeckej štvrti povievaly zástavy rozličných farieb: čínske, ruské, anglické, mongolské, trochu ďalej na úbočí – hviezdnatá zástava americká. Nad jurami Mongolov trepotaly sa vo vzduchu ako

pestré motýle zástavky rozličných žiariacich farieb, tvaru trojuholníkového alebo štvoruholníkového, dlhé ako stužky, krátke i okrúhle. Boly to odznaky kniežat a súkromných rodín, alebo smútočné prápory nad jurtami fažko chorých, umierajúcich alebo umrevších na sypanice a iné kožné choroby...

Všetko toto dovedna vyzeralo ako pestrá pohyblivá škvrna, zaliata žiarivým jarným slnkom. Všade smiech, krik, konské erdžanie, rev hoviad, huk.

Chvíľami prechádzali vojaci ázijskej jazdnej divízie baróna Ungerna: Rusi – v dlhých začírových plášťoch, Mongoli – v červených, so žltými odznakmi Džengis-Chánovými na pleci. Zjavili sa i čínski vojaci, ktorí po premožení generála Čen-Y prešli do služieb „Živého Budhu“, keď mu boli odprísahali vernosť.

Prechádzali sme práve námestím, keď zrazu z bočnej ulice vyšiel ohromný automobil, dávajúc znamenie sirénou.

Sedel v ňom barón Ungern, v žltom, zlatom pretkávanom chánskom plášti, prepásanom belasou šarpou, a v belasej čiapke ruského dôstojníka so žltým lampasom. Išiel chytró, ustavične sa obzerajúc na zástup. Zbadal ma a hneď ma poznal. Automobil zastal, barón sa pozdravil so mnou a pozval ma k sebe.

Býval v malej, veľmi skromne zariadenej jurte, ktorá stála na nádvorí čínskeho domu. Vedľa boly postavené ešte dve jurty pre štáb.

– Dnes som sa dozvedel, že ste chytró a šťastlivo došli do Urgy, – začal barón rozhovor.

Podakoval som sa mu za pomoc na ceste a pripomenul som mu sľub, že zaobstará odchod celej poľskej skupiny ďalej, na východ.

Barónova tvár sa zachmúrila; sklonil hlavu a smutným hlasom začal po francúzsky:

– Moja tunajšia robota sa chýli ku koncu. O deväť dní začínam vojnu s bolševikmi a mám v úmysle prekročiť sibírske hranice. Veľmi srdečne vás prosím, zostaňte tých deväť dní u mňa. Nie je to pre vás dlhý čas. Ale mne tým prejavíte ohromnú službu a láskavosť. Toľko rokov už postrádam kultúrnu spoločnosť. Kedysi som chodieval na duševný odpočinok k hajtmanovi Sejmonovovi, do jeho štábu, kde on premýšľal a uskutočňoval svoje ohromné a šľachetné plány. Teraz je Sejmonov ďaleko a ja sa cítim veľmi osamelo uprostred celej svojej divízie. Chcel by som, aby ste vedeli o mne všetko, aby ste poznali moje myšlienky, plány a zámery, aby ste mohli so mnou hovoriť nie ako s „krvavým a zúrivým barónom“, ako ma volajú nepriatelia, ani ako s „čarovníkom“, ako si o mne so strachom šepkajú moji vojaci, ale ako s človekom, ktorý veľa myslel a ešte viacej trpel...

Ungern chcel ešte niečo dodať, ale odrazu zaľahla naň záдумčivosť. Nechcel som ho vyrušovať, bol som prekvapený týmto neočakávaným výbuchom úprimnosti.

Po niekoľkých minútach barón pokračoval:

– Všetko som už premyslel a sľubujem dopraviť celú vašu skupinu na miesto, odkiaľ budete môcť ľahko dôjsť k cieľu, ale ráčte mi navzájom sľúbiť, že vás budem môcť pokladať za svojho hosťa v tých deviatich dňoch! Chcem, aby tieto dni boli mojím odpočinkom a zabudnutím všetkého!...

Čo som mohol odpovedať? V barónovom hlase som vycítil, okrem vášnivej prosby, odtienok hlboko ukrytých vnútorných múk a akéhosi tajomstva. Ostatne, bol som v jeho rukách, a bez jeho pomoci som sa nemohol vydať na ďalšiu cestu, ani odvieť svojich spoločníkov.

Prijal som teda pozvanie „krvavého baróna“.

Ungern mocne, vďačne stisol moju ruku a kázal podať čaj.

VIII.

POTOMOK KRIŽIAKOV A PIRÁTOV.

– Rozprávajte mi o sebe a o svojich cestách! – požiadal ma barón pri čaji.

Rozpovedal som mu všetko, čo ho mohlo zaujímať, a naozaj bol veľmi dojatý mojou odyseou.

– A teraz začnem ja svoju spoveď, aby ste vedeli, s kým máte do roboty, – začal Ungern, pozorne sa dívajúc na mňa svojimi planúcimi očami. – Moje meno sa vyslovuje s takou nenávisťou a strachom, že nikto nevie po pravde, kto som, – história je popletená s mýtom, skutočnosť s fantáziou, pravda s intrigami. Raz vari opíšete v svojich zápiskoch cestu Mongolskom a pobyt u „zbesilého Ungerna“ ...

Privrel mihalnice, a fajčiac cigaretu, chrlil úryvkovité vety, ponáhľajúc sa, nedokončujúc slová, ako by sa bál, že ho voľakto preruší.

– Rod Ungernov je veľmi starý. Skríženie Nemcov s Uhrami, Húnmi z dôb Atilových. Moji bojovní predkovia sa zúčastnili na všetkých krížových výpravách. Jeden z Ungernov zahynul v Jeruzaleme, keď bojoval pod zástavami Richarda „Ľvie srdce“, ba i tragická výprava detská mala v počte svojich obetí Ralfa Ungerna, jedenásťročného križiaka. Keď posielali na východné hranice nemeckej ríše najodvážnejších a najukrutnejších rytierov, bol medzi nimi môj predok Artúr, barón Hals-ungern-Sternberg. Na východe nemeckých krajov založili oni rytieri rehoľu Teutonov, ktorá šírla ohňom a mečom kresťanskú náuku o láske k bližnému medzi divými pohanmi, Litovcami, Estoncami a Slovanmi. Teutonská rytierska rehoľa mala

medzi svojimi „bratmi“ vždy zástupcov môjho rodu. Pod Grünwaldom zahynuli dvaja členovia rodu Ungern von Sternberg. Môj rod, ako som sa zmienil, bol bojovný a nábožný, teda náchylný k mysticizmu a asketizmu. V XVI. a XVII. storočí bolo na území Estoncov o Lotyšov niekoľko barónov Ungernov, po ktorých zostali celé sväzky kroník s legendami a vypravovaniami o ich živote a činoch. Henrich Ungern, zvaný „Sekera“, bol „bludný rytier“. Na turnajoch vo Francúzsku, Taliansku, Španielsku a Britsku poznali toto meno, ktoré strachom naplňalo srdcia zápasníkov. Henrich sa vyznačoval neobyčajným umením narábať vojenskou sekerou. Zabil ho v Cadize maurský rytier, ktorý mu sekerou rozsekol lebku i so šíšakom. Ralf Ungern, barón zo Sternbergu, mal svoje sídlo pri hradskej medzi Revalom a Rigou, a pod hrozbou smrti nútil všetkých cestujúcich platiť mu daň. Barón Peter Ungern bol majiteľom zámku na ostrove Dagö v Baltskom mori, kde si vybudoval celú flotu plachetných lodí, ktoré sa stali postrachom a pohromou pre kupcov.

Od onoho predka, morského lúpežníka, začala celá dynastia Ungernov, pirátov a námorníkov, ku ktorým patrí i ja. Napokon poznajú povesti ešte jedného baróna môjho mena, ktorý žil na sklonku XVII. storočia. Volal sa Wilhelm a mal priezvisko „Satanov brat“. Toto priezvisko dostal preto, že barón bol alchymista a poskytoval v svojom dome útulok všetkým čarodejníkom a čudotvorcom, prenasledovaným po Európe pre tajomné praktiky.

Už som sa zmienil, že Peter Ungern založil morskú dynastiu Ungernov. Potomkom piráta Petra v priamej línii bol môj starý otec, ktorý na vlastnej plachetnej lodi doplával až do Indického oceánu, kde sa zapodieval lúpežníctvom a napádaním anglických ku-

peckých lodí. Až do bolševických časov zachovalo sa v našom paláci prekrásne starožitné mahagónové náradie, ktoré ulúpil dedo na lodi ním potopenej. Niekoľko rokov gazdoval môj dedo na oceáne beztriestne, ale napokon ho Angličania zajali a vydali do rúk ruského konzula, ktorý ho poslal do Petrohradu. Tam ho súdili a poslali doživotne do Zabajkalska. Taký je môj vzťah k východnej Sibíri. Vzdelaním som námorník, lebo som absolvoval kadetnú námornú školu v Petrohrade, ale neskoršie som vstúpil do pluku zabajkalských kozákov, v ktorom som bojoval zprvu s Japoncami a potom s Nemcami. V poslednej vojne ma za odvahu vyznačili dôstojníckym krížom sv. Juraja. V čas pokoja plynul môj život pri štúdiu filozofie a budhizmu. Môj dedo priviezol si z Indie ruské okovy a indický budhizmus. I môj otec bol vyznavač budhizmu a odkázal ho mne. Mám list, ktorý venoval môjmu dedovi akýsi svätý indický mahatma-joga; tomuto listu ďakujem, že som mal prístup ta, kde púšťajú kňazi pôvodného kultu Sakia-Muni iba Dalaj-Lámu alebo Taši-Lámu. Kedysi som chcel založiť vojenskú budhistickú rehoľu na boj s revolučným rozvratom...

Barón stíchol a pil čaj, šálku za šálkou, čierny ako káva.

– Revolučný rozvrat... Či ste voľakedy o tom premýšľali? A či sa vôbec niekto pozastavil nad touto otázkou? Hádám iba tajomný Swedenborg, alebo najmúdrejší z mudrcov Taši-Láma v Tibete!...

Citujúc vedecké teórie, tituly spisov, mená učencov a spisovateľov, citáty z Biblie i z budhistickej literatúry, hovoril tento potomok piráta a „Satanovho brata“ nadšeným a povzneseným hlasom, miešajúc jazyk ruský s nemeckým a pritom jednoducho vplietajúc do reči francúzske a anglické výrazy:

– V starých budhistických knihách a v apokryfoch z časov prvých kresťanov sú úpravy a proroctvá, ktoré oznamujú príchod doby, keď povstanú proti sebe dobrí i zlí duchovia. Vtedy má prísť neznámy „Prekliaty“, aby zaplavil celú zem a vyničil ľudskosť, zabíjajúc vzdelanosť i mravnosť. Géniovia a blázni, títo tragickí blíženci, jasne cítia, kedy nastáva obdobie katastrof v dejinách ľudstva a kedy prichádza „Prekliaty“, s mečom a ohňom revolúcie v ruke. Miesto starého, na skúsenosti bohatého tvoriteľského intelektu nastupuje divá svojhlavosť ničiteľa. V popredie vystupujú túžby nízkych pudov, čo dáva myslí špekulatívny ráz vo všetkých jej prejavoch, ako v politike, tak i v hospodárstve, vo vede i v umení. Ľudstvo sa ďaleko uchýľuje od duchovných otázok a ideálov. Dejiny ľudstva dokazujú, že musíme zmeniť smer nášho myslenia a uviesť tvoriteľskú schopnosť do harmónie s otázkami mravne-duchovnými. Prúdy tieto boli už zrejme pred výbuchom svetovej vojny roku 1914. Ale vtedy, ako býva v takých časoch, sa zjavil Ten, o ktorom hovorí apoštol Ján v Zjavení, Ten, ktorý sa zjavil Kristovi na púšti; Ten, s ktorým bojovali Budha, Pasma, zakladateľ súčasného lámaizmu a prví kresťania, Ten, ktorého prítomnosť s hrôzou a strachom tušili Dante, Michel Angelo, Leonardo da Vinci, Tasso, Goethe, Dostojevskij. Tento „Prekliaty“ je už medzi ľuďmi a odvracia vlny kultúry a duchovného rozvoja od Boha k sebe. Tak udržiava „Prekliaty“ rukami, poškvrenými krvou revolúcie, beh ľudskej mysle a duše k jasnej méte – k božstvu. Spravodlivý a milostivý „Veľký neznámy“, antitéza a nepriateľ „Prekliateho“, postavil na prah nášho života Karma (bohyňu), nepoznajúcu ani hnev, ani lásku. Tá účtuje s nami za naše činy, meria ich a váži. Karma pojme do účtu všetko, čo „Prekliaty“ zasial medzi ľuďmi,

hlad, choroby, skazu a smrť kultúry, slávy, cti, ducha, smrť štátov i národov... Vidím, vidím už tú hrôzu, tú chmúrnú, šialenú skazu sveta a ľudí...

Dvere jurty sa náhle otvorily a na prahu sa ukázal nehybne vzpriamený barónov pobočník.

– Čo chceš? – spýtal sa nahnevano Ungern.

– Excelencia, naša stráž na severe zlapala šesť boľševických špiónov neďaleko hranice a priviedla ich do štábu...

Barón vyskočil z lôžka. Jeho oči metaly blesky a tvár sa křčovito sfahovala.

– Postavíť zajatcov pred moju jurtu! – rozkázal tichým, syčavým hlasom. – Choď...

V tej chvíli barón zabudol na všetko; nadšená reč, hlas prenikajúci do srdca – to všetko sa utopilo v nesmiernom hneve, ktorý zúrilo ako víchrica v jeho srdci.

Ungern si natiahol čiapku na hlavu, schytil svoj nerozlučný „tašur“ a vybehol z jurty. Vyšiel som za ním. Pred jurtou stáli zajatci, obkolesení ozbrojenými kozákmi, udýchanými ďalekou a rýchlou jazdou.

Barón zastal pred červenými vojakmi a niekoľko minút im pozeral do očí, neodvracajúc od nich zrak. Na jeho tvári bolo vidieť ohromné napätie mysle a vôle. Napokon poodstúpil, sadol si na prah jurty, sňal čiapku a s upretým pohľadom do zeme silno si trel čelo. Zrazu povstal a pristúpil rozhodným krokom k zajatcom.

– Staň si viac naľavo – a ty napravo, – rozkázal barón zajatcom, keď bol každého zľahka udrel tašurou po pravom pleci.

Dvaja prešli naľavo, štyria napravo.

– Prekutať šaty týchto dvoch! – rozkázal. – To sú sovietski komisári!

Potom sa obrátil k štyrom ustrachovaným zajatcom, čo stáli napravo a povedal im:

– A vy ste bolševikmi zmobilizovaní sedliaci.

– Ako rozkážete, excelencia...! – povedali zajatci celkom inak, než káže bolševická disciplína. – My nie zo svojej vôle.

– Chodte k veliteľovi a povedzte mu, že vás prijímam do tibetského oddielu, – povedal barón spokojne.

Naradovaní „bolševici“ hneď opustili nádvorie strašného generála. Ale medzitým vo futrách sár našli u ostatných dvoch pasy politických sovietskych komisárov.

Barón smraštil čelo, a pomaly vyslovujúc každé slovo, vyriekol rozkaz:

– Zabíť ich palicami!

Potom vošiel do jurty a sadol si, ale po onej príhode rozhovor už viazol. Rozlúčil som sa onedlho s generálom a vyšiel som.

Keď sme po obede u mojich hostiteľov, na ktorom bolo niekoľko Ungernových dôstojníkov, veselo besedovali, zdvihol jeden z prítomných so strachom hlavu a naľakano zašepkal:

– Kdesi nablízku práve prešiel barón...

Všetci stíchli, ale o chvíľku sa rozhovor zasa rozpriadol. Náhle zahučal práve pod oblokom automobil, do izby vbehol naľakaný sluha a volal:

– Barón...

Sotva odznelo to slovo, Ungern už stál na prahu.

So všetkými sa pozdravil veľmi láskavo, a obracajúc sa k domácim, prosil o dovoľenie, aby ma mohol vziať v naľehavej veci. Pobadal som hrôzu na tvárach niektorých mojich nových známych, ale ja sám som bol pokojný, lebo som už chápal dušu „krvavého generála“.

Začal som sa obliekať a zo zvyku som vopchal do vrecka vrchného kabáta revolver.

– Nechajte tú hračku! – zvolal barón s úsmevom.
– Tu vám už nič nehrozí. Ostatne hutuhtu z Narabanči vám predpovedal, že šťastie bude vždy s vami!

– Ale pravdaže! – zasmial som sa, – ale hutuhtu nepovedal, čo pokladá pre mňa za šťastie? Hádam smrť – najlepší odpočinok po mojom putovaní? No, jednako musím priznať, že budem radšej cestovať, len aby som žil.

Vsadli sme do auta, ktoré viedol dôstojník bez čiapky, vzpriamený a meravý ako socha.

– K rádiovkej stanici! – rozkázal barón.

Išli sme.

V Uрге kypel život vo dne ako večer.

Iba v noci bol divnejší a tajomnejší. V hlučnom zástupe prechádzali jazdci rozličných mongolských kmeňov, líšiacich sa navzájom tvarom sedla a spôsobom, ako sa v sedle držali. Išla vážne karavána tiav s nákladom, išly ťažké vozy – „arby“, dvojkoľesové, složené zo šiestich kusov hrubo pritesaného dreva, po bitého ohromnými klincami; a toto všetko zalievalo fialové svetlo veľkých elektrických lúčok.

Keď sa barón zmocnil Urgy, dal zaraz rozkaz opraviť dávno pokazenú elektrickú stanicu, vyčistiť ulice mesta, ktoré zaiste od Džengisových časov nepoznaly metlu ani dezinfekciu, a postaviť telefónnu sieť.

Vznikly rozličné dielne a fabričky, pootváraly sa školy, nemocnice, ambulatóriá, zverolekárske stanice a rozvíjal sa autobusový ruch; poopravovali sa cesty, domy a mosty. Barón chránil kupectvo a priemysel a bez milosrdenstva dával vešať ruských i mongolských vojakov za rabovanie čínskych obchodov a kupcov za nesvedomitosť.

Sídlo „Živého Budhu“, dediča trónu veľkého Džengisa, osvetlené elektrinou!

Naozaj, bolo to nie menšie čudo ako všetky kúsky mongolských čarodejníkov!

Keď sme vchádzali do ruskej štvrti, stálo na moste cez malý potok niekoľko vojakov „flirtujúcich“ s Mongolkami. Vojaci zastali pred generálom ako skamenení, dve ženské utiekly pod most a ostatné krásky prikula hrôza k miestu. O chvíľku všetky dvíhaly ruky k svojim fantastickým účesom a po vojensky salutovaly.

Generál sa usmieval a povedal mi:

– Vidíte, aká je u mňa disciplína? I baby salutujú!

Za mestom uháňal automobil ešte chytřejšie. Chladný vietor shadzoval čiapky a rozhaľoval plášte. Barón si privrel oči, a akiste kochajúc sa v rýchlej jazde, chvíľami šepkal:

– Chytřejšie, chytřejšie!

Šofér zrýchlil beh, že v ušiach svišľal vzduch. Čuľali sme. Zrazu sa ozval barón:

– Zbil som včera pobočníka, lebo mi nedal dokončiť výpravovanie...

– Ved' ho môžeme dokončiť teraz! – odvetil som.

– Ešte vás to neomrzelo? – spýtal sa a v jeho hlase bolo počuť radosť. – Nuž dobre. Teraz príde najzaujímavejšia časť...

Ungern sedel rovno ako svieca, podušiek automobilu sa ani nedotýkajúc a fajčiac cigaretu za cigaretou, začal:

– Chcel som založiť v Rusku vojenskú rehoľu budhistov. Načo? Na obranu mravnej revolúcie ľudstva pred ničivými vplyvmi revolúcie, lebo myslím, že evolučný postup vedie k ideálu, to jest k božstvu, no revolúcia po mohutnom skoku napred zadržuje rozvoj a vedie k zverskosti. Ale pracoval som v Rusku, v onej prekliatej krajine, kde nieto v ľude disciplíny, kde sedliak chodí do kresťanského kostola, ale verí v čarodejnice a v čary, kde inteligentná trieda dbá iba na

vlastný prospech a pohodlie. Národ surový, divý, negramotný, ani by som nepovedal ľud, ale osobitný zoologický druh savcov; romantický a anarchistický inteligent ruský nahováral sebe aj iným, že národ je mučeník, živiteľ idey božstva, celosvetovej túžby po dobre, tvrdil to, nepoznajúc svoj ľud a ani najmenej ho nemilujúc.

Pri takýchto vlastnostiach povahy začali sa moji priatelia vymykať zpod práv mojej „rehole“. Vtedy zaviedol som celibát a zrieknutie sa všetkých životných výhod a všetkého prepychu podľa lámajských kláštorov. Aby bolo možné vybiť energiu, dovolil som neobmedzené požívanie pálenky, ópia a hašišu... Teraz za pitie pálenky – veším, no vtedy sme sa opíjali až do nemoty. Rehoľu som, pravda, nevytvoril, ale vychoval som dvesto smelých, bezohľadne odvážnych dôstojníkov, ktorí si získali veľké zásluhy vo vojne s Nemcami a boľševikmi. Všetkých, čo zostali pri živote, upotrebil neskoršie hajtman Semjonov, ale, žiaľ, je ich už veľmi málo... Vojna – zlá macocha!...

– Rádio, excelencia! – oznámil šofér.

– Zastav, – rozkázal generál.

Prezreli sme veľkú stanicu iskrového telegrafu, ktorú vybudovali a dobre zariadili Američania pre čínsku vládu. Prečítali sme niekoľko telegramov, čo prešli medzi Moskvou, Vladivostokom a Pekingom. Ukázali nám akúsi depešu s vrcholca Eifelovej veže v Paríži. Barón dal zaraz poslať niekoľko telegramov do štábu, aby ich vytláčili v denníku, vydávanom v tlačiarňi ruského konzulátu.

Keď sme dočítali depeše a prezreli stanicu, pozval ma barón do auta, a zapaľujúc si cigaretu, zvolal s radostným úsmevom:

– Teraz... v nekonečnom priestranstve!...

Šofér išiel s vetrom opreteký a onedlho sme sa utopili vo tme noci, v priestranstve nekonečných stepí, popretínaných nevysokými kopcami.

Čudoval som sa, že sme sa nerozbili, že sme sa nestali obeťou najstrašnejšej katastrofy. Automobil skákal ako lopta, cez skaly a jamy, prebiehal cez malé potoky, nepochopiteľným spôsobom prechádzal po medzi balvany, ktorých kde-tu bolo väčšie množstvo. Šofér, ktorý tak zručne viedol ohromný stroj, mal, hádam, oči divej mačky.

Vo tme noci som spozoroval červené ohníčky, ktoré sa raz zapalovaly, raz hasly...

– To sú vlci! – povedal s úsmevom Ungern. – Nakrmili sme ich do sýtosti svojím i nepriateľským mäsom. Ak dovoľíte, budem rozprávať ďalej o svojich osudoch.

Obrátil sa ku mne, zadíval sa mi do očí, ako to bola jeho obyčaj, a začal:

– Za nemeckej vojny som sa spriatelil s Grigorom Semjonovom. Obaja sme dostali hodne rán a vyznačili nás vojennými krížmi. Na fronte sme videli, ako sa postupne rozkladá armáda, ako surovie duša ruského sedliaka i mešťana, tušili sme zradu Ruska na spojencoch a chápali sme celú hĺbku nebezpečenstva, aké hrozilo ľudstvu v revolúcii zdivených ruských zástupov. Vtedy môj druh, obyčajný kozácky ezaul, a teraz ataman všetkých sibírskych kozákov, Semjonov, pojal ohromný, uchvacujúci plán. My si s ním rozumieme. Semjonov je polovičný Mongol, ja – budhista. Semjonov si ustanovil sjednotiť všetky mongolské kmene, spojené medzi sebou plemennou krvou alebo rovnakým náboženským kultom, v jeden ázijský štát, skladajúci sa z autonómnych častí, pod mravným vodcovstvom Číny, krajiny najstaršej a najvznešenejšej duchovnej kultúry. Tento štát by musel byť

mravne a fyzicky silný; musel by sa zabezpečiť pred vplyvmi revolúcie vysokým múrom prísnych, ale múdrych zákonov, a musel by brániť svoj duchovný základ: kult, vieru, filozofiu a politiku. Ak sa nezaštaví zdemoralizované a šialené ľudstvo v svojom rozbehu do priepasti a ak vydá všetko, čo dobyl ľudský duch, skaze, bude musieť ázijský štát postaviť medze tomuto počínaniu a zabezpečiť ľudstvu trvalý pokoj. Takto premýšľal ataman Semjonov, a keď bol ešte na nemeckom fronte, začal agitáciu medzi Burjatmi a Turkmenmi. Atamanovo slovo padlo na úrodnú pôdu! Ostatne, nemohlo byť inak! Všetci Ázijci, okrem Japoncov, chápu, že špekulatívna kultúra Západu privádza ľudstvo do skazy, otravujúc ho bacilmi revolúcie. Plán sjednotenia Mongolov bol blízko uskutočnenia r. 1918. Všetko sa dobre darilo. Ale práve vtedy začali bolševici vraždiť dôstojníkov i boli sme nútení sa brániť, a obranný boj sa premenil v tvrdošijnú domácu vojnu. Na všeobecnú ázijskú organizáciu už nebolo času. Sostavili sme vlastnú armádu a neprestali sme snívať o dni, keď prebudíme celú mongolskú Áziu a s jej pomocou upevníme pokoj i trón Boha na zemi, zaliatej krvou. Ča sa mňa týka, pomohol som prebudiť Áziu tým, že som dal nezávislosť prastarej krajine vládcu Ázie, slávneho a múdreho Džengisa... A okrem toho ataman Semjonov sa bojí mňa, mojej surovosti a ukrutnosti... Nechápe, že bojujeme nie s politickou stranou, ale so „sektou“ sprisahancov, nepriateľských celej duchovnej kultúre ľudstva a celej idey božstva. Ráďte mi vysvetliť, prečo Taliani odsudzujú na smrť členov mafie „čiernej ruky“, prečo Američania posadzujú na elektrickú stolicu anarchistov-bombistov, a prečo ja nemám ničieť bolševikov, vrahov duše i tela spoločnosti? Semjonov – napoly Rus, napoly Mongol – je človek citlivý a mäkký,

ale ja som Teuton, potomok „Satanovho brata“ a pi-
rátov. Pre sektu vrahov je iba smrť!... Vraciame sa
do Urgy!...

O dve hodiny sa mihly pred nami ešte ďaleké
svetlá mesta.

IX.

TÁBOR MUČENÍKOV.

Neďaleko pri vchode do Urgy stálo pri jednopos-
schodovom domčeku auto.

– Čo to znamená? – spýtal sa barón šoféra.

Šofér to nevedel vysvetliť.

– Zájdi do toho domu! – rozkázal barón.

Zastavili sme sa pred chodbou. V tej chvíli sa
s hrmotom otvorily dvere, z domu vybehlo niekoľko
dôstojníkov a dali sa na útek.

– Stoj! – zakričal zvučným vysokým tenorom
Ungern.

Všetci zastali ako prikutí.

– Vráťte sa! – rozkázal tónom, akým sa hovorí
psom a nie ľuďom.

Keď sa vrátili so sklopenými hlavami, vošiel barón
za nimi, opierajúc sa o svoj ťažký tašur. Dvere ostaly
otvorené, takže som mohol počuť a vidieť všetko, čo
sa robilo v osvetlenej izbe.

– Ach, zle bude! – šepkal úzkostlivo dôstojník-
šofér. – Naši dôstojníci, dozvediac sa asi, že barón
vyšiel za mesto na ďalekú prechádzku, chceli si uspo-
riadať hostinu. Teraz ich dá barón postrieľať alebo
pozabíjať palicami... Beda!

Videl som cez dvere koniec dlhého stola, prikry-
tého fľašami a škatuľami z konzerv. Na rohu sedela
mladá ženská, ktorá, keď videla baróna, ustrašená
vyskočila s miesta.

Z izby sa ozýval zachrípnutý hlas Ungernov. Padaly ťažké, stručné vety:

– Vaša vlasť hynie. Hanba sedí na vás, Rusoch, a vy to nechápete, necítite... Musíte mať víno... ženské... karty... Darebáci... zvieratá!... Stopäťdesiat ťašurov každému... Stopäťdesiat!...

Hlas hovoriaceho sa snížil až na zlovestné šepkanie.

– A vy, ženské, necítite skazu svojho ľudu? Necítite bôľ národa? Vám je to ľahostajné? Maly by ste sa zľutovať aspoň nad svojimi mužmi! Tí, možno, hynú na fronte v boji... A vy tu pijete víno... od dávate sa samopašnosti, oslabujete ducha mojich dôstojníkov!... Vy nie ste ženské! Ctím si ženskú, ktorá cíti hlbšie ako mužský... No vy nie ste ženské! Počúvajte, čo poviem. Ak ešte niektorú z vás zastihnem, dám ju obesiť!

Obrátil sa a vyšiel. Sám dal sirénou automobilu výstražný znak, a strážni, ktorá sa ihneď ukázala, rozkázal priviesť zatvorených k veliteľovi.

Za ďalšej cesty Ungern mlčal, zhlboka oddychoval a voľačo si šepkal. Napokon prehovoril.

– Kričia, píšú, že som ukrutný... Zúrivý barón! A ja nemôžem so seba striasť moru zrady armády, ku ktorej som patril; nejem, nespím, lebo ustavične mám pred sebou strašné obrazy smrti najšľachetnejších ľudí... Smrť z rúk najhorších, najzatemnenejších a najspustlejších zločincov! A tí... nemôžu bez pálenky. A ženské... tie ženské bez srdca, bez šľachetnosti... bez duše! „Krvavý“ generál!... Proti takým možno bojovať iba prísnosťou! Rusi nesmú milovať – musia sa báť... To sú zvieratá... zvieratá!...

Barón si zapaloval cigaretu za cigaretou a prudko ich odhadzoval.

– Povečerajte so mnou! – navrhol po chvíli.

Na večeru bol pozvaný i náčelník štábu, mladý, skromný, veľmi dobre vychovaný právnik, syn v Rusku známeho profesora Ivanovského. Predložili nám akýsi horúci čínsky pokrm, studené mäso, kompot z kalifornského ovocia a čaj. Jedli sme podľa čínskeho zvyku, kostenými paličkami.

Barón bol podráždený a smutný. Začal som veľmi opatrne rozhovor o zatvorených dôstojníkoch, usilujúc sa nájsť pre nich ospravedlnenie v tvrdom spôsobe života v divízii a v potrebe rozčarovania.

– To sú zhnité indivíduá, prepadly samopaši!... povedal s hnevom generál.

Napokon na moje prihováranie a na zasiahnutie náčelníka štábu Ungern sa obmäkčil a rozkázal pozatváraných prepustiť.

Na druhý deň som bol so svojimi priateľmi a soznámil som sa bližšie so životom mesta. Násilná, energická barónova povaha nútila všetkých pracovať. Sám bol všade a všetko si všímal, ale nikdy nezasaňoval do počinov vedúcich. Každý vedel, čo má robiť. Plnily sa patróny delové i puškové, opravovali sa kanóny a iné zbrane, skúšala sa výroba prachu a otravných plynov, vyrábala sa sanitra a terpentín, ktorým sa mal nahradiť benzín do automobilov, barón sníval o aeroplánoch a tankoch... Všetko, čo žilo, pracovalo. Obchodné domy boli zamestnané dodávaním potravín a materiálu pre armádu. Naväzovaly sa kupecké spojenia s Čínou.

Večer ma pozval k sebe náčelník Ungernovho štábu. V jeho jurte stretol som niekoľko dôstojníkov. Domáci pán nás častoval čajom so zaváraním a čínskym cukrovím. O jedenástej hodine vošiel do jurty, čosi pospevujúc, plukovník Sipajlov. Všetci hneď stíchli a pod rozličnými zámienkami odchádzali.

– Nemajú radi Sipajlova, – mrmlal plukovník, zlostne prižmurujúc svoje bezfarebné oči a prskajúc.

Vo chvíli, keď Sipajlov začínal rozhovor s náčelníkom štábu, vošiel do jurty barón, ktorý, keď uvidel plukovníka, smraštil čelo a s hnusom mu povedal:

– Neshovárajte sa s tým hadom!

Sipajlov zbledol a stiahol svoju zohavenú hlavu medzi plecia.

Barón, dajúc akési rozkazy, opustil jurtu a po chvíli sme počuli, ako prišiel automobil.

– Aj, – zabedákal Sipajlov, – viem, že príde deň, keď ma dá barón zabíť palicami!

Ale v jeho hlase som vycítil iba strojený strach. Keď plukovník vychádzal, veselo zvolal:

– Pijete iba čaj? Na večeru vám dám poslať znamenitý piroh s rybou a znamenitú polievku.

Keď vyšiel, chytil sa náčelník štábu za hlavu a zúfalo šepkal:

– Bože môj, Bože! Ako sme poklesli revolúciou. S takýmito individuími sme nútení pracovať! So zločincami a zlodejmi... Sipajlov je barónov zlý duch. Predkladá mu na podpísanie stále nové a nové rozsudky smrti, zabíja nevinných ľudí bez súdu a bez generálovho vedomia, rabuje pod zámenkou nejestvujúcich barónových rozkazov...

O niekoľko minút prišiel od Sipajlova vojak a priniesol sľúbenú večeru. Keď sa nahol a začal rozväzovať obrúštek, zašepkal náčelník štábu, ukazujúc naň očami:

– Všimnite si dobre tohto človeka!

Vojak bol malého vzrastu, širokých, silných pliec. Oblečený bol veľmi starostlivo. Jeho hladko oholená tvár bola veľmi milá, pokojná, plná úcty „k načalstvu“, ale v sivých prižmúrených očiach a v záhyboch úst bolo čosi odpudzujúceho a strašného.

Keď opustil jurtu, hovoril mi náčelník štábu, že tento vojak, menom Čisťakov, je pravá ruka Sipajlovova a jeho pobočný kat. Tento zdvorilý, prívetivý mládenec vlastnými rukami hrdúsil ľuďmi, aby sa nemusel namáhať s vešaním.

Náčelník, hovoriac toto, vstal, a prv, ako som pochopil, čo robí, vylial za dvere polievku z misky a hodil piroh do odľahlého kúta nádvorja.

– Čo robíte? – zvolal som, nazdávajúc sa, že môj známy stratil rozum.

– To je Sipajlovovo pohostenie, – odvetil, – a nie je teda isté, či nie je v ňom jed. V plukovníkovom dome nesmie cudzí človek nič jesť, ani piť, lebo nikdy nevie, čo ho môže stihnúť...

V ťažkej nálade som sa vrátil domov a tu som sa dozvedel, že Sipajlov dal zhabať moje veci a poslať na veliteľstvo, aby ich tam prezreli.

To ma veľmi znepokojilo, lebo Sipajlov mi mohol podhodiť nejaké papiere, ktoré by ma priviedly do rúk kata Čisťakova, ale od hostiteľa som sa dozvedel, že moje veci priniesli k Sipajlovovi vo chvíli, keď bol u neho barón. Keď Ungern videl, čo sa robí, strašne sa rozčúlil, udrel Sipajlova tašourom a hneď dal dopraviť moje veci nazpät.

Skončilo to teda nateraz všetko šťastlivo, ale vedel som, že mám v osobe zvrhlého vyvrheľa Sipajlova smrteľného nepriateľa.

Aká bola príčina tejto nenávisti?

Sipajlov sa obával môjho vplyvu na baróna, lebo videl, že Ungern sa správa ku mne s veľkou dôverou a usiluje sa byť jednotaj v mojej spoločnosti. Sipajlov ma upodozrieval, že sa budem usilovať nahuckať Ungerna proti nemu, čo by mu hrozilo nevyhnutel'nou smrťou, ktorej sa panicky bál.

Bolo sa preto treba ponáhľať s odchodom, lebo

dômyselný aparát žandarmerie by ma mohol zapliesť do svojich osídel, a potom by ma nevedela nijaká ľudská moc uchrániť od smrti v oných životných podmienkach, aké boly v Urge.

Chcel som si už ľahnúť, keď pribehol po mňa mladší Ungernov pobočník. Musel som ísť.

Baróna som našiel čítať akúsi francúzsku knižku. Odhodil ju, vstal, privítal ma a povedal:

– Odpusťte, že vás ustavične obťažujem, ale chcem hovoriť! Veď sa musím niekomu vyspovedať, kto vie všetko pochopiť – i zlé i dobré...

Spisovateľský pud mi vložil na jazyk otázku:

– Môžem napísať niekedy knižku o tom, čo tu počujem a vidím?

Ungern sa na chvíľu zamyslel a potom povedal:

– Dajte mi svoj zápisník.

Podal som mu album, do ktorého som si robil cestovné náčrtky a on mi doň napísal po rusky:

„Po mojej smrti. – Barón Ungern.“

– Som starší ako vy, preto umriem prv, poznamenám som.

Barón pokrútil hlavou.

– Nie! – povedal. – Ešte sto tridsať dní a – koniec!... Nirvána!... Ach, keby ste vedeli, aký som zmučený mravným utrpením a zožierajúcou nenávisťou!

Po dlhom mlčaní pokračoval barón, fajčiac cigaretu a popíjajúc čierny čaj, vo vypravovaní, ktoré predvčerom prerušil. Dozvedel som sa, že Ungern, spĺňajúc plán atamana Semjonova, vstúpil do styku so všetkými mongolskými kmeňmi a budhistami v Ázii, mal listy od tajnej rady indických mahatmov, od Dalaj-Lámu, od Taši-Lámu, od kirgizských a kalmitských chánov, od vládcov Afganistanu, od čínskych monarchistov i lámajských hodnostárov. Uvádza, že celá mongolská

a budhistická Ázia sníva o sjednotení sa v ohromný stredoázijský štát, s múdrou, monarchistickou Čínou v čele.

O krátku chvíľu prerušil svoje vypravovanie a poslal po svoj automobil, hoci už bolo neskoro v noci.

– Pôjdeme do svätyne veľkého Budhu! – zvolal, zrejme zaujatý akousi myšlienkou, a pozrel na mňa žiariacimi očami.

Bolo to zakončenie obrazu života onoho ohromného tábora akýchsi tragických mučeníkov, napoly banditov, napoly rytierov, napoly mníchov, onoho zástupu vyhnančov a pomstiteľov, hnaných dejinými udalosťami v náručie smrti a švihaných prísnoťou mystika, ktorý ich nenávidel a nimi pohádal, potomka pirátov a Teutonov. A on, žijúc v ustavičnej tiesni, nemal chvíle pokoja. Tiesnily ho ťažké, jedovaté myšlienky, prežíval Tantalove muky a veril, že každý nový deň utína ohnivo z reťaze jeho života, skladajúcej sa zo sto tridsiatich dní, ktoré ho oddeľovali od neznámej, bezodnej priepasti – smrti.

X.

PRED BUDHOVOU TVÁROU.

Mlčky preletel automobil kupeckou časťou mesta a priblížil sa k strmým svahom planiny, na ktorej stál kláštor. Barón zastavil automobil. Ďalej sme išli peši, ustavične hlbšie sa ponorujúc do labyrintu úzkych uličiek medzi domami lámov a kláštornými budovami. Napokon sme zastali pred najväčšou svätyňou Urgy, Mongolska, ba celého lámaistického sveta. Bola to budova tibetskej architektúry, ale s čínskou, majstrovsky prehnutou strechou. Pri vchode horela jediná lampa. Ťažké dvere, okuté reťazou a bronzom, boli zamknuté ohromnou visiacerou zámkou.

Barón tri razy udrel na gong kladivom, ktoré viselo na stene. Po niekoľkých minútach sbešlo sa niekoľko ustrašených mníchov. Niektorí mali v rukách papierové lampáše. Keď poznali „džaň-džuňa“, padli na tvár a neosmeľovali sa zdvihnúť zraky k nemu.

– Vstaňte a odprevadzte nás do svätyne! – rozkázal barón.

Vošli sme do svätyne. Jej výzor sa ničím nelíšil od iných väčších lámaistických svätýň. Tie isté obradné, rôznofarebné zástavy s mongolskými a tibetskými modlitbami, so symbolickými znakmi a obrazmi svätých a bohov; dlhé pásy hodvábných tkanín, visiach s povaly, sväté obrazy rozličných božstiev.

Od vchodu až po jediný schod oltára ležal úzky, dlhý koberec; po oboch jeho stranách stály nízke pohovky, obtiahnuté červeným súknom; boly to miesta pre lámov a ich sbor pri pobožnostiach. Na oltári horely lampky, ktoré vrhaly kmitavú žiaru na obradné náčinie a na zlaté a strieborné svietniky. Za oltárom visela ohromná žltá hodvábná záclona s Džengisovým znakom – svastykou a tibetskou modlitbou: „Om, mani, padme Hung!“

Lámovia odhrnuly záclonu.

V neistom svetle olejových lampičiek a papierových lampášov lámov vynorila sa zo tmy Budhova postava strašných rozmerov, majúca asi 80 stôp výšky, celá silne pozlátená, odliata v Číne z najlepšieho bronzu. Budha sedel v zlatom lotose. Tvár boha-mudrca bola ľahostajná a pokojná; oživovala ju hra tóní a svetiel. Zdalo sa, že Budha pozerá na ľudí vážne a chladno a jeho plné, pekné krojené ústa sa skladaly v lahodný, ale štipľavý úsmev. Všade pozdĺž stien, v skriniach i na policiach, stály veľké a malé sošky Budhove. Povedali mi, že ich je tam asi tridsaťtisíc. Sú to obety veriacich.

Barón zazvonil na visiaci gong, ktorým sa obracia pozornosť boha na modliaceho sa a vhodil do veľkej bronzovej urny zlatý peniaz. Človek, ktorý prehrnul strany diel všetkých západných filozofov, ktorý poznal európskú literatúru a vedu XIX. a XX. storočia, modlil sa pred bronzovou sochou Budhovou. Složil pred seba vyťahnuté ruky, a keď zavrel oči, šepkal slová modlitby. Spozoroval som, že mal na ľavej ruke budhistický ruženec. Modlitba trvala asi desať minút, potom Ungern vstal, a obrátiac sa tvárou k lámom, povedal:

– Zavolaj starca!

Jeden z lámov zaraz odišiel, nízko sa ukláňajúc, a onedlho sa vrátil, vedúc pod pazuchou starca v špi navom žltom plášti gelonga. Hlava a ruky starcove sa triasly; ťažko pohyboval nohami, ale zrejme už vedel, čo bude od neho žiadať strašný „džaň-džuň“, lebo mal v kapse starú knihu v drevených doskách.

Bol to maramba Vagaden-hutuhtu, učený lámaista, znalec indických a tibetských kníh.

– Čítaj! – rozkázal barón.

– Hovoril Ľudu Taši-Láma: – začal stavec tichým, prerývaným hlasom, – nebojte sa a nevzdychajte, lebo príde zo severu vysoký biely človek, s očami ako kusy lesknúceho sa ľadu v hlbokkej jaskyni. Prejde krajinu ako plameň a smrť... Každý jeho krok zanechá krvavú stopu. Bude to boh vojny, ktorý sa znova ukáže. Dá slobodu bratom, povedie všetky národy, plemená i kmene Džengis-Chánove k sláve, šťastiu a pokoju...

Stavec stíchol, ale Ungern obrátil pohybom niekoľko listov a dôrazne zašepkal:

– Čítaj! Teraz príde proroctvo pre mňa.

Maramba čítal ľahostajným hlasom:

– Nastane smutný deň. Deň smrti osloboditeľa ná-

rodov. Obkolesia ho stovky nepriateľov. Čaká ho samota. Bude ho trápiť starosť, že nemá nikoho, komu by sveril a odkázal svoje myšlienky a svoje túžby. Nastanú dlhé hodiny ukrutných múk. Ale neoslabia ducha až do posledného dychu. Otvorí sa brána Nirvány a vojde do nej duša očistená mukami a žiaľom.

Barón sklonil hlavu a zašepkal mi:

– Tak znejú všetky proroctvá! Taký bude môj koniec.

Opustili sme svätyňu a išli sme na druhý koniec kláštora.

– Nemám rád túto svätyňu! Je to Ariabolo, celkom nová, lebo lámovia ju vybudovali vtedy, keď „Živý Boh“ oslepol, aby bola prosebnou obeťou Budhovi. Nemám rád svätyňu „hradu lámov“, lebo na tvári zlatého Budhu nevidím stopy slz, nádejí, starostí, zúfalstva, bolesti, šťastia a vďačnosti modliaceho sa ľudu. Ľudia doteraz nevyryli oné stopy do zlatého bronzu Budhovho... Teraz pôjdeme do starej kaplnky proroctva a veštíeb!...

Zazrel som malú, očernelú budovu, podobnú veži s okrúhlou strechou. Dvere byly otvorené. Po oboch stranách vchodu byly pohyblivé kolesá, popísané modlitbami – najprostejší spôsob pobožnosti. Nad dverami bola mosadzná tabuľka so znakmi zverokruhu. Pri vchode a vo vnútri kaplnky horely veľké čínske lampióny. Dvaja mnísi čítali jednotvárnymi hlasmi akési knihy. Keď sme vošli, ani nepozdvihli hlavy.

Keď sa k nim barón priblížil, povedal:

– Hodte kosti na počet dní môjho života!

Mnísi vyhodili z veľkých bronzových pohárov biele kosti na čierny stôl, neprerušujúc čítanie a nepozerajúc, kto stojí pred nimi.

Barón dlho počítal, napokon zhlboka vzdychol a zašepkal:

– Sto tridsať... Znova sto tridsať... To je už po piaty raz!...

Hlboko sa zamyslel; pristúpil k oltáru, kde stála stará kamenná socha Budhova, privezená kedysi z Indie, a modlil sa, pohrúžený v svoje myšlienky a úzkosti.

Do úsvitu sme sa potulovali s Ungernom po kláštore. Navštívili sme všetky svätyne, kaplnky, múzeum lekárskej školy, vežu astrologov, rozličné posvätné miesta, a keď sa slnko ukázalo na vrcholcoch hôr, išli sme na námestie, lemované domami mladých lámov a klerikov bandi. Polonahí vybiehali v zástupoch z domov a púšťali sa v ranný zápas, rýchly, pohyblivý, plný zvrátov a póz, vymáhajúcich veľkú silu a zručnosť. Tieto zápasy riadil starý láma, ktorý kedysi býval „bogadyr“, čo znamená silákom a pýchou celého Mongolska. Vzrastom dosahoval sedem stôp, a sedel na malom mongolskom koni a vytiahol nohy zo strmeňov, stál na zemi a kôň vyskakoval zpod neho. Za mladi uniesol bez veľkej námahy na pleciach starého býka. Skupina mníchov robila dychové cvičenia podľa predpisu Hatha-Jogi.

Na inom mieste sa zasa cvičili nejaké cudzie kniežatá v strieľaní z luku do cieľov, ktorými boli hlinené hlavy Číňanov. Strieľali zo vzdialenosti päťdesiatich krokov; niektorí z kušiarov dobre ovládali túto tradičnú mongolskú zbraň.

Keď som sa vrátil do mesta, cítil som v hlave akýsi chaos – následok všetkého toho, čo som videl a počul v onej fantastickej, bezsennej a dráždivej noci.

– Kde som? V akých časoch žijem? – vírily v mojom mozgu otázky.

Sto tridsať dní života... Krvavý generál... vteľený „boh vojny“... spasiteľ národov... striedaly sa myšlienky ako blesky a odrážaly dojmy z cesty

do Budhovho sídla... Súčasne som v onom chaose cítil ešte nezreteľne ako by dotknutie akejsi veľkej idey a muky človeka, ktoré nemožno opísať...

XI.

V PALÁCI „ŽIVÉHO BOHA“.

Po obede prišiel po mňa generál.

– Chcem vás predstaviť Bogdo-Chánovi-Hutuh-tovi, – zvolal.

Málokomu sa podarí uvidieť „Živého Budhu“, preto som, pravda, zaraz schytil kabát a čiapku, a už som bol v automobile.

Zastavili sme sa pri vrátach žltého múru s červenými pásmi, ktorý ohrádzal palác „boha“. Niekoľko sto lámov v červených a žltých šatách hodilo sa v ústretý „džaň-džuňovi“, ktorý za oslobodenie Mongolska dostal od „boha“ titul „chána“. S veľkou úctou nás v zástupoch odprevádzali k vchodu paláca.

Odprevadili nás do priestrannej tmavej siene. Ťažké vyrezávané dvere viedly do vnútorných oddelení. V pozadí stál široký, nízky trón, s niekoľkými hodvábnymi vankúšmi. Operadlo bolo z červeného zamatu a lemované zlatom. S oboch strán stály žlté španielske steny v ebenových rámoch, ozdobených majstrovskou čínskou rezbou. – Pod stenou stály nízke zasklené skrinky, naplnené rozličnými predmetmi umenia čínskeho, japonského, indického a ruského; bola tam i veľká hromada sevreského porcelánu, ktorá predstavovala tancujúcich markýzov a markýzky.

Pred trónom stál dlhý, veľmi nízky stôl, pri ktorom sedelo na vankúšoch osem ctihodných Mongolov. Uprostred na predsedníckom mieste som videl starca dobrotivej tvári a rozumných, prenikavých očí. Tieto

oči pripomínaly mi oči sošiek japonského budhizmu, aké som videl v cisárskom múzeu v Tokiu, vyrobené z drahých kameňov, oči Amidy, Danniči-Budhu, bohyne Kvan-Non i dobrého starca Chota.

Bol to „svätý“, Džalchanci-Hutuhtu, „boh“ (gegeni) a vládca kláštora neďaleko jazera Tessin-Gol, v prítomnej chvíli predseda mongolskej ministerskej rady, ktorého uctievali nielen v Mongolsku, ale i za hranicami. Ostatní prítomní boli ministri, cháni a vplyvne chošunné kniežatá Halhi.

Baróna posadili s poctami vedľa predsedu, mne podali európske kreslo. S pomocou tlmočníka oznámil barón ministrom, že o niekoľko dní opúšťa Mongolsko a sveruje im ďalšiu obranu nezávislosti krajiny, patriacej potomkom Džengis-Chánovým, ktorého veľká duša žije a sjednotí všetky mongolské plemená vo veľkú slávnú „Ríšu Stredú“.

Po tejto krátkej reči Ungern vstal. Mongoli urobili to isté. Barón sa lúčil s každým osobne, vážne, prísne. Iba pred Džalchanci-Lámom sa nízko poklonil; tento mu zasa položil ruku na hlavu a žehnal mu.

Zo siene ministerskej rady sme prešli do neveľkého domu, vybudovaného v ruskom štýle. Býval v ňom „Živý Budha“ i s rodinou, obklopený zástupom žltých lámov, sluhov a radcov Bogdových, úradníkov rozličných kancelárií, veštcov, medikov, milcov. Od domu cez celé priestranstvo paláca fahala sa červená šnúra, ktorej koniec bol prehodený cez severnú stenu pri bráne paláca. Zástupy pútnikov kolenačky liezly k tejto šnúre a nábožne sa jej dotýkali, odovzdávajúc dozerajúcemu lámovi chatyk a striebro. Dotknutie šnúry znamenalo dosiahnutie požehnania „Živého Budhu“, ktorý vraj druhý koniec šnúry drží vo svojich vznešených rukách. Bolo to teda čosi ako udelenie požehnania prúdom po kábele... Šnúra bola z favej

vlny a z bielych konských srstí, bola zafarbená na čierno „sandarakom“. Mongol, ktorý sa dotkol šnúry, dostal na šiju červenú stužku, na znamenie vykonanej púti.

Veľa som počul o Bogdo-Chánovi, čiže o „Živom Budhovi“, kým som ho videl v Urge. Neraz som počul hovoriť o jeho náklonnosti k alkoholu, čo ho napokon pripravilo o zrak, o jeho túžbe po vonkajšej európskej kultúre, o jeho žene, „dahyni“, ktorá mu je vytrvalou spoločnicou v pití a v prijímaní cudzích vyslancov. Povedali mi, že v paláci stojí klieťka s opicami a zá-morskými vtákmi a že sa v parku prechádzajú slony. Bogdo je majiteľom krásneho automobilu, má v dome elektrické svetlo, telefon, gramofon, automatické piano a iné európske vynálezy, ako napr. prístroj na masáž tváre a odstredívku na mlieko.

Všetko to som naozaj videl, ale okrem toho som pozoroval ešte niečo zaujímavejšieho a imponujúcejšieho.

V kabine „Živého Budhu“, kde stála vyrezávaná skrinka zo slonoviny s cisárovou pečaťou a kde vo dne i v noci strážili lámovia-tajomníci, bolo podivné ticho a prostota. Obyčajný lakovaný stôl s čínskym písacím náradím, škatuľa s pečaťou, zaviazaná do žltej hodvábanej šatôčky, nízka lenoška a bronzová piecka tvorily celé zariadenie. Na stenách boli znamenia „svastyky“, ako i pásy hodvábanej tkaniny s mongolskými, tibetskými, indickými a čínskymi nápismi. Za lenoškou stál oltár so zlatou Budhovou sochou, pred ktorou horely dve vonné sviece. Na par-ketovej dlážke ležal mäkký, žltý diván.

Keď sme vošli, „Živý Budha“ bol v malej súkromnej kaplnke, do ktorej nesmel vojsť nik, okrem samého Bogda a mnícha vysokej hodnosti kanpo-gelonga,

ktorý sa staral o poriadok v kaplnke a miništroval „Živému Budhovi“ pri jeho osamelých modlitbách.

Sekretár nám povedal, že Bogdo bol od rána veľmi rozčúlený, a predpoludním že vošiel samotný do kaplnky. Dlho bolo počuť Bogdov hlas, ale po chvíli sa rozniesol akýsi iný, neznámy hlas. V kaplnke bola porada medzi „pozemským Budhom“ a Budhom nebeským. Tajomníci počuly výkriky Bogdove, ktorý sa nad čímisi pozastavoval, jeho otázky, plné hrôzy, a vrelý, vášnivý šepot modlitby.

Rozhodli sme sa čakať na Bogda. Barón začal mi hovoriť o Džalchanci-Lámovi, že vo chvíľach, keď napína mozog, zjavuje sa nad hlavou tohto hodnostára žltej viery žiariaca aureola, ktorú ostatne Mongoli vždy vidia nad ním. Barón tvrdil, že dva razy na vlastné oči videl žiarivé lúče nad hlavou predsedu mongolských ministrov.

Odrazu lámovia, ktorí boli tajomníkmi úradu, obrátili hlavy ku kaplnke a načúvajúc, padli po chvíli na tvár. V tej istej chvíli dvere sa pomaly otvorily a vošiel cisár Mongolska, „Živý Budha“, Jeho Svätosť Bogdo-Džeptsung-Damba-Hutuhtu-Gegeni-Chán, opierajúc sa o vysokú palicu zo slonoviny.

Bol to dosť tučný starec, asi sedemdesiatročný, so starostlivo oholenou tvárou, pripomínajúci hrdé tváre rímskych patricijov. Oblečený bol do žltého mongolského „chalátu“ s čiernym lemovaním. Hlavu mal skoro lysú, oči široko otvorené, ako by udivené alebo zarazené. Ťažko dopadol na lenošku a zašepkal:

– Píšte!

Lámovia ihneď vyňali z pošiev, za pás zastoknutých, papier a písacie náčinie. Bogdo začal diktovať svoje videnie a rozhovor s Budhom v kaplnke. Robil to spôsobom veľmi zmäteným a plným alegórií.

Starec hovoril dlho a napokon svoju reč zakončil posvätnou frázou:

– Všetko toto som videl ja, Bogdo-Chán-Hutuhtu, tridsiaty prvý „Živý Budha“, ktorý tohto dňa sa shováral s veľkým, blaženým a múdрым Budhom, obkoleseným dobrými i zlými duchmi. Múdri lámovia, hutuhtu, kanpo, marambi a svätí gegeni, ráčte vysvetliť moje videnie!

Keď dohovoril, utrel si spotené čelo červenou šatôčkou a spýtal sa, kto je v izbe.

– Chán, džañ-džuň, barón Ungern, – odpovedal kľáčiaci tajomník láma.

Barón podišiel k starcovi a predstavil ma. Bogdo mi kývol hlavou na privítanie a potom začal rozhovor s generálom:

Otvorenými dverami som videl vnútrajšok kaplnky Bogdo-Hutuhtovej. Videl som veľký stôl, na ktorom boly hromady starých kníh. Vedľa stála piecka s horiacim uhlím a kôš s lopatkami a vnútornosťami z barana. Ungern vstal a sklonil hlavu pred Bogdom, ktorý objal túto hlavu potomka križiakov a začal sa modliť. Potom sňal s prs ťažkú Budhovu sošku, zavesenú na červenej šnúrke, a zavesil ju na barónovu šiju.

– Neumrieš! – zašepkal v zápale, – ale sa premeníš v dokonalejšiu bytosť! Pamätaj si to, syn môj, pamätaj, Chán, na Mongolsko, ktoré ti bude vždy vďačné, pamätaj, vtelený duch vojny!...

Pochopil som, že „Živý Budha“ žehnal krvavému generálovi pred smrťou.

Opustili sme „bohovo“ sídlo.

ŽIVÝ BUDHA.

V krajine tajomstiev a zázrakov, v Mongolsku, žije mystický znalec mnohých tajomstiev a neznámych úkazov prírodných síl, „Živý Budha“, tridsiateprvé vtelenie nikdy neumierajúceho Budhu, Jeho Svätosť Bogdo-Džeptsung-Damba-Hutuhtu-Gegeni-Ghán.

Je dedičom dynastie duchovných cisárov, ktorá tajomným spôsobom trvá od r. 1670; cisári nosia v sebe ustavične sa zdokonaľujúceho ducha Budhovho, Avalokitešvara, ba i Čen-Za-Zi, čiže „Ducha Himalají“. V ňom sa slučuje všetko: mýtus o slnci, čarotajomných, nebotyčných vrcholcov strašlivých Himalají, legendy indických svätých, strašná nádhera dávnych vládcov Mongolska a Číny, hmlisté kroniky čínskych mudrcov. V politike urgijských Bogdo-Chánov sa stretajú rozličné vplyvy: rozmyslenosť brahmínov, mníšska prísnosť sekty Geluk-Pa, z ktorej sa zrodila „žltá viera“, pomstivosť odvekých kalmyckých kočovníkov, Oletov, hrdé a mohutné myšlienky Džengis-Chánove a Kublajove, zpiatočnícka, hierarchicko-klerikálna psychologia, plná povier, tajomstvá tibetských kráľov a bezohľadnosť náboženského revolucionára, sektára Paspu. Celé hmlisté dejiny Ázie: Pamíru, Himalají, Mezopotámie, Perzie a Číny zahaľuje tajomstvom trón „Živého Budhu“ v Urge. Teda nič divného, že sa jeho meno vyslovuje s úctou na brehoch Volhy, v Arábii, v strednej Ázii, v Indii, na Sibíri a na brehoch Ladového oceánu.

Bol som niekoľko ráz v sídle Bogdo-Chánovom. Shováral som sa so „Živým Budhom“, rozprávali mi o ňom osoby, ktoré sú mu najbližšie – učení marambi; videl som ho veštiť, počul som jeho proroctvá, prezrel som sklady starožitných kníh a kroník, čo obsahovali

deje všetkých Bogdo-Chánov. V paláci „boha“ som sa tešil dôvere, lebo list hutuhtu z Narabanči-Kure mi otváral nielen dvere svätýň, ale i ústa a srdcia lámaistov.

Známosť s osobou najvyššieho mongolského kňaza „žltej viery“, ako i s jeho vládou, vyvolala vo mne hromadu myšlienok o politickom stave a umožnila mi pochopiť zámery atamana Semjonova i baróna Ungerna von Sternberga.

Teraz vládnúci „Živý Budha“ je osobnosť dvojité ako všetko v lámaizme. Rozumný, bystrý, energický Bogdo je zároveň oddaný zlej obyčaji opíjať sa, ktorá ho pripravila o zrak. Vtedy upadli lámovia do zúfalstva. Jedni radili slepca otráviť a jeho trón odovzdať inému vtelenému božstvu; iní zasa, berúc zreteľ na veľké Bogdove zásluhy o lámaizmus a Mongolsko, rozhodli sa usmieriť bohov vybudovaním utešenej svätyne Ariabolo – „hradu lámov“ – s ohromnou pozlátenou Budhovou sochou.

To, pravda, nepomohlo Bogdovi znova nadobudnúť zrak, ale ona rozličnosť názorov medzi klérom a väčší časový prieťah umožnily mu postupne odpraviť do Nirvány príliš radikálnych lámov.

Neprestávajúc ani na chvíľu myslieť na veci cirkvi a mongolskej politiky, baví sa Bogdo rád rozličnými zaujímavými vecami. Tak napríklad istý čas zaujímal sa o delostrelectvo. Akýsi podnikavý ruský dôstojník mu daroval dve staré delá, z ktorých sa strieľalo vo sviatočné dni, na veľkú radosť slepého „boha“. Za túto zábavu dal Bogdo dôstojníkovi titul „Tumbairhuna“, čo znamená „knieža milé môjmu srdcu“. Automobily, bicykle, gramofony, telefony, kryštaly, porcelán, obrazy, parfumy, hudobné nástroje, vzácne vtáky a zvieratá, ako: slony, himalajské medvede, opice,

indické hady a papagáje, to všetko prešlo palácom „boha“, ale na všetko sa chytro zabudlo.

Do Ta-Kure (veľký kláštor, mongolské pomenovanie Urgy) plynú dary, obete, náboženské dane zo všetkých koncov lámaistického sveta.

Raz mi ukázal pokladník „boha“, ctihodný Balma-Dordži-Láma, veľkú sálu, kde sa držaly ony dary. Bolo to drahocenné múzeum, jediné svojho druhu. Boly tam nashromaždené predmety neznáme v európskych múzeách. Mohol som si ich prehliadnúť iba veľmi zbežne, ale i to stačilo, aby som vedel odhadnúť cenu oných neobyčajných pokladov i vážnosť a politicko-mravný význam hodnostára „žltej viery“.

Pokladník, otvárajúc skrine a kufry, ozdobené striebrom a zlatom, hovoril:

– Tu máme kúsky zlata podivného tvaru z Bej-Kemu, tu čierne soboliny z Kemčického nojonátu. Tu sú uložené zázračné „panty“ (jarné jelenie parohy); v tejto pošve z roha skalného barana poslali vodcovia Oročenov z ďalekého severu čarovné korenie „Džeň-Šengu“ a „Cibetu“, voňajúceho pyžmom; tento kus jantáru pochádza s brehov mora večne pokrytého ľadom a váži 134 lana (11 funtov); tu držíme draho-kamy z Indie...

Dlho ešte vyratúval, hovoril a sám nevedel utajiť nadšenie nad ukazovanými vecami. Pred mojimi očami sa pestrily hromady najdrahších kožušín: bieleho bobra, čiernych, bielych a belasých líšok, čiernych sobolov, čiernych rysov; malé, majstrovsky vyrezávané škatuľky z korytnačiny, v ktorých sa držiavaly tenké, ako pavučina, desaťjardové hodvábne „chatyky“ indické; vrecúška, pletené zo zlatých šnúrok a plné perál, poslaných radžom Travankoru; pečatné prstene, oslňujúce prepychom a majstrovskou prácou, ozdobené smaragdami, rubínmi a zafírmami z Číny a

z Indie; ohromné chryzoprazy, diamanty; slonovina s umeleckou inkrustáciou zlata, perál a drahých farebných kameňov; dúhové tkaniny, vyšívané zlatom a striebrom; mrožie kly, na ktorých umelci, rybári z Beringovho mora, vyrezali podivné nákresy primitívneho umenia.

Nemožno všetko vypočítať!

V osobitnej izbe stály obetné Budhove sošky: zlaté, strieborné, bronzové, kostené, korálové, perleťové, kryštálové, ametystové a nefritové; boly tam sošky zo vzácných, neznámych druhov farebných a vonných drev.

– Vezmite niektorú z týchto sošiek a prezrite si ju, – navrhol mi môj zdvorilý sprievodca.

Urobil som tak, a hneď som počul akýsi šum a črkot v soške.

– Počujete? – spýtal sa pokladník, chytro sa usmievajúc. – To sú drahé kamene a kúsky zlata. To sú „vnútornosti“ boha. V tom je príčina, prečo vy, Europania – ako bolo r. 1900 v Číne – pri dobývaní budhistických miest a svätýň boríte predovšetkým naše sochy, tvrdiac, že naši bohovia sú nepriatelia vašich. Ale príčina vašej nenávisťi k našim bohom je v túžbe zmocniť sa vnútorností sôch... Tak sa dostalo veľmi veľa vzácných, drahých kameňov na denné svetlo z temnôt sôch, ku ktorým vysielaly modlitby národy Babalanu (Babylonu), Číny a Indie.

Dlhý rad izieb tvorí knižnicu „boha“. Sú tam rukopisné folianty z rozličných časov, skoro vo všetkých ázijských jazykoch, na rozličné témy: náboženské, filozofické, historické a magické. Videl som rukopisy, rozsypávajúce sa v prach. Aby ich zachránili od úplnej skazy, namáčali ich lámovia do lepkavej šťavy akejsi tibetskej rastliny. V skrinách ležia hlinené tabuľky, popísané asýrskymi hieroglyfmi. Knihy čínske,

indické, tibetské a mongolské sú v osobitných skrinách. Obsahujú diela z odboru budhistického kultu Sakia-Muni, sekty „červených čiapok“ (= budhizmus skazený primiešaniami démonologickými), ako i knihy žltého budhizmu, čiže tibetského lámaizmu, legendy, historické kroniky, proroctvá, magické, lekárske a astrologické predpisy, formuly a úvahy. Stá lámov sa zaoberajú touto starinou, študujú ju, prepisujú, šíriac a zachovávajúc takto starožitnú vedu a legendy. Je tu izba, kde sú shromaždené iba tajomné diela magické, s popismi života, činov a zázrakov všetkých jedenatridsiatic „Živých Budhov“, Dalaj-Láмова bula, posolstvá múdrego Taši-Lámu; listy hutuhtov čínskeho lámaizmu z Vu-Ta-Y; diela odporcu „Živého Budhu“, Panditu-Gegeni z Dolon-Noru, ako i periodické horoskopy stoviek čínskych budhistických mudrcov. Kľúče od tejto tajomnej izby sú starostlivo uschované v skrini „boha“, spolu s prsteňom Džengis-Chánovým a s cisárskou pečaťou.

Osoba „Jeho Svätosti“ je obkolesená piatimi tisícami lámov, rozdelených na niekoľko stupňov hierarchických, od prostých kostolných sluhov po „radcov boha“, z ktorých práve je složená vláda samostatnej Halhi.

Zaujímaly ma najmä tri kategórie lámov, o ktorých mi hovoril sám „Živý Budha“, keď som ho navštívil s burjatským kniežaťom Džam-Balom, pomocníkom a priateľom baróna Ungerna. „Budha“ sa ponosoval, že lenivý, bohatý a samopašný život, aký žijú lámovia, s hroznou rýchlosťou znižuje počet ozajstných, nadšených veštcov a prorokov.

— Keby nebolo Džalchanci a Narabanči-Hutuhtu, ktorí žijú prísny, asketický kláštorný život, Ta-Kure by iste zostalo bez veštcov a jasnovidcov. Prešli do iných bytostí blahoslavení bohovia Barun-Abaga-Nar, Dor-

čiul-Džurdok, ktorí mohli vidieť tajomstvo budúcnosti a ďaleké tône minulosti.

Bogdo mal naozaj príčinu báť sa, lebo kategória veštcov je v jeho dvorskej družine veľmi potrebná. Vysvetľuje sa to tým, že každého nového návštevníka, ktorý sa objaví v paláci „boha“, posielajú najprv k veštiacemu lámovi, čiže „dzurenovi“, ktorý sa mocou svojho tajomného umenia informuje o minulosti a budúcnosti príchodzieho, a tak potom „Živý Budha“ vie, ako hovoriť s hosťom, alebo s interesantom.

„Dzurení“ sú obyčajne starci; sú to prísni askétovia, zničení bezsennými nocami a stálym vykonávaním jogov. Videl som i mladých „dzurenov“, niekedy i deti. Ale to sú „hubilgani“, vtelené božstvá, budúci hutuhovia a gegeni lámaistických kláštorov.

Druhú kategóriu učených lámov tvoria lekári, čiže „ta-lámovia“. Skúmajú pôsobnosť rastlín a zvieracích šťiav na ľudský organizmus, prechovávajú recepty tibetského lekárstva a liečia chorých. Študujú veľmi starostlivo anatómiu a fyziológiu človeka, ale nepomáhajú si vivisekciou. Sú veľmi spôsobilí maséri, vedia naprávať kosti, vyznačujú sa v hypnotizme, v živom magnetizme a okultizme, čo značnou mierou upotrebuje v lekárskej praxi.

Konečne tretia kategória je najvyšší stupeň lekársky, dostupný skoro výlučne iba Tibeťanom, Kalmykom a Burjatom. Sú to „turdzi-lámovia“ čiže lekár-traviči. Bolo by ich možné nazvať „doktormi politickej medicíny“. Turdzi-lámovia bývajú oddelene, žijú osamelý život a sú tichou, tajomnou zbraňou v rukách „Živého Budhu“, Bogdo-Chána.

Knieža Džam-Balon mi vysvetlil, že turdzi-lámovia sú zväčša nemí, lebo pravdepodobne za detstva robia na nich osobitné operácie. Videl som istého „turdzi“. Bol to ten istý lekár, ktorý otrávil svojho čínskeho kolegu,

poslaného z Pekingu do Urgy, aby zmárnil príliš odváživého a samostatného Bogda. Maličký, sivý, vrásčitý starec, so sivou, kozou briadkou, mal príliš bystré, prenikavé oči, aby bolo možné mať k nemu dôveru. Keď príde „turdzi“ ku gegeni nejakého kláštora, do tábora chána, alebo kniežaťa, prestávajú títo zaraz jesť, piť, obávajúc sa jedu, ktorý má táto mongolská Lokusta mužského rodu. Odsúdeného nezachránia však nijaké ochranné prostriedky. Otrávená čiapka, košeľa alebo topánky namočené do otrávenej tekutiny, ružen-cové korálky, alebo strapce uzdy, monštrancia posypaná smrtiacim práškom, alebo obradné knihy vykonávajú rozsudok „Živého Budhu“.

Nevidomý hodnostár lámaistický je zahrnutý najväčšou úctou a náboženským zbožňovaním. Pred ním padajú všetci na tvár a lámovia sa blížia k jeho trónu na kolenách.

Všetko toto je chmúrne, dýcha to východnou starozitnosťou a primitívnou psychológiou. „Živý Budha“ je pre nás Europeanov krikľavý anachronizmus. Opitý slepec, ktorý sa raduje z banálnych pesničiek gramofonových, alebo ktorý púšťa elektrický prúd do svojich pobočných lámov; ukrutný starec, ktorý tajne otravuje svojich politických protivníkov; cirkevný hodnostár, ktorý udržuje svoj národ v duchovnej temnote a ohlupuje ho svojimi proroctvami a veštbami, – nie je predsa celkom obyčajný človek.

Keď sme raz sedeli v Bogdovom kabinete a knieža Džam-Balon mu predkladal moje vypravovanie o pokroku západnej vedy, zdvihol starec náhle hlavu a počúval, čo sa v kaplnke deje; hoci som napínal sluch, nepočul som nič. Konečne slepec vstal s podušiek a pokorne, ustrašene, hlasom plným náboženského vzrušenia povedal:

– Bohovia ma volajú...

Sekretári chytili Bogda pod pazuchy a odprevadili ho do kaplnky. Vošiel ta sám a pevne zamkol za sebou dvere. Zostal tam vyše dvoch hodín, ktoré strávil v modlitbách. Tie modlitby tvorí rozhovor s neviditeľným božstvom, ktorého menom dáva Bogdo sám odpovede na svoje vlastné otázky. Z kaplnky vyšiel bledý, vyčerpaný, ale pokojný a veselý. To je osobná modlitba v samote „Živého Budhu“.

Na cirkevných obradoch sa zúčastňuje Bogdo iba pasívne. Tu je iba „boh“. Lámovia ho stavajú i s trónom na oltár a modlia sa k nemu spolu s nábožným ľudom. On vypočúva a prijíma modlitby, prosby, nádeje, slzy, zúfalstvo i radosť a svojimi široko otvorenými slepými zrenicami nehybne pozerá pred seba. Lámovia ho obliekajú podľa pobožnosti, aká sa odbaňuje, do rozmanitých plášťov a nasadzujú mu na hlavu čiapku a mitry rozličného tvaru. Pobožnosť sa končí dôležitou chvíľou, keď „Živý Budha“ v zlatej tiare žehná národom východu, západu, severu i juhu monštranciou, ktorá predstavuje Budhu v kvete lotosa, a odrieka obeťnú modlitbu, vzpínajúc ruky k západu a k Europe, do ktorej sa vraj podľa proroctiev rozšíri náuka múdreho Budhu.

Keď všetci vychádzajú zo svätyne, zostáva Bogdo s božstvom sám a dlho a vrúcne sa modlí, improvizujúc v nadšení modlitby a žalmy svojou krásnou formou. Časom za rozhovoru s ministrami odchádza starec do svätyne alebo do kaplnky na modlitbu a hovorí:

– On vošiel do Neho a ich duše sa spojily v shode...

Pri týchto slovách všetkých sa zmocňuje mystický strach, všetko tichne a meravie pred akýmsi slávnostným tajomstvom; lámovia sa začínajú modliť a preberajúc ružence, šepkajú posvätnú vetu:

„Om! Mani padme, Hung!“, alebo krútia kolesá s modlitbami a kliatbami, ktoré sú na nich napísané; veštcí sa dávajú do svojej roboty; jasnovidci zapisujú svoje videnia; učení knihovníci hľadajú v starých foliantoch a svitkoch rukopisov texty, ktoré vysvetlia slová „Živého Budhu“.

XIII.

TÔNE DÁVNÝCH VEKOV.

Neraz som videl v starých zámkoch Francúzska, Talianska a Anglicka sivý, mäkký prášok na rímсах stien a vo výklenkoch oblokov, v kútoch pivníc a podzemných väzeniach videl som zasa celé plachty starej, čiernej pavučiny... I to sú zbytky dávno minulých vekov! Hádam sa ten prach dotýkal tvári, šišakov a mečov rímskeho cisára, svätého Ľudovíta, Veľkého Inkvizítora alebo Galilea? Nevdojak zachváti dušu hlboká úcta a rozochvenie pred týmito svedkami dávno uplynulých časov. Taký istý dojem som mal v Ta-Kure. Hádam ešte hlbší a silnejší! Život tam plynul tým istým korytom, ako pred tisícmi rokov. Celý národ tam žije iba z minulosti, spomienok, legiend a tradícií; všetko súčasné iba zamotáva tento primitívny, prirodzený život Mongolov.

– Dnes je veľký deň, – oznámil mi raz večer Bogdo, – deň víťazstva budhizmu nad všetkými ostatnými vierovyznaniami! V ten deň pred ôsmimi storočiami pozval veľký chán Kublaj k sebe kňazov všetkých vierovyznaní a vyzval ich povedať, v čo a ako každý z nich verí. Všetci vychvaľovali svojich bohov a svojich najvyšších kňazov. Medzi kňazmi nastal spor. Iba jeden mlčal. Napokon sa zhovievavo usmial a povedal:

– Veľký Bogdo-Chán, pán a vládca! Rozkáž každé-

mu z nich urobíť zázrak a dokázať moc svojich bohov. Potom si vyber sám najmocnejšieho boha!

Kublaj-Chán súhlasil s jeho radou a rozkázal kňazom urobiť zázrak. No, všetci mlčali a nikto sa nehýbal s miesta.

– Teraz, – povedal chmúrny chán k mlčiacemu lámovi, – musíš urobiť zázrak ty, nepýtaný radca! Dokáž moc svojich bohov!...

Láma dlho pozeral uprene do chánových očí a potom pozrel na všetkých prítomných a vzopäl ruku. V tej chvíli sa zdvihol chánov zlatý pohár so stola a neviditeľná ruka ho pritisla ku Kublajovým ústam, ktorý pocítil chuť rozkošného, osviežujúceho nápoja. Všetci onemeli a veľký Kublaj, vládca Mongolska, Číny, Siamu a Indie zvolal:

– Budem sa modliť k tvojim bohom a k nim budú vysielat' svoje modlitby moje poddané národy, plemená i kmene od konca do konca zeme! Ako sa nazýva tvoja viera, kto si a odkiaľ si prišiel?

– Moja viera je učenie múdreho Sakkia-Muni-Budhu. Som Pandita-láma-Turdzi-Gamba z ďalekého svätého kláštora Sakkia v Tibete, kde sídli do človeka vtelený duch „učiteľa múdrych“, celé jeho vedomie a moc. Pamätaj si, kráľ môj, že národy, čo vyznávajú našu vieru, budú vládnuť všetkým šírym krajinám Západu, a o osemsto jedenásť rokov rozšíria naše učenie po celej zemi. Budhovo učenie sa ponesie vzduchom ako pokojný, alebo búrlivý vietor, prejde cez hory a lesy neviditeľnými cestami, bude presakovať podzemnými potokmi vždy hlbšie a ďalej...

To sa stalo v onen deň, veľa storočí pred nami. Láma-Turdzi-Gamba sa nevrátil do Tibetu, ale zostal tu v Ta-Kure, kde vtedy bola iba jedna jediná malá kaplnka „Obo“. Odtiaľ cestúval do hlavného mesta chánov v Karakorume a do hlavného mesta Číny,

aby upevnil cisára vo viere, dával mu rady a predpovedal osudy národov a štátov.

Bogdo chvíľu mlčal a potom pokračoval:

– Ta-Kure je staré hniezdo „žltej viery“... Keď synovia Džengis-Chána podnikli výpravu do Európy, išli s nimi na vojnu smelí Oletí-Kalmyci, no títo sa už nevrátili na svoje stepi, zostali na Volge a na brehoch veľkého (Kašpického) mora. Po niekoľkých storočiach povolali ich lámovia „žltej viery“ do Mongolska vybojovať boj s kráľmi Tibetu a s lámami-„červenými čiapkami“, ktorí ujarmili tibetský ľud. Kalmyci zvíťazili a pri jazere Tengri-Nún odzbrojili vojská „červených čiapok“. Ale vtedy poznali, že Lhasa, Taši-Lumpo a Sakkia* ležia veľmi ďaleko od mongolského sveta, od rodných Džengisových kmeňov, a že teda nemôžu chytrou a energickou šíriť Budhovo učenie medzi ázijskými národmi. Kalmycké knieža Guši-Chan priviezol z Tibetu do Urgy svätého lámu menom „Undur-Gegeni“, ktorý bol kedysi v podzemnom sídle „Vládca sveta“. Ten bol prvý vtelený „Živý Budha“, a od tých čias trvá dynastia „Živých Budhov“ – Bogdo, mongolských chánov. Zanechal nám v dedičstve Džengisov pečatný prsteň, pohár z lebky tajomného, čierneho čarodejníka z neznámej krajiny. Z tohto pohára pil vodu pred 1600 rokmi tibetský kráľ, nábožný Srongtsan. Prvý „Živý Budha“ priviezol do Mongolska kamennú Budhovu sochu, ktorú z Deli do Tibetu dopravil zakladateľ „žltej viery“, Paspá.

Bogdo zatlieskal, jeden z lámov vyňal z červenej šatôčky strieborný kľúč a otvoril skrinku s pečaťami, ktorá stála na stole. Starec vsunul za ruku a vyňal kostenú škatuľku, v ktorej bol schovaný veľký zlatý pe-

---

* Najviac uctievané lámaistické svätyne a sídla najvyšších hodnostárov „žltej viery“ v Tibete.

čatný prsteň s čiernym emajlom a s veľkým rubínom, na ktorom bol vyrytý znak svastyky.

– Tento prsteň býval vždy na pravej ruke Džen-gisovej a neskoršie Kublaj-Chánovej, – vysvetľoval Bogdo.

Keď zamkli škatuľu, vyzval „Živý Budha“ jedného z marambov (učení lámaický teolog), aby mi rozpo-vedal povest' o „čiernom kameni“, najväčšej láma-istickej relikvii, o ktorej sa lámovia často zmieňujú na zimných pobožnostiach. „Maramba“ recitoval vy-cvičeným hlasom:

– Keď smelý Guši-Chán, vodca Oletov, skončil v Tibete vojnu s „červenými čiapkami“, vyviezol ča-rotvorný „čierny kameň“, ktorý kedysi poslal „Vládca sveta“ Dalaj-Lámovi. Guši-Chán zamýšľal založiť na západe Mongolska hlavné mesto „žltej viery“, aby slúčil v Budhovom srdci všetky mongolské kmene v strednej Ázii. Ale Oleti museli bojovať s Mandžúr-skom o čínsky trón, o dedičstvo po Veľhom Mongo-lovi. Vojna nemala úspech a posledný chán, Amur-sana, sa musel uchýliť do Ruska, ale predtým poslal do Ta-Kure „čierny kameň“. Pokým bol kameň v ru-kách „Živého Budhu“, nebolo v Mongolsku chorôb a smrti. Pred sto rokmi zločinci ukradli túto našu re-likviu, a teraz ju márne hľadajú budhisti po celom svete. Od tých čias, čo sa stratila, mongolský národ a jeho stáda strašne hynú.

– Dosť, – povedal Bogdo. – Číňania a Rusi sa radujú z nášho pádu, susedia nami pohrdajú! Zabudli už na tvrdé ruky svojich vládcov: Džengisa, Ugedeja a Batyja. Ale my udržiavame staré proroctvá a ve-ríme, že nadíde deň víťazstva národov mongolského plemena a „žltej viery“...

Tak hovoril „Živý Budha“ a tak hlásaly staré, sčer-nelé folianty, rozpadávajúce sa v prach.

KNIHY O ZÁZRAKOCCH.

Knieža Džam-Balon, ktorý bol mojím sprievodcom v sídle „Živého Budhu“, požiadal marambu, aby mi ukázal Bogdovu knižnicu. Knižnicu tvorí neveľká izba, v ktorej pracujú odpisovači kroník, ktoré hovoria o zázrakoch mongolských „Živých Bohov“, začínajúc od Undur-Gegeni a končiac divmi vládnúceho „Živého Budhu“, ako i gegeni a hutuhtu rozličných mongolských kláštorov. Tieto kroniky rozposielajú potom do všetkých kláštorov, svätýň a škôl bandi.

Maramba mi prečítal niektoré úryvky:

„Blahoslavený Bogdo-Gegeni dýchol na zrkadlo. I bolo vidieť ako by cez hmlu rozsiahle údolie, v ktorom bojovaly tisíce tisícov ľudí...“

„Múdry, bohumilý „Živý Budha“ zapálil vonné látky v obetnej nádobe a modlil sa k bohom, prosiac, aby mu zjavili osudy kniežat. V belasom dyme videli všetci chmúrne, tmavé väzenia a bledé telá mŕtvych kniežat, vyčerpané utrpením...“

Po každom takomto opise nasledovaly poznámky a predpovede.

Divná kniha, už tisíc ráz opisovaná, hovorila o divoch terajšieho Bogdo-Chána. Z nej mi prečítal maramba niekoľko odsekov:

– V Bogdo-Chánovom paláci je stará drevená Budhova socha s otvorenými očami. Túto sochu priviezli zo Siamu. Bogdo ju dal postaviť na oltár v svojej kaplnke, kde sa zaraz odobral na modlitby...

Keď vyšiel odtiaľ, dal preniesť sochu do izby. Hrôza sa zmocnila všetkých prítomných, lebo oči boha boly zavreté, pod viečkami objavily sa slzy a z dreveného tela vyrástly svieže haluze s lístím zázračne voňajúcim...

I povedal Bogdo-Chán:

– Zúfalstvo a radosť ma očakávajú. Oslepnem, ale Mongolsko sa stane slobodnou krajinou za môjho panovania na lone „Živých Budhov a Džengis-Chána“!...

Proroctvo sa splnilo.

Inokedy, v deň, keď ho pojímaly hrôza a nepokoj, vzal Bogdo veľkú nádobu s vodou, a postavil ju pred oltár svätyne proroctva, kde svolal lámov vyšších hodností, začal sa modliť, kým lámovia spievali pieseň, velebiac Budhovu múdrosť. Odrazu sa na oltári zapálily sviece i lampy s vonným olejom a voda v nádobe sa menila všetkými farbami dúhy...“

Džam-Balon mi hovoril, ako Bogdo-Chán veští z čerstvej krvi, na ktorej povrchu sa objavujú obrazy a nápisy, ako tento slepec číta tajomné vety z vnútorností baranov a capov, ktoré sa ešte chvejú. Z polohy vnútorností poznáva Bogdo myšlienky i politické plány chánov a kniežat, kameň a kosti prezrádzajú „Živému Bohu“ minulé i budúce osudy človeka; podľa rozostavenia hviezd na nebi skladá stariec amulety proti guliam a chorobám.

– Starí Bogdo-Cháni najčastejšie veštili podľa čierneho kameňa, – pokračoval maramba. – Na čiernom povrchu onoho kameňa objavovali sa tibetské hieroglyfy, ktoré sa skladali v slová. Keď bol potom onen zázračný kameň ukradnutý, Bogdo-Cháni skladali horoskopy podľa hviezd, alebo veštili z vody, z krvi, z kostí a vnútorností zabitých zvierat.

Keď sa maramba zmienil o čiernom kameni a tibetských znakoch, na ňom sa zjavujúcich, pomyslel som si, že tento úkaz je celkom dobre možný a že niet v ňom nič zázračného. V južnom Urianchaji, medzi riekou Hargou a horami Ulan-Tajgy, prišiel som na miesto s veľkým množstvom úlomkov čiernych pieskovcov. Na oných kameňoch rástly lišajníky, pripo-

mínajúce majstrovský náčrtok benátskych čipiek, alebo celé tabuľky akýchsi tajomných hieroglyfov. Tento lišajník je známy pod menom „tibetského nápisu“.

Nikto z obyčajných smrteľníkov nemôže žiadať Bogda o veštbu a proroctvo. Veští iba vtedy, keď cíti nadšenie, alebo vtedy, keď ho o to požiadajú osobitným listom, poslaným slávnostným posolstvom s darmi, svätý Dalaj-Láma alebo čínsky cisár, ako bolo za dynastie Daj-Cynov.

Ruský cár Alexander I., ktorý sa vplyvom barónky von Krüdener oddal chmúrnemu mysticismu, tiež poslal do Urgy osobitného posla a žiadal „Živého Budhu“ o proroctvo. Vtedy vládnucci Bogdo, skoro ešte dieťa, radil sa s čiernym kameňom a predpovedal, že „biely cár“, čiže „uruschán“, skončí svoj život ako utrápený tulák, nikomu neznámy a prenasledovaný. Ako vieme, v Rusku sa húževnato udržuje povesť, že sa Alexander I. skrýval pod menom „starca Fedora Kuzmiča“ na Sibíri, kde sa potuloval s utečencami, väzňami a s odsúdencami. Keďže nemal osobné listiny, často ho väznili a trestali palicami; napokon umrel v Tomsku, kde sa doteraz koná divná púť ku domčeku, v ktorom podľa povestí žil a umrel cár. Hrob „Fedora Kuzmiča“ je miestom mnohých uzdravení a iných zázrakov. Záujem niektorých členov rodu Romanovcov o túto legendu utvrdil ešte viacej vieru v jej pravosť. Boľševici, ktorí, ako vieme, povyhadzovali z hrobov všetkých cárov, nenašli v hrobe telo Alexandra I., čo ešte väčšmi potvrdzuje pravdepodobnosť legendy a rozmnoží putovanie k mohyle „starca Fedora“, ktorým, vraj, v skutočnosti bol Alexander I., cár ruský, dobrovoľne sa kajajúci za zločiny a násilensťva svojich predchodcov a za vlastné chyby.

ZJAVENIE ŽIVÉHO BUDHU.

Živý Budha neumiera. Jeho duša prechádza z Bogdovho tela do tela iného človeka, ktorý sa rodí alebo v deň jeho skonania, alebo ešte za života hodnostára a „boha“. Tá nová schránka „Budhovho ducha“ prichádza na svet skoro vždy v jurte chudobného domorodca v Tibete alebo v Mongolsku. V tom je politická hra. Lámovia sa boja pustíť na Džengis-Chánov trón potomka kniežacieho rodu, lebo by to mohlo spôsobiť zosilnenie onoho rodu a politiku nepriateľskú lámom i klerikálnemu systému vlády v oboch krajinách. Takéto obavy nie sú zlé, lebo už štyri razy spôsobili Bogdovia z kniežacieho rodu veľký zmätok vo vláde a ustúpili iba moci „turdzi“, ktorý ich odpravil k tŕňam predkov. Najväčší počet Bogdov pochádza z Tibetu.

Jeden z vysokých lámov a zároveň chán Jassaktu, s ktorým som sa stretol na ceste medzi Uliasutajom a Zain-Šabi, mi hovoril, ako sa nájde v prípade potreby nový „Živý Budha“.

V kláštore Taši-Lumpo v Tibete majú vždy dobré listové zprávy z Urgy o zdraví „Živého Budhu“. Keď jeho ľudská schránka zostarne a duch sa ju chystá opustiť, nastávajú v tibetských kláštoroch divné pobožnosti a astrologické úkony, ktoré ukazujú tých svätých lámov, ktorí môžu nájsť novú schránku pre nesmrteľného Budhovho ducha. Na tento cieľ vybraní lámovia putujú po celej krajine a pozorujú deti a mládencov. Časom im dáva pokyny samo božstvo. Napríklad: pri jurte niektorého domorodca sa ukáže biely vlk, narodí sa dvojhlavé jahňa alebo spadne s neba „ohnivý kameň“. Iní lámovia lovia ryby vo

svätom jazere Tengri-Nure a na ich šupinách čítajú meno Bogdo-Chánovho nástupcu z Urgy; mnísi hľadajú kamene s mnohými trhlinami a usilujú sa rozlúštiť sieť čiar, skladajúc ich v litery a slová; hutuhtovia počúvajú tajomné hlasy v horských úžľabinách, kde sídli „duch hôr“, ktorý niekedy dôrazne vyslovuje meno nového hodnostára. Keď sa kandidát našiel, v tajnosti sbierajú sa o ňom všetky potrebné informácie, ktoré sa dávajú posúdiť Taši-Lámovi, ktorý má priezvisko „Erdeni“, čo znamená „veľký poklad učnosti“. Ten hľadá potvrdenie voľby v starých indických pergamenoch, alebo rozhoduje vec podľa tajomných znamení Ramu. Ak Taši-Láma súhlasí s voľbou, oznámi to bulou Dalaj-Lámovi, ktorý po bohoslužbe vo svätyni „ducha hôr“ udrie na bulu pečaf najvyššieho kňaza. Ak medzitým osirie urgijský trón, objaví sa v Ta-Kure posolstvo z Tibetu s novým „Živým Budhom“.

Aj voľby gegeni a hutuhtov pre mongolské kláštory konajú sa práve takto, len sú obmedzené na mongolské územie, a potvrdenie voľby výhradne prislúcha Bogdo-Chánovi v Urge.

Terajší slepý Bogdo-Chán Halhi je Tibeľan a pochádza z rodiny sluhu pri Dalaj-Lámovom dvore. Za mladi žil búrlivý život a ničoho sa neodriekal, ale čoskoro ho popadla myšlienka nezávislosti Mongolska a utvorenia mongolskej ríše pod žezlom Džengisových potomkov a pod mravným vplyvom čínskej kultúry. Takýto politický program zaraz získal mladému Bogdovi úctu v očiach Mongolov a sympatie v Tibete, u Burjatov, Kirgizov i v Rusku, ktoré podporovalo „Živého Boha“ svojou diplomaciou a financiami. Bogdo sa nebál vystúpiť ostro proti dajcinskej dynastii mandžúrskej v Pekingu, lebo sa spoliehal na skutočnú pomoc Ruska.

Pekingská vláda, vyhýbajúc sa otvorenému boju so „Živým Budhom“, čo by bolo mohlo popudiť budhistov a čínskych lámaistov, vyslala raz do Urgy osvedčeného lekára-traviča. Ale zavčasu varovaný Bogdo, oboznámený s účinkami jedov, odporúčaných tibetskou lekárskou školou, odišiel na púť do mongolských kláštorov v Tibete. Zastupoval ho akýsi hubilgan (vysoký stupeň vteleného božstva), ktorý sa spriatelil s lekárom, všetko, čo chcel, od neho vyzvedel a upovedomil o tom „Živého Budhu“. Po niekoľkých dňoch čínsky lekár náhle ochorel a umrel, takže ho musel oplakávať nielen hubilgan, ale i celý urgijský dvor. Onedlho sa Bogdo vrátil do svojho hlavného mesta.

Ešte raz hrozilo Bogdovi vážne nebezpečenstvo. Bolo to vtedy, keď v Lhasse uznali, že „Živý Budha“ robí politiku príliš nezávislú od Dalaj-Lámu.

Z kancelárie tibetského najvyššieho kňaza prišlo k Jassaktu-Chánovi posolstvo s listom od Dalaj-Lámu, ktorý rozkazoval, aby sa uskoril prechod Budhovho ducha do inej pozemskej schránky, a sľuboval za to veľké milosti. Jassaktu-Chán sa dohodol o spoločnom postupe so Sain-Noin-Chánom, prišiel s ním do Urgy, kde ich „Živý Budha“ prijal nad očakávanie srdečne a pozval ich na obed. Za hostiny sa začali sprisahanci odrazu cítiť zle, a pred večerom umreli. Bogdo odoslal pozostatky vyslancov s náležitými poctami do ich hlavných táborov.

„Živý Budha“ vie o každom slove, myšlienke, čine i zámere chánov, kniežat, gegeni a hutuhtov, lebo všade má vyzvedačov, a v potrebných prípadoch na ich pomoc... múdreho „turdzi“ – traviča!

Peking sa rozhodol inakšie bojovať so „Živým Budhom“ – začal upotrebovať metódy politických

intríg. O tejto epoche zpiatočnickeho boja Pekingu so slobodomyselňou Urgou mi rozprával barón Ungern von Sternberg.

Do Pekingu pozvali Panditu-Gegeni z Dolon-Noru a najvyššieho kňaza čínskych lámaistov, hutuhtu z VU-TA-Y, ktorí neuznávali svrchovanosť „Živého Budhu“. Títo hodnostári rozhodli podľa nejakých budhistických apokryfických kníh, že terajší Bogdo-Chán je posledný „Živý Budha“, lebo oná časť „Budhovho ducha“, ktorá je v ňom vtelená, môže sa vteliť iba jedenatridsať ráz, a Bogdo-Chán, počínajúc od Undur-Gegeni, bol práve jedenatridsiate vtelenie Budhovo. Tak by musela jeho smrťou vymrieť dynastia „Živých Budhov“, vláda by prešla na najvyššiu radu lámov, s ktorými by sa pekingská vláda pomocou intríg ľahšie pokonala. Ale múdry Bogdo vedel, ako vyviaznuť. Začal dokazovať neautentickosť apokryfov, ktoré upotrebili jeho protivníci, a zároveň našiel v tibetskej literatúre zmienku o tom, že jeden z najvyšších tibetských kňazov v Lhasse bol ženatý a jeho syna potom pokladali za prirodzené Budhovo vtelenie, ktoré prebývalo v otcovom tele. Bogdo sa oženil, a má teraz syna, veľmi spôsobného a odvážlivého šuhaja, takže Džengis-Chánov trón a hlavné mesto „Živých Budhov“ neosirí. Dynastia Daj-Cinov zmizla s politického kolbišťa, ale „Živý Budha“ zostal a ešte zreteľnejšie a energickejšie sa uchopil všemongolskej myšlienky.

V paláci „Živého Budhu“ mi boli ukázali veľký cyprusový kufor, okutý zlatom. V ňom schovával Bogdo najcennejšie a najdôležitejšie dokumenty: buly a listy tibetských „Živých Budhov“, dekréty čínskych cisárov, mongolsko-čínske dohody, listy ruských cárov, protokol posledného Bogdovho proroctva a mosadznú tabuľku s tajomnými znakmi písma „Wa-Ten“.

ktorým píše „Vládca sveta“ a ktoré vie čítať iba jeden z indických „mahatmov“.

XVI.

VIDENIE „ŽIVÉHO BUDHU“ DŇA 17. MÁJA R. 1921.

Hovoril som už o svojej prvej návšteve u Bogdo-Chána, keď po modlitbách v svojej kaplnke, v ktorej mal prorocké videnie, rozkázal sekretárom zapisovať svoje slová:

– Modlil som sa a videl som veci skryté pred ľudskými zrakmi. Pred sebou som videl veľkú rovinu, s horami na obzore. Po tejto rovine išiel starý láma s košom, plným obyčajného kamenia. Starec išiel s námahou, lebo bol chorý, slabý a unavený. Od severu zpoza hôr sa ukázal jazdec na bielom koni, v bielych šatách. Pristúpil k starcovi a povedal:

– Daj mi svoj kôš, pomôžem ti ho doniesť do kláštora.

Láma mu podal ťažký kôš, ale jazdec ho nevládal zdvihnúť do výšky sedla. Starec išiel smutno svojou cestou, prehýbajúc sa pod ťarchou kamenia. Tu sa od severu ukázal iný jazdec, v červených šatách a na červenom koni. Tento jazdec povedal lámovi: „Hlu-pák, načo nosíš kameň, keď ho je všade dosť?“ Keď toto povedal, otrel sa koňom o starca, starec spadol a kameň sa rozkotúľalo po zemi. I bolo vidieť, že to boli drahocenné diamanty. Všetci sa na ne hodili, chceli ich posbierať, ale nikto ich nemohol odtrhnúť od zeme. I modlil sa láma, aby mu bohovia pomohli doniesť drahocenný, ale ťažký kôš k cieľu.

– Po celý život, – modlil sa starec, – nosím toto bremeno, a teraz, keď som tak blízko k cieľu, ho strácam. Pomôžte mi, veľkí milostiví bohovia!

Vtom sa ukázal starý, storočný shrbený človek, posbieral všetky diamanty do koša, a keď ich očistil od prachu a trávy, zdvihol kôš na plece, dal sa na cestu a povedal lámovi:

– Oddýchni si! Pred chvíľou som zanesol k cieľu svoje bremeno, a som rád, že ti môžem pomôcť, brat môj!

Starci odišli a zmizli za horami, ale jazdci sa pustili do zápasu, ktorý trval až do úsvitu. A keď vyšlo slnko, nevidel som na stepi už nikoho, ani živých, ani mŕtvych. Ani stopy som nevidel. Všetko toto som videl ja, Bogdo-Chán-Hutuhtu, tridsiaty prvý „Živý Budha“, ktorý sa tohto dňa rozprával s veľkým, blaženým a múdrom Budhom, obklopeným dobrými a zlými duchmi. Múdri lámovia, hutuhtu, kanpo, maramba i svätí gegeni, ráčte vysvetliť moje videnie!

Toto videnie bolo zapísané v mojej prítomnosti. Neviem, čo odpovedali gegeni a maramba, ale či nie je jasná odpoveď na toto videnie slepého Bogdo, – pre toho, kto sa hlbšie zamyslí nad dejinami Ázie te-rajšej doby?!

Prebudená Ázia je plná záhad, ale súčasne i plná odpovedí, dávaných dejinami ľudstva...

Táto krajina tajomných kňazov, živých bohov, mahatmov a mudrcov, ktorí čítajú strašnú knihu osudov jednotlivcov i celých národov, sa zobudila a rozbúrila ohromný, hrôzou omračujúci oceán miliardy ľudských bytostí: jeho príšerné vlny sa zdvíhajú všade, až hen po okraje obzoru, za ktorým ladom leží slepá Európa a západná kultúra, taká ďaleká od záhad ducha...

POSLEDNÁ NOC.

Barón Ungern pripravil veľmi pohodlnú cestu na východ pre celú našu skupinu. Môj agronom a s ním dvaja poľskí vojaci dostali ľavy, vozy, potraviny i sprievodcov a mali sa íť smerom k hraniciam Bargy, prekročíť ju od juhu na sever a dôjsť na chajlarskú železničnú stanicu; tu mali popredať kone a vozy a železnicou dôjsť do Charbina a Šanghaja, kde už boly poľské konzuláty.

Ja som dostal od baróna a „boha“ darom automobil, ktorý ma mal tou istou cestou dopraviť k jazeru Buir-Nor, na hranicu Bargy, kde som sa mal stretnúť s Ungernovými agentmi, ktorí mi potom mali uľahčiť cestu koňmo do Chajlara. So mnou chcel ísť láma z kmeňa Turgutov s barónovými listmi do Číny. Mal som vyjsť na druhý deň, 21. mája 1921, o hodinu neskoršie, ako Ungern opustí hlavné mesto mongolské, odkiaľ sa vydal so svojou divíziou na sever na výpravu proti boľševickým vojskám, koncentrujúcim sa pri zabajkalských hraniciach.

Nadišiel ostatný večer môjho pobytu v Urge. Obedoval som u baróna. Ungern bol pokojný a zamyslený. Po obede sme išli ku kniežaťu Džam-Balovi. Jeho jurta stála na hranici ruskej štvrte a bola zariadená s neobyčajným prepychom.

Keď automobil zastal pred jurtou, vyšlo nás knieža privítať. Posadilo nás na prekrásne vankúše, dalo pristaviť malé stolíky, na ktorých sa o chvíľu ukázal čaj v čínskych porcelánových šáľkach, cukrové, orechy, datle a hrozienska. V pozadí jurty veľký oltár s Budhovou sochou a s niekoľkými zapálenými sviecami. Na stenách sa ligotaly zbrane rozmanitého druhu a visely utešené sedlá a uzdy.

– Dnes je posledná noc, Džam-Balon! – povedal barón. – Sľúbil si!...

– Pamätám, – odvetil Burjat. – Všetko je pripravené...

Dlho som počúval vojenské vypravovanie oných starých vojnových priateľov, ich spomienky na zabitých priateľov a na ťažké, nebezpečné príhody na nemeckom a bolševickom fronte... Na hodinách odbila polnoc. Džam-Balon vstal a vyšiel.

– Chcem sa ešte spýtať na svoj osud, – povedal generál starostlivým hlasom, ako by sa ospravedlňoval. – Nemal by som ešte umrieť, nie je ešte môj čas.

Burjat sa vrátil s malou žienkou neurčitého veku. Sadla si k piecke, a keď sa nám bola poklonila, uprela svoje čierne oči na Ungernovu tvár.

Barón mlčky jej kývol, ale žena ešte dlho sedela nehybne, a iba chvíľami nás pozorovala bystrým zrakom.

Pleť mala bielu, oveľa belšiu, ako mávajú Mongolky, i jej črty boli drobnejšie a jemnejšie, ústa plné, malé, čerstvé. Nebola oblečená po mongolsky, mala na sebe čisté šaty tmavej farby a cez čierne vlasy mala prehodenú pestro páskovanú šatôčku. Po nejakom čase som sa dozvedel, že to bola najpovestnejšia čarodejnica a veštica medzi Burjatmi, dcéra Cigánky a Burjata. Voľnými pohybmi, ako by sa jej nechcelo, vyňala žena vrecúško so zelinami a baraniu lopatku. Šepkala akési nesrozumiteľné slová a chvíľami hádzala zelinu do ohňa. Onedlho som pocítil ostrý zápach, ľahký závrat a silné klopanie srdca.

Keď čarodejnica spálila celú zásobu bylín, vložila do ohňa kosť, opálila ju a pozorne ju prezerala so všetkých strán. Náhle sa jej tvár křčovito stiahla, v očiach sa jej zračila hrôza a bolesť. Strhla s hlavy šatôčku, prenikavo vykrikla, spadla a začala sa svíjať

v krčoch a vyrážať zachrípnutým hlasom prerývané vety:

– Vidím... hrozného boha vojny... Život ide... strašný... za ním tóna... čierna ako noc... čierna... Život kráča ďalej... Zastavuje sa pred cieľom... sto tridsať krokov... ďalej tma... nič nevidím... nič nevidím... Zmizol boh vojny...

Ungern pozrel na mňa so zármutkom v očiach.

– Znova sto tridsať... Sto tridsať dní! – zašepkal zúfalo.

Žena padla horeznačky, rozhodila ruky a spala, ale niektorú chvíľu sa mi videlo, že som pozoroval záblesk jej bystrých zreníc pod čiernymi riasnicami.

Burjatovi sluhovia vyniesli bezvládne telo čarodejnice, malej, tajomnej ženy, ktorá mala v urgijskej tragédii akúsi účasť, pre mňa nepochopiteľnú.

V jurte nastalo dlhé, ťažké mlčanie. Ungern vstal a chytro chodil sem a tam, čosi si tíško šepkajúc. Napokon zastal a so žiariacimi očami chytro povedal:

– Umriem... nech! Vec raz začatá nezahynie... Vidím už budúce osudy môjho diela... Džengis-Chánove plemená sa prebudily. Nikto už nedokáže zatusiť oheň, zapálený v prsiach Mongolov! O krátky čas sa Mongolsko stane ohromnou ríšou, od Tichého a Indického oceánu po Volhu. Múdre Budhovo učenie sa bude šíriť na západ i na sever. Bude to víťazný pochod ducha! Narodí sa bojovník, vodca mocnejší ako Džengis a rozhodnejší ako Ugedej. Bude múdrejší a milostivejší ako sultán Baber a udrží si vládu nad Áziou a Európou do onoho šťastného dňa, keď sa z hĺbky svojej podzemnej ríše zjaví „Vládca sveta“. Ale prečo, prečo už nebudem v prvých radoch rytierov budhizmu?! Ale ťažko! Taký je výrok Karmy...

Urobil niekoľko krokov, zastal a znova povedal:

– Tak bude, ale najprv sa musí Rusko očistiť od

hanby revolúcie! Očistí sa krvou a smrťou! Živelným výbuchom proti tým, čo znásilnili dušu ľudstva, nesmie sa stavať nijaká prekážka!

Ungern triasol rukou vo vzduchu, hroziac komusi neviditeľnému a odkazujúc komusi svoju poslednú vôľu.

Začalo svitať...

– Je čas, – povedal, – o hodinu odídem z Urgy...

Mocne a krátko nám stisol ruky, vyšiel z jurty, ale o chvíľu sa vrátil a smutne povedal:

– Lúčim sa s vami navždy! Umriem strašnou smrťou. Ale čo je svet svetom, nevidelo ľudstvo nič takého strašlivého, ako vykonám ja, keď vtrhnem do Sibíri so svojou divíziou!...

Dvere sa zavrely.

Čušali sme, lebo sme sa nemohli spamätať zo vzrušenia. Ťažké myšlienky sa nám draly do hlavy.

– I pre mňa už prišiel čas, – povedal som, vstávajúc. – Veď dnes odchádzam i ja.

– Viem o tom, – odvetil Džam-Balon. – Barón vás nechal náročky u mňa. Dám ešte jedného pasažiera do automobilu, mongolského ministra vojny, ktorý vás bude podporovať v ceste, a vy ho napokon zaveziete do jeho tábora. Je to pre vás nevyhnutné...

Burjat prehodil tie slová s takým dôrazom, že som sa na podrobnosti ani nespýtoval, lebo som si za deväť dní svojho pobytu v Urge navykol na tajomstvá onoho hniezda zlých a dobrých duchov.

XVIII.

„ČLOVEK S HLAVOU PODOBNOU SEDLU“.

O hodinu potom som sa rozlúčil so svojimi druhmi v trudnom cestovaní, ktorí už nakladali svoje veci na vozy, a nedlho potom som vychádzal z Urgy na auto-

mobile, majúc za sebou tučného a vážneho ministra vojny a lámu-Turguta, ktorý si ma pozorne prezeral. Keď sme boli už niečo vyše desať kilometrov od hlavného mesta „Živého Budhu“, počuli sme za sebou trúbenie sirény a hrčanie automobilu, ktorý sa s najväčšou rýchlosťou blížil k nám. Spozoroval som, že minister ešte väčšmi zväžnel a černooký láma stiahol hlavu medzi pleciami a začal chytrou preberať ruženec. Púť sebazáchovy sa zaraz ozval. Pocítil som nebezpečenstvo. Otvoril som kapsu, čo ležala pred mnou, a chytrou som z nej vytiahol rukoväť mauzerky.

V tej chvíli nás dobehol automobil, ktorý uhaňal šíalenou rýchlosťou; sedel v ňom plukovník Sipajlov, jeho kat Čisťakov a ešte nejaký dôstojník. Sipajlov bol zmätený, keď videl ministra vojny... Po chvíli spýtal sa s úsmevom na tvári a pozdravujúc:

– Pôjdeme na Buir-Nor? Idem tým istým smerom, lebo musím dobehnúť posla, vyslaného včera v noci s listinami. Budeme spolu nocovať v Kazahuduku... Do videnia!

Automobil uhaňal ďalej, ale my sme už potom išli za ním oveľa pomalšie. S vysokého kopca sme v diaľke videli uhaňajúce auto severným smerom. O krátku chvíľu zmizlo za nevysokou reťazou vrchov.

– Stoj! – zvolal minister, a obracajúc sa ku mne, povedal: – Nepôjdeme vôbec na Buir-Nor a sa nestretáme s týmto človekom v Kazahuduku. Džam-Balon sa včera dozvedel, že vás Sipajlov chce cestou zabiť. Knieža to oznámilo barónovi a ten, obávajúc sa Sipajlova, prikázal mi ísť s vami a oklamať toho zbojníka. Pôjdeme najkratšou cestou do Kalganu.

Keď som sa dozvedel o Sipajlovovom zámere, úprimne som ľutoval, že neboli so mnou agronom a poľskí vojaci. Potom by Sipajlov a jeho lúpežníci istočne neboli došli do Kazahuduku.

O hodinu bol som už ďaleko od miesta, kde som sa posledný raz stretol s „človekom s hlavou podobnou sedlu“, pred ktorým ma varoval starý veštec v okolí Van-Kure.

Po troch dňoch sme šťastlivo prišli cez Gobi a krajinu kmeňa Čacharov do Kalganu, odkiaľ sme s lámom posledných sto kilometrov vykonali koňmo, z obavy pred čínskymi hraničnými úradmi. Po niekoľkých hodinách cesty vyrástla predo mnou v masívnom múre, čo ohradzoval Peking, strašná brána Chien-Men.

Odpočívajúc v Pekingu, v utešenom „Hôtel des Wagons Lits“, v ktorom sme sa stretli so všetkými možnými kultúrnymi vymoženosťami, keď som prestal byť lovcem a bojovníkom, dlho som sa nemohol zbaviť strašných dojmov deviatich dní, prežitých v Urge, kde som denne stretával „zúrivého Ungerna“, ktorého mi pripomínaly denníky, podrobne opisujúce jeho krvavý pochod východnou Sibírou. Ani teraz, keď uplynuly temer dva roky, nemôžem zabudnúť na tie noci zúrivosti, nadšenia a nenávisti, strávené v jurte potomka teutonských križiakov. Proroctvo sa splnilo. Asi po sto tridsiatich dňoch, koncom septembra 1921, zahynul barón Ungern von Sternberg za hrozných múk v boľševickom väzení.

Barón Ungern von Sternberg... Prešiel krvavou víchricou trestajúceho osudu. Čo zanechal po sebe?

Prísny rozkaz, volajúci pod jeho zástavy všetkých statočných bojovníkov, milujúcich ľudstvo, a končiaci mystickým proroctvom z Apokalypsy.

Ale Ungern zanechal po sebe ešte jednu stopu, hlbšiu, ktorá bude mať historický význam.

V jurtách Mongolov rozličných plemien, pri ohniskách burjatských, džungarských, kirgizských, tibet-

ských pastierov spievajú tichými ale dojemnými hlasmi legendu, ktorá sa zrodila z baróna Ungerna.

– Od severu prišiel biely rytier a povolal Mongolov rozbiť okovy, ktoré na nich vložila nepremožiteľná Čína. Padly rozbité okovy na zem našich slobodných stepí. Onen biely rytier bol znova zrodený Džengis-Chán a predpovedal príchod na svet „Veľkého Mongola“, ktorý bude šíriť múdru Budhovu náuku a slávu vládcov Ázie. Tak bude!...

Prebudila sa Ázia, a jej synovia hlásajú slobodné, smelé slová. Beda Západu, ak pôjde Ázia, nadchnutá „zlými duchmi“, nie za múdrym a láskavým Ugedej-Chánom, alebo sultánom Baberom, ale za krvavým ničiteľom – Tamerlanom Chromým!...

Čo len povie v rozhodnej chvíli „Vládca sveta“, ktorý sa zjaví zo svojho sídla, ukrytého v zemských hĺbinách?

XIX.

VLÁDCA SVETA.

– Stoj! – zašepkal raz starý mongolský sprievodca, keď sme prechádzali na ťavách stepou okolo Cagan-Luka. – Stoj!

Mongol sa s akýmsi posvätným strachom spustil so svojej ťavy, a ona si ľahla bez rozkazu. Mongol si zastrel tvár rukami. Obracajúc sa k štyrom svetovým stranám, chytro opakoval:

– Om! Mani padme, Hung!

Ostatní Mongoli hneď zastavili svoje ťavy a kone a modlili sa.

– Čo sa stalo? – pomyslel som si v hrôze, vidiac pred sebou zelenú, už jamú trávu, nebo bezo stopy po chmárach a nehybný vzduch, ako by spiaci v lahodných lúčoch zapadajúceho slnca.

Mongoli stáli dlho ponorení do modlitby, napokon si niečo šepkali, potom si upevnili sedlá a batohy a pohli sa ďalej.

– Videl si, – spýtal sa ma starý vodca, – ako naše ľavy naľakane strihajú ušami, ako stáda koní stály so zdvihnutými, ustrašenými hlavami na návrší a ako kídle oviec ležaly pritísnuté k zemi? Všimol si si, že nelietaly vtáky a nebehaly imurany a potkany? Všetko sa zastavilo, všetko načúvalo v hrôze!... Vzduch sa ľahko chvel a prinášal zďaleka pôvabnú pieseň, prenikajúcu do duše človeka, zvieraťa i vtáka. Nebo i zem prestaly oddychovať. Vietor náhle stíchol a slnce sa odrazu zastavilo na svojej púti. V takejto chvíli sa zastavuje vlk i rys, čo sa prikráda k stádu; prerušuje svoj rýchly beh stádo vyplašených „džereni“ (antilôp); z pastierových rúk padá nôž, ktorým sa práve chystal zarezáť barana alebo vola; hvizdáky neryjú svoje diery; krvilačný hermelín neprepadá spiacu salgu (jarabicu); mesiac, hviezdy, pohrúžené v načúvanie, nepokračujú vo svojej ceste. Všetko sa modlí vo vzrušení a v strachu a očakáva svoj osud! Tak bolo pred chvíľou. Vo svojej ďalekej, pod zemou ukrytej svätyni sa modlil „Vládca sveta“ a pýtal sa na osudy všetkých národov zeme...

Tak mi rozprával starý Mongol, prostý pastier, sprievodca a lovec...

Starí ľudia na rieke Amyle mi rozprávali legendu, ktorú počuli od dedov, o Mongoloch, ktorí, skrývajúci sa pred Džengisovými zástupmi, vošli do podzemného sídla „Vládca sveta“. Neďaleko jazera Nogan-Kul mi sojot ukázal jaskyňu, ktorou sa vraj vchádza do ríše podsvetia.

Takou jaskyňou sa dostal k „Vládcovi sveta“ i akýsi zblúdilý sojotský lovec, a keď sa vrátil, hovoril vo vzrušení, čo videl, ale lámovia mu vyrezali jazyk, aby

mlčal a nerúhal sa. V neskorej starobe sa lovec vrátil do podzemného kraja, ktorého spomienka osvetľovala a okrašľovala jeho ťažký, drsný, kočovný život.

Podrobnejšie zvesti o „Vládcovi sveta“ som počul od Dželib-Džamsrap-Hutuhtu v Narabanči-Kure; spomínal ho i Tušegun-Láma; vo chvíľach nadšenia hovorili o ňom „Živý Budha“ a barón Ungern...

Podnikol som určité kroky, aby som prebádal onu legendu.

Pobočný láma-gelong kniežaťa Čultun-Bejle, učenný a vzdelaný mních, mi ako tajomstvo o podzemnej ríši hovoril:

– Na zemi sa všetko mení, – hovoril, – národy, veda, viera i mravnosť. Koľko veľkých ríš a ušľachtilých kultúr už zaniklo! Nemení sa iba zlo, zbraň zlých duchov. Pred šesťdesiatimi rokmi ukryl sa akýsi svätý človek s celým svojím rodom do podzemia, v neznámych, ohromných jaskyniach, a nikdy sa už neukázal na zemskom povrchu. Veľa bohobojných ľudí navštívilo tie podzemné miesta. Tam bol Sakkia-Muni (Budha), Pasma, bol tam i sultán Baber. Kde je ono miesto, to nikto presne nevie. Jedni hovoria, že v Indii, iní, že v Afganistane. Podzemní obyvatelia sa spravujú takými zákonmi, pri ktorých sú zločiny a hriechy nemožné. Všetci ľudia sú chránení proti zlu. Vedy rastú a nehrozí im pohroma, ako to býva na zemi. Preto podzemné obyvateľstvo dosiahlo vysoký stupeň vedy. Teraz je to už celá ohromná ríša... milióny obyvateľstva... V ich čele stojí „Vládca sveta“, ktorý vládne všetkými silami vesmíru, číta v dušiach ľudí a pozná ich osudy. Neviditeľne spravuje život a politiku osemsto miliónov ľudí, ktorí na jeho prvé vyzvanie urobia všetko, čo si bude želať.

Na tomto mieste podotkol Čultun-Bejle:

– Je to ríša Aharti. Rozkladá sa pod všetkými kra-

jinami sveta. Od istého učeného „kanpo“ z Číny som počul hovoriť, že podzemie Ameriky obýva starý národ, ktorý sa ukryl pod zemským povrchom. Oným podzemným národom vládnu volení králi, ktorí priznávajú najvyššiu vládu a spravovanie „Vládcovi sveta“. A je na tom niečo divné? Či vy, Europania, neviete, že v oceáne Západu bola ohromná zem, ktorá zanikla v priepasti s mestami i s ľuďmi?! Ale zanikala postupne. A tak sa ľudia zachránili, prechádzajúc do podzemia. V hĺbke jaskýň horí divný oheň, pri ktorého svetle sa bohato rodí pšeno a zelenina, a život je tam dlhý a bezbolestný. Akýsi starý budhistický kňaz z Nepalu konal na rozkaz bohov cestu do Siamu, kde stretol rybára, ktorý s ním dlho plával po mori; na tretí deň plávania prišli k ostrovu. Tam videl kňaz domorodcov s dvoma jazykmi, ktorými mohli hovoriť odrazu s dvoma ľuďmi, rečou rozličných národov. Ukázali mu tam divné zvieratá, na zemi nikdy nevidené: šesťnohé korytnačky, ohromné hady, ktoré mali chutné mäso, vtáky s rybími zubmi. Títo podivní ľudia rozprávali cestovateľovi, že vyšli z Ahartu, zároveň so zvieratami.

Láma Turgut, človek múdry a bohabojný, ktorý šiel so mnou z Urgy do Pekingu, mi rozprával ešte viac podrobností o ríši Aharti.

– Obyvatelia Aharty sú ľudia učení a poznajú vysoký stupeň magického umenia. My si vôbec nevieme predstaviť rozsah ich vedomostí! Hlavné mesto Aharti je obklopené mestami, v ktorých bývajú vysokí kňazi, a pripomína Lhassu v Tibete, kde sídlo Dalaj-Lámovo, čiže Potala, je na vrcholci hory, skladajúcej sa z kláštorov a svätýň. Trón „Vládcu sveta“ obklopujú milióny vtelených duchov a bohov. Sú to svätí „panditovia“. Okolo „Vládcovho“ paláca sú domy mocných „goro“, čo vládnu magickými silami, silami ze-

me, neba, pekla i vody. V ich rukách je život i smrť národov. Môžu vyzdvihnúť polovicu našej zeme do vzduchu, vysušiť more, zmeniť stepi v oceány a rozmrviť hory na piesočnatú púšť. Na ich rozkaz rastú stromy i kvetiny; starci sa stávajú mládenkami; mŕtvi vstávajú z mŕtvych. „Goro“ letia úzkymi podzemnými dierami na vozoch nám neznámych, jaskyňami, zaliatymi tajomnými, úchvatnými lúčmi; vznášajú sa na nebotyčné vrcholce a spúšťajú sa do zemskej priepasti. Blahoslavený Sakkia-Muni našiel na vrcholci istého vrchu kamennú tabličku s nápisom, ktorý sa mu podarilo prečítať len v neskorej starobe, a potom sa dostal do Aharti, odkiaľ priniesol ľuďom omrvinky veľkej a tajomnej vedy.

– V nádhernom paláci zo žiariaceho kryštalu prebývajú tí, čo vládnu všetkým šľachetným a bohabojným ľuďom, pričom sami zostávajú nepoznaní. „Vládca sveta“, čiže „Veľký Neznámy“ alebo Brahytma, vidí boha a hovorí k nemu tak, ako ja hovorím k vám. Brahytma má dvoch pomocníkov: Mahytmu, ktorý poznáva cieľ budúcich udalostí, a Mahyngu, ktorý stanoví príčiny oných udalostí.

Svätí „goro“ skúmajú viditeľný i neviditeľný svet a jeho silu. Najučenejší z nich sa schádzajú časom na magickú poradu a vysielajú poslov do takých krajov, aké nedosiahly nikdy ani rozum, ani ľudský zrak. Istý z Taši-Lámov, ktorý žil pred osemsto päťdesiatimi rokmi, popisuje tento obraz takto:

– „Goro“ kladú ruky na vyvoleného a uspávajú ho. Keď poumývajú jeho telo vodou s čarovnými zelinami, ktoré činia ľudské telo neciteľným pre bolesť a tvrdším ako skala, ovíjajú ho magickými tkaninami so znakmi Zodiaku, pevne ho sviažu a modlia sa k bohu. Spiaci leží s otvorenými očami, ušami, vidí, počuje a všetko si pamätá. Potom pristúpi k nemu goro

a pozerá mu do očí mocným, veliteľským pohľadom. Pomaly sa telo odtráha od zeme, stáva sa priehľadným, schopným prenikať klenby podzemných jaskýň a zmizne. Goro sedí, neodvracia oči od vzdalujúceho sa posla Aharti a spravuje jeho let. Neviditeľné svetelné vlákna spájajú goro s poslom. Goro a pandita vysielajú poslov do priestorov, ktoré oddeľujú hviezdy, a tí pozorujú život a úkazy iných svetov, poznávajú neznáme národy a ich osudy, poslúchajú ich reči a čítajú ich knihy. Iní posli vstupujú do plameňa, ktorý šľahá zo zemského stredu, vidia tam bytosti ohňa, bystré a zlé, ktoré ustavične bojujú, roztápajú a kujú kovy v nedosiahnutých hĺbkach zeme, ohrievajú vodu pre horúce pramene, ktorú potom vylievajú na zem vrcholcami pustých, vnútri roztopených vrchov. Niektorí posli lietajú medzi nesmierne pohyblivými, ako prášok drobnými, priezračnými čiastočkami povetria a prenikajú tajomstvo bytia a cieľ ich života, alebo plávajú po moriach a poznávajú svet múdrych bytostí vody, ktoré roznášajú po zemi teplo a rodia vetry a búrky. V Erdeni-Dzu bol kedysi pandita-hutuhtu, ktorý prišiel z Aharti. Keď umieral, povedal verným to, čo videl a počul, keď prebýval, poslušný vôle goro, na červenej východnej hviezde, plával po oceáne, pokrytom ľadom, a víril v podzemných plameňoch.

Takéto vypravovanie som často počul v mongolských jurtách, v kniežacích táboroch i v lámaistických kláštoroch. Vypravovali mi to vážnymi hlasmi, ktoré nepripúšťaly pochybnosti...

Tajomstvo...

VELKÉ MYSTÉRIÁ „VLÁDCU SVETA“.

Za svojho pobytu v Urge, v ovzduší nikdy neustávajúceho krvavého mystéria, usiloval som sa nájsť v onom prostredí budhizmu nejaké vysvetlenie povestí o „Vládcovi sveta“. Najviac mi mohol, pravda, povedať sám „Živý Budha“. Obrátil som sa teda na neho s prosbou, aby tak urobil. Pri mojich prvých slovách obrátil starý hodnostár chytrou ku mne hlavu a jeho nehybné, slepé oči utkvely na mne s výrazom zhrozenia a podozrenia. Nevdojak som stíchol. Mlčanie trvalo dlho, napokon lámaistický arcikňaz pokračoval zasa v svojej reči, pričom mi dával najavo, že nemá v úmysle sa dotýkať tejto témy.

Okrem mňa boli v kabinete „boha“ dvaja burjatskí dôstojníci, sekretári a „Bogdov“ knihovník. Na tvárach prítomných som videl ohromnú hrôzu a strach, spôsobený mojou zmienkou o tomto najhlbšom tajomstve. Ale to ešte väčšmi rozdúchalo moju zvedavosť.

Keď som opúšťal kabinet „Živého Budhu“, stretol som lámu-knihovníka, ktorý vyšiel predo mnou. Požiadal som ho, aby ma zaviedol do knižnice, medzitým, čo sme ju prezerali, uchýlil som sa k diplomatickému umeniu.

– Či vie ctihodný láma, – začal som ľahostajným hlasom, – že som kedysi na ceste zažil chvíľu, keď „Vládca sveta“ hovoril k „Veľkému Bohu“, a vtedy som zreteľne pocítil vznešenosť onej chvíle?

Na moje veľké podivenie odpovedal mi láma pokojne:

– Myslím, že budhizmus a lámaizmus márne ukrývajú toto tajomstvo pred ľudstvom. Ved' vedieť o jestvovaní najsvätejšieho a najmocnejšieho človeka, o blaženej ríši, o veľkej svätyni najvyššieho vedenia,

je veľká útecha v našom ťažkom a smutnom živote. Skrývať túto útechu pred ľuďmi je hriech.

Knihovník sa dlho prehrebal vo foliantoch a svitkoch papiera na policiach, až napokon vyňal akúsi knihu a začal v nej pozorne obracať hárky.

– Počúvajte! – zašepkal. – Celý rok spravuje „Vládca sveta“ roboty panditov a goro v Aharti. Časom, vo chvíľach iba jemu známym, sa vzdáľuje do najhlbšej svätyne, kde sú v rakve z čierneho agátu uložené balzamované pozostatky predného vladára. Keď do tejto vždy tmavej jaskyne vojde Brahitma, zapaľujú sa na stenách ohnivé znamenia a na hrobe sa ukazuje ohnivý jazyk. Hneď sa ukáže pri pozostatkoch čierna postava najstaršieho goro, so zahalenou tvárou a s rukami ukrytými pod plášťom. Tento goro nikdy neukazuje svoju tvár a hlavu, lebo má hlavu kostlivca, so živými očami a s hovoriacim jazykom. Vie sa spájať s dušami mŕtvych a menuje sa „Marzi“, čo v preklade znamená „knieža smrti“ ...

„Vládca sveta“ sa začína modliť, potom pristupuje k hrobu a vzpína k nemu ruky. Tu potom vystupujú ohnivé znamenia vyššie. Plamene na stenách a na klenbách jaskyne hasnú a znova sa zapaľujú, preplietajú sa a trasú, tvoria znamenie tajomného slova „Va-Ten“. Z truhly zvečnelého vládcu vyžiarujú a vo vzduchu sa chvejú plamene priezračného svetla, sotva pozorovateľného. To sú myšlienky mŕtveho. Po chvíli sa postava živého „Vládcu“ zahalí týmito lúčmi a ohnivé znamenia skladajú iné slová, ktoré hovoria o božej vôli. V takejto chvíli sa Brahitma neviditeľnými putami spája s dušami ľudí, čo majú vplyv na osudy a život celého ľudstva: s dušami kráľov, chánov, veľkňazov, vodcov a učencov; poznáva ich myšlienky a zámery. Ak sa tieto shodujú s božou vôľou, „Vládca sveta“ ich podporuje mocou svojej vedy,

no, ak sú nepriateľské bohu, ničí ich. Túto silu dala „Veľkému Neznámemu“ najvyššia magická veda „Om“, ktorej menom začíname všetky svoje modlitby. „Om“ je meno pradávneho svätého človeka, prvého goro, ktorý poznal boha a naučil ľudstvo radosti, viere, nádeji a láske. On oddelil dobro od zla a prvý začal boj s hriechom. Preto mu dal boh poznať vedu, ktorú nazývajú ľudia „Om“.

Keď Vládca skončí nemý rozhovor s mŕtvym, svojou veľkou „radu boha“ a predkladá jej na posúdenie činy a zámery ľudí, podporuje ich, alebo ničí, a Mahytma a Mahynga nachádzajú pre nich miesto v reťazi príčin a cieľov, čo spravujú svet. Po skončení rady vstupuje „Vládca sveta“ do svätyne a v osamelosti sa pohružuje do modlitby. Na oltári vzniká veľký oheň, ktorý pomaly pohlcuje celý oltár a z plameňa sa tvorí tvár boha. „Vládca sveta“ mu predkladá výroky „rady boha“ a dostáva pokyny od neho. Keď sa Brahytma vracia zo svätyne, podobá sa žiarivému zjaveniu, pred ktorým hasne slnko.

– Či už niekto zo žijúcich videl Vládca? – spýtal som sa.

– Áno, – odpovedal láma. – V čase veľkých dní budhistických v Siame v Indii videli vládcu päť ráz. Išiel na bielom, prekrásne ustrojenom slone, na hlave mal tiaru a cez tvár závoj, žiariaci diamantami. Žehnal ľudu zlatým jablkom, na ktorom stálo jahniatko. Slepí, nemí, kaliky ozdravovali a dostávali silu, keď na nich padol „Vládcov“ zrak. Brahytma bol v Narabanči-Kure, v starom kláštore Sakkia, a pred päťsto štyridsiatimi rokmi bol v našom Erdeni-Dzu. Jeden zo „Živých Budhov“ a jeden z Taši-Lámov dostali od „Vládcu“ list na mosadzných tabuľkách. Iba jeden z Taši-Lámov vedel prečítať list, napísaný neznámymi literami. Taši-Láma sa zamkol do svätyne, dlho sa postil

a modlil, potom si položil list na čelo, a hneď sa staly myšlienky „Vládcu sveta“ jeho myšlienkami.

– A bolo veľa ľudí v Aharti? – spýtal som sa ďalej.

– Veľa! Ale všetci zachovali tajomstvo. Keď Kalmyci zborili Lhasu, dostal sa jeden z ich oddielov náhodou do predmestia Aharti a priniesol odtiaľ niektoré magické náuky. Preto sú Kalmyci najlepší vedci a čarodejnici. Z Aharti vyhnaní akési plemeno, ktoré sa ta dostalo proti „Vládcovej“ vôli. Ono plemeno ukradlo tam tajomné umenie hádať z karát, z čiar na rukách, ba i poznanie otravných a liečivých bylín. Boli to Cigáni. Kdesi na severe žije ešte vymierajúci kmeň, ktorý pred vekmi opustil Aharti. Kňazi tohto kmeňa majú vládu nad duchmi, čo sa vznášajú vo vzduchu.

Láma stíchol a po chvíli, odpovedajúc na moje myšlienky, pokračoval:

– V Aharti zapisujú panditovia na achátových a nefritových tabuľkách celú vedu, ktorá je pod zemou, na zemi a na ďalekých hviezdach. Čínski budhistickí učitelia o tom vedia. Ich veda je najdôležitejšia z vied národov, čo žijú na zemskom povrchu. Preto každých 100 rokov schádza sa na ďalekom morskom brehu sto čínskych mudrcov, ku ktorým priplávajú staré korytnačky, čo žijú už tritisíc rokov. Na ich štítoch zaznačujú mudrci všetky výsledky vedeckého bádania za predošlé storočie, a korytnačky sa vracajú do Aharti.

XXI.

PROROCSTVO „VLÁDCU SVETA“ Z R. 1890.

Hutuhtu v Narabanči-Kure mi rozpovedal obsah prorocstva „Vládcu sveta“ za jeho pobytu r. 1890 medzi lámami a mníchmi.

– Keď sa „Vládca sveta“ zjavil medzi nami, urobil predpovede na čas päťdesiatich rokov.

„Veľký Neznámy“ povedal:

„Ľudia budú vždy viac a viac zabúdať na svoju dušu a budú sa starať iba o telo. Veľký hriech a spustlosť ovládnu svet. Ľudia zatúžia po krvi a smrti bratov. Pohasne polmesiac, jeho obyvatelia budú žiť v neúcte, v mukách, v núdzi a ustavičnej vojne. Ich nepriatelia budú premožení ľuďmi slnca, ale nepolepšia sa a budú znova premožení vo vojne, ktorá sa skončí ich hanbou v očiach iných národov. Spadnú koruny s hláv veľkých i malých mocnárov... Vidím osem korún, ktoré sa rozpadly v prach. Vidím zvyšky všetkých národov, i moria i vzduch budú červené od krvi. Zrútia sa ríše, zahynú národy, príde hlad, mor, zločiny, aké doteraz nepoznal svet. Nastanú časy nepriateľov božského ducha v človeku. Štyridsať sto miliónov ľudí povstane, aby prepadlo hladu a smrti. Ľudia sa budú potulovať a smrť ich bude prenasledovať... Musia zaniknúť tri najväčšie a najkrajšie mestá. Rozpadnú sa rodiny, zanikne pravda i láska. Z desiatich tisícov ľudí zostane iba jeden človek, nahý a zbesilý, a nebude ani vladať, ani vedieť postaviť si dom a nájsť si živobytie. Bude zabíjať ako vlk a hrýzť vlastné telo. Bude jesť telá mŕtvych a striehnuť na život bližných. Napokon v záchvate zbesilosti obráti sa proti bohu a bude sa chcieť s ním biť na život a na smrť. Vtedy ja, „Vládca sveta“, pošlem na Západ i na Východ zabudnuté kmene, aby z božieho rozhodnutia priniesly trest a spasenie. Môj hlas počujú verní od kraja do kraja zeme. Objavia sa tri veľké ríše a potrvajú jedenasedemdesiat rokov odo dňa vznikutia. Potom príde osemnásť rokov krvavých vojen, skazy a zdivenia. Tu potom prídem na zem ja, prídem so silami Aharti.“

Takéto sú vypravovania a legendy o „Veľkom Neznámom“, o „Vládcovi sveta“.

Pre mňa, ktorý poznám Áziu od kraja do kraja tejto pevniny, nie je pochybnosti, že príde čas, keď osemsto miliónov hladných, zúfalých, nenávisťou horiacich Ázijcov rozličných kmeňov sa pohne na Západ, kde národy tancujú svoj posledný tanec nad vlastným hrobom, klamúc sa rozličnými teóriami a zabúdajúc na veľkého ducha, ktorý – uspaný životom – mlčí. A medzitým deň skazy už svitá...

Medzitým, čo píšem tieto slová, obracia sa nevdojak môj zrak smerom k ohromnému srdcu Ázie, na ktorom sa tenkou krivolakou čiarou ťahá moja stopa.

Snežnými chumelicami, oblakmi piesku púšte Gobi vidím Mongolské stepi, vidím okolo zrúcanín Karakorumu – a ďalej k Ulsa-Nor – veľké farebné vojenské tábory, stáda koní, tiav a iného statku.

Vidím belasé jurty vodcov a nad nimi povievajúce zástavy Džengis-Chánove a tibetských kráľov, odznaky veľkňazov troch hlavných lámaistických miest, zástavky kalmyckých kniežat, zástavy Siamu, Afganistanu a indických radžov, ba i konské chvosty nad šiatrami severných Mongolov. Ďalej na Západ, kde len okom dovidím, vidím žiare požiarov, počujem hukot a pískanie striel, červenú záplavu ohňa, krik vraždených, zavýjanie dobyvateľov, ohlas bitiek.

Kto začal obdobie nových krížových výprav, podnikaných Mongolmi? Kto vedie tie hordy do krvavého diela zločinu, pomsty alebo trestu?

Karma odkrýva nový list dejín ľudstva...

A či naozaj jestvuje onen mystický „Vládca sveta“, či je s onými hordami z Gobi, Himalaji, Gangosu a Yan-Tse?

O tom veľké tajomstvo mlčí.

F. A. OSSENDOWSKÉHO
KRVAVÝ GENERÁL

v preklade

JÁNA HOLLÉHO

vyšiel roku 1942 ako

štvrtý sväzok

edície

NOVÁ KNIHA,

ktorú rediguje

KOLOMAN K. GERALDINI.

Vydáva a tlačí

NOVÁ KNÍHTLAČIAREŇ

v Turčianskom Sv. Martine.

Obálku navrhol Fr. Kudláč.

